

Eessõna

Viimase kümne aasta jooksul on Eesti arengus toimunud kiired muutused: oleme vahetanud riigikorda ja rahatähti, arendanud demokraatlikku mõtlemisviisi. Teiselt poolt mõjutab meid üha enam mujal maailmas toimuv, nagu globaliseerumine, infotehnoloogiate areng jpm.

Igapäevases töös peame ühtelugu vastama küsimusele, mis suunas minna edasi, mis on see alus, millele rajanevad tänased otsused? Ja siit edasi ei ole vist vaja küsida: kellele on vaja maakonnaplaneeringut? Kiired muutused tingivad vajaduse maakonna ühtse arengustrateegia, eesmärgipärase tegevuse ja tulevikusuundumuste, planeeringu ja paljude muude kooskõlastatud tegevuste ehk lühidalt öeldes – maakonnaplaneeringu järele.

Käesolev, aastani 2010 koostatud planeering on kolmeosaline. Esimene osa käsitleb arengustrateegiat, teine arvandmeid ja statistikat ning kolmas osa kaardimaterjali. Kõik osad on omavahel seostatavad ja paralleelselt kasutatavad. Maakonnaplaneeringu graafiline osa valmis MapInfo 5.0 tarkvaraga, kaartide alusmaterjalina on kasutati RE Eesti Kaardikeskuse poolt koostatud digitaalset baaskaarti sisestustäpsusega 1 : 25 000. Koostajad püüdsid nende kaante vahele koondada informatsioonist olulisima, millest maakond edasise arengu kavandamisel lähtuma hakkab. Iga maakonnaplaneering on oma tegijate nägu, ka käesolev. Kindlasti on siin teha veel palju tööd ning arenguruumi, kuid üheks konkreetseks alusmaterjaliks valla/linna üldplaneeringute kui ka üle-eestilise planeeringu koostamisel sobib ta kindlasti.

Soovin aktiivset koostööd maakonnaplaneeringu täiendamisel ning Lääne-Viru maakonna arendamisel parema homse nimel.

Tiina Vilu
arengu- ja planeeringutalituse juhataja

SISUKORD

EESSÕNA

SISUKORD

PLANEERINGU PROTSESSIST

1. LÄÄNE-VIRU MAAKONNA ISELOOMUSTUS	5-15
1.1. Asend ja territoorium	5
1.2. Haldusjaotus	6
1.3. Ajalooline kujunemine	7-8
1.4. Looduslikud tingimused	9-11
1.5. Rahvastik	12-15
2. LÄÄNE-VIRU MAAKOND 21. SAJANDIL	16-19
2.1. Regionaalne areng	18-19
3. TEEMAVALDKONDADE PÕHISUUNAD AASTANI 2010+	20-97
3.1. Infrastruktuur	20-30
3.1.1. Teedevõrk ja (ühis)transport – maanteed, raudtee, sadamad, lennuväljad	20-30
3.1.2. Elektrivõrk	31-33
3.1.3. Gaas	34-35
3.1.4. Soojavarustus	36-37
3.1.5. Telefoniside	38-40
3.1.6. Andmeside	41-42
3.2. Majandus	43-54
3.2.1. Ettevõtlus	43-44
3.2.2. Põllumajandus	45-47
3.2.3. Puhkamisvõimalused ja turism	48-51
3.2.4. Metsamajandus	52
3.2.5. Kalandus ja jahindus	53-54
3.3. Sotsiaalsfäär	55-87
3.3.1. Rahvastik ja tööhõive	55-58
3.3.2. Haridus	59-63
3.3.3. Kultuur	64-65
3.3.4. Sport	66-68
3.3.5. Tervishoid	69-73
3.3.6. Sotsiaalhoolekanne	74-77
3.3.7. Turvalisus	78-81
3.4. Keskkonnakaitse	82-84
3.5. Muinsuskaitse	85-89
4. HALDUSTERRITORIAALNE REFORM NING ASUSTUSE SUUNAMINE	90-91
4.1. Haldusterritoriaalne reform	90
4.2. Asustuse suunamine (tiheasustusalad)	91
5. VÄLISKOOSTÖÖ	92-95
6. LISAD	

- Jõesed
- Järved
- Sood
- Teede- ja Sideministeeriumi investeringute kava
- Lääne-Viru Teedevalitsuse arengukava 1999-2006
- Turismiobjektide puudused
- Rahvastik (rahvaarv ja koosseis asulates)
- Haridus (algkoolid, põhikoolid, gümnaasiumid, keskkoolid, muud koolid)
- Kultuur (muuseumid, raamatukogud, klubid)
- Sport (staadionid, spordisaalid ja ujulad, suus- ja liikumisrajad, palliväljakud)
- Tervishoid (esmatasandi tervishoiu struktuurid, arstiabi)
- Sotsiaalhoolekanne (hoolekandeesutused)
- Politseijaoskonnad, päästekomandod
- Muinsuskaitse- ja arhitektuurimälestised (kaitse all olevad mõisad)
- Looduskeskkond (looduskaitsealad, pargid, sihtkaitsevööndid, piiranguvööndid, reservaadid, looduskaitsealused objektid, pargid, maardlad, prügilad, puhastusseadmed)

7. KAARDID

- Skemaatiline tzoneering (A3)
- Perspektiivsed tee-ehitused (A4)
- Puhke- ja turismialad (A4)
- Koolid (A4)
- Muuseumid, klubid, raamatukogud (A4)
- Spordirajatised (A4)
- Hoolde- ja raviasutused (A4)
- Politseijaoskonnad ja päästekomandod (A4)
- Prügilad (A4)
- Mõisate peahooned (A4)
- Rakvere vanalinna muinsuskaitseala (A4)
- Puhastusseadmed (A4)
- Tehniline infrastruktuur (elektriliinid ja -alajaamad 330kv, 220kv, 110 kv, 35kv; gaasitrassid, maanteed ja muud teed, sadamad, raudtee jaraudteejaamad, lennuväljad, tanklad, tiheasustusalad) (A0)
- Looduskeskkond (bilansilised maavarad, kaitsealad, reservuaarid, kaitstavad üksikobjektid, puhke- ja turismialad, sihtkaitsevööndid, piiranguvööndid, prügilad, pargid) (A0)

8. KASUTATUD MATERJALID

PROTSESSI LÜHIKIRJELDUS

Arengu- ja planeerimistegevusest Lääne-Viru maakonnas võime rääkima hakata 1994. aastast. Olulisemad sammud 1994. Aastast kuni planeeringu valmimiseni praegusel kujul:

- 1994.a. juulis valmis “Aastaraamat 1993”, mis oli hea lähtealus maakonna arengukava koostamiseks (andmete kogumine ühiste kaante vahele, ülevaade maakonnast jne.).
- 1995.a. september kuni detsember – moodustati arengukava juhtgrupp, määratleti teemavaldkonnad, täpsustati arendus- ja planeeringualase koolituse plaani, viidi läbi mõttetalgud erinevates teemavaldkondades.
- 1996.a. jaanuaris – suuremad teemavaldkondade (haridus, sotsiaalhooldus, tervishoid, majandus, keskkond, kultuur, sport) seminarid.
- 1996.a. jaanuari lõpus koolitus teemal “Piirkondlike arengukavade koostamise vajadus ja meetodid” (lektor Ilmar Jõgi).
- 1996.a. veebruaris – hariduse teemavaldkonna esmane analüüs ja olukorra teadvustamine, näitena koolipiirkondade analüüs Vinni ja Vihula valdade kohta.
- 1996.a. 19. märtsil Maavanema korralduse alusel alustati maakonna planeeringu koostamist.
- 1996.a. märtsis rahvastiku teemagrupi esmane analüüs ja olukorra teadvustamine (rahvastiku terminoloogia, arvulisi andmeid Lääne-Viru maakonna rahvastiku kohta, Lääne-Viru maakonna rahvastikuregistri tööst, maakonna rahvastiku seisundist – rahvatervishoiu olukord, tööhõivest maakonnas, migratsioonist ja kodakondsusest, probleemidest peredega seoses).
- 1996.a. aprillis infrastruktuuri- ja elektrivõrkude infopäev (elektrivõrgud, gaasivarustus, postiteenused, elekter, side, teedevõrk, soojavarustus, ühistransport, veevarustus ja kanalisatsioon).
- 1996.a. mais maakonna planeeringu teabepäev (AS Regio tarkvaraprogrammide presentatsioon, Tapa linna, Vihula, Väike-Maarja ning Sõmeru valla üldplaneeringute ja arengukavade tutvustamine).
- 1996.a. septembris seminar-nõupidamine (hariduse, noorsoo ja rahvastiku teemagruppide kokkuvõtted I etapi kohta, esmased teesid ja järeldused, probleemide ja võimaluste väljatoomine).
- 1996.a. oktooberis seminar-nõupidamine (turvalisuse, kultuur, sport ja vaba aeg teemagruppide kokkuvõtted I etapi kohta, esmased teesid ja järeldused, probleemide ja võimaluste väljatoomine), seminar-nõupidamine (tervishoiu ja sotsiaalhoolduse, majanduse ja infrastruktuuride ning keskkonna teemagruppide I etapi kokkuvõtted, esmased teesid ja järeldused, probleemide ja võimaluste väljatoomine).
- 1997.a. aprillis toimus Lammasmäel koos Lääne-Viru maakonna omavalitsustega haldusterritoriaalsereformiga seotud küsimuste arutamine, mille tulemusel valmis ka arvamus, kuidas võiks aldusterritoriaalne reform kulgeda Lääne-Viru maakonnas.
- 1997.a. septembris seminar “Lääne-Virumaa arengukava”, mille tulemusel valmisid maakonna üldised prioriteedid.
- 1997.a. novembris ja detsembris teemaseminarid (tervishoid ja sotsiaalhoolekanne, majandus, infrastruktuur, turvalisus, keskkondharidus, kultuur, sport).
- 1998.a. veebruaris maakonnaplaneeringu tehnovõrkude teemakaardi esitlus ja arutelu teemagruppides.
- 1998.a. märtsis maakonnaplaneeringu rahvastiku ja sotsiaalsfääri käsitleva teemakaartide esitlus ja arutelu teemagruppides.
- 1998.a. mais maakonnaplaneeringu looduskeskkonda käsitleva teemakaardi esitlus ja arutelu teemagruppides.
- 1998.a. mais maakonnaplaneeringu vormistamine.
- Kuni 1999.a. augustini maakonnaplaneeringu täiendamine keskkonnaministeeriumile esitamiseks (ettepanekute arvestamine, kaardimaterjali täiendamine ning kooskõlastuste saamine).

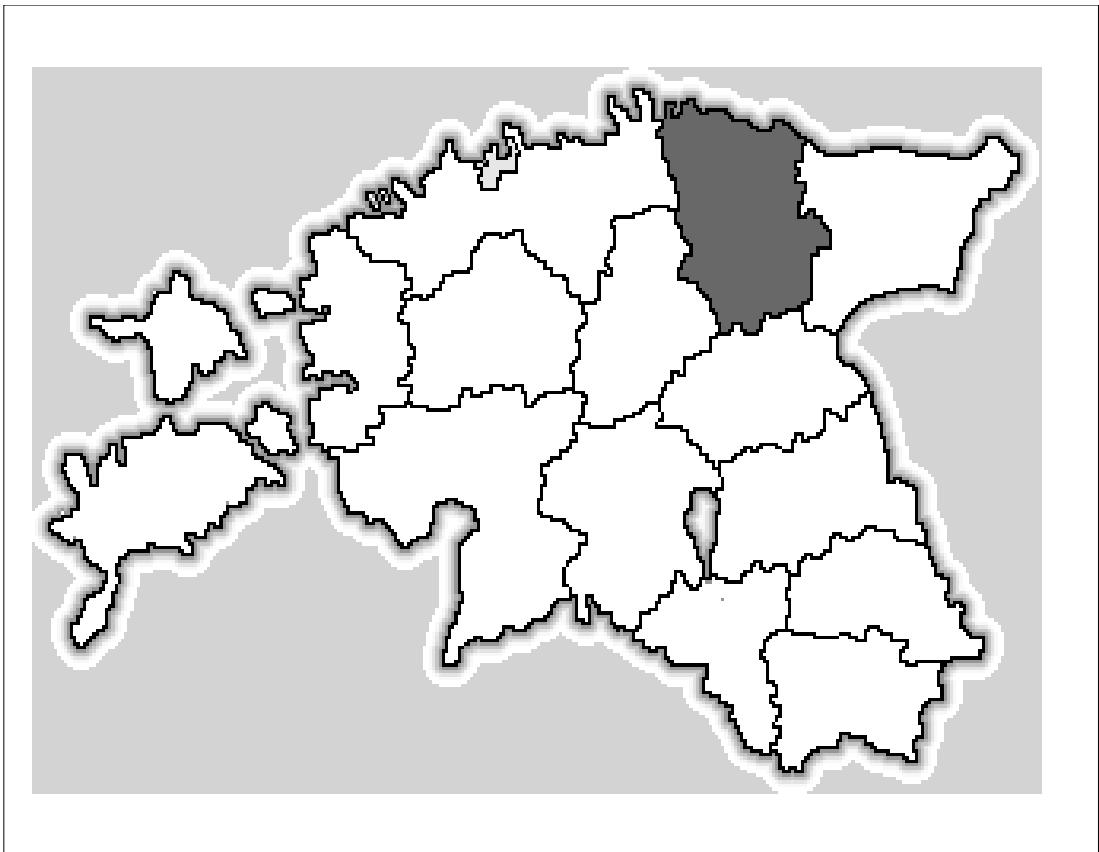
Maakonnaplaneeringu koostanud töögrupp:

Marko Pomerants – maavanem
Tiina Vilu – arengu- ja planeeringutalituse juhataja
Juhan Voolaid – planeeringuspetsialist
Vahur Liivak – majandusosakonnajuhataja
Elle Salusoo – majandusosakonna statistik
Leili Tohvert – majandusosakonna põllumajanduse peaspetsialist
Jaak Jürgenson – keskkonnaosakonna juhataja
Kaupo Nurk – keskkonnaosakonna maavarade inspektor
Sirje Kurik – maaosakonna juhataja
Tarmo Mikkal – maasekretär
Hailar Holzmänn – Lääne-Virumaa Päästeteenistuse direktor
Maarja Rossmann – kantselei tõlk-projektijuht
Jaan Kulver – haridus- ja kultuuriosakonna juhataja
Asta Tuusti – haridus- ja kultuuriosakonna inspektor
Olev Raudsepp – haridus- ja kultuuriosakonna vanemspetsialist
Valdur Liiv – kultuuritalituse juhataja
Ello Odraks – rahvakultuuri spetsialist
Pilvi Lepiksoo – kultuuritalituse vanemspetsialist
Tõnis Randlane – sotsiaal- ja tervishoiuosakonna juhataja
Tiiu Kuus – sotsiaal- ja tervishoiuosakonna sotsiaalala spetsialist
Taimi Parve – sotsiaal- ja tervishoiuosakonna rahvatervise spetsialist
Einar Ohov – Lääne-Viru Ühisomavalitsuse tegevdirektor
Janno Põldme – peaarhitekt
Anne Kaldam – Muinsuskaitseameti Virumaa Talituse juhataja
Moonika Sooneste – Lääne-Virumaa Turismiinfokeskuse juhataja
Raivo Helm – Lääne-Virumaa Metsaameti peametsaülem

1. LÄÄNE-VIRU MAAKONNA ISELOOMUSTUS

1.1. Asend ja territoorium

Lääne-Viru maakonna geograafilisest asendist tulenevad tema jaoks soodsad arengueeldused. Lääne-Viru maakond paikneb Eesti põhjaosas, Soome lahe kaldal, ulatudes Soome lahe rannikust Pandivere kõrgustikuni. Maakond hõlmab poole vanast Virumaast, s.o. endise Virumaa lääneosa ja tükikese endisest Järvamaast - Tapa, Vajangu ja Rakke ümbruse. Maakonnale kuuluvad ka Vaindloo ning Lõuna- ja Põhja-Uhtju saared ning mitu rannikulähedast laidu. Lääne-Viru maakonna pindala on 3465 km², millest maismaa pindala on 3420 km². Maakonna keskus on Rakvere linn, mis asub 100 km kaugusel Tallinnast ja 110 km kaugusel Eesti-Vene piirilinnast Narvast. Põhjas piirneb maakond Soome lahega (merepiiri umbes 55 km, rannajoone pikkus umbes 100 km), idast Ida-Viru maakonnaga, lõunast Jõgeva maakonnaga ja läänest Järva ning Harju maakonnaga.

Joonis 1. Lääne-Viru maakonna asend

1.2. Haldusjaotus

Lääne-Viru maakonnas on 19 võrdse staatusega omavalitsusüksust: 4 linna (Rakvere, Tapa, Kunda, Tamsalu) ja 15 valda (Avanduse, Haljala, Kadrina, Laekvere, Rakke, Rakvere, Rägavere, Saksi, Sõmeru, Tamsalu, Vihula, Vinni, Viru-Nigula, Vösu, Väike-Maarja).

Joonis 2. Lääne-Viru maakonna haldusjaotus

1.3. Ajalooline kujunemine

Esimesed inimasustuse jäljed Virumaal ulatuvad umbes 8000 aastat tagasi. Kunda lähedal Lammasmäel on avastatud küttide ja kalastajate asupaik, kust on hulgaliselt leitud kivi- ja luuesemeid. Nooremast kiviajast, 5000-4000 aastat tagasi, on põhjarannikult teada juba mitmeid asula- ja matusepaiku: Pajuveskil, Metsikul, Kisuveres. Virumaal leidub rikkalikult selle perioodi kalmeid, mis on võetud arheoloogiamälestistena kaitse alla.

5.-6.sajandist on pärit kuni 20 linnust: Neeruti, Vihula, Kloodi, Koila jne. Mitme linnuse juures on kindlaks tehtud asula olemasolu. 9.-13.sajandil jõudis lõpule Viru maakonna ja siinse 5 kihelkonna - Askele, Alutaguse, Lemmu, Rebala ja Mahu - moodustumine. Sel ajal oli vanade eestlaste peamiseks tegevusalaks põllupidamine, loomakasvatus ja jahindus. Paljudes aardeleidudes esinevad hõbemündid ja ehted annavad tunnistust kaubitsemise laiemast levikust.

13.sajandil Eestisse tunginud välismaistest vallutajatest jõudsid sakslased Virumaale 1217.aastal ja taanlased 1220.aastal. Ordurüütlite ja katoliku kiriku piiskoppide ajal rajati Virumaale ligi 20 suuremat kindlust ja sakraalehitist. 13.sajandi teisest aastakümnest on ka esimesed kirjalikud teated Rakvere kohta, kus Vallimäel asus vanade eestlaste puulinnus Tarvanpää. 1302.aastal sai Rakvere linnaõigused. Enne Liivi sõda elas Rakveres jõukas kodanikkond, linnas olid mitmed suuremad kivihooned, nende seas kirik, gildituba, mungaklooster jne. Vallimäele oli rajatud võimas kivilinnus, ordufoogtide residents. 1558.aastal alanud Liivi sõja ajal purustati Rakvere linnus ja linn põletati maani maha.

17.sajandil toimusid Virumaal lahingud Rootsi ja Poola vägede vahel. Pärast poolakate lahkumist 1605.aastal saabus ligi sajandipikkune rahuperiood. Rootsi kuningas Gustav Adolf kinkis Rakvere linna ära Hollandi suurfeodaalile von Brederodele ning linn kaotas oma kolmesaja-aastased privileegid. 18.sajandil toimus Virumaal jälle sõjategevus. Rootsi väed kogunesid Põhjasõja alguses Rakvere alla, kust nad liikusid edasi Narva suunas. Põhjasõja järel hakati Virumaa mõisates rajama villa- ja kalevivabrikuid, põletama viina. 1783.aastal nimetati Rakvere kubermangukorraldusega keisrilinnaks. Linnas andsid tooni käsitöömeistrid, väikepoepidajad, majaomanikud. Senise saksa soost kodanikkonna kõrvale asusid eestlastest käsitöölised ja kaupmehed. Linna arengut soodustas ka Balti raudtee valmimine aastal 1871.

Lääne-Virumaa tähtsaimaks tööstusharuks kujunes tsemenditootmine. Eestimaa esimene tsemenditehas rajati 1871.aastal Kundasse. Eesti Vabariigi aastatel - 1919-1940 - moodustasid Ida- ja Lääne-Viru maakonnad ühtse Virumaa. 1920-30.aastatel arenes majandus kiiresti. Põhiliselt asusid siin väikeettevõtted, arenenud oli põllumajandus ja põllumajandussaaduste töötlemine, piimatööstus. Alates 1921.aastast eksporditi piimatooteid ja mune. Suurem osa rahvastikust elas maal, tol ajal oli maakonnas umbes 10000 talu. Juba 20.sajandi alguses hakkas virulaste elu mõjutama põlevkivi, Eesti

Vabariigi ajal töötas 9 kaevandust. Rakvere linnas oli neil aastail väga mitmepalgeline väiketööstus - mööbli-, savitööstus, metallitöökojad, villavabrikud jne.

Pärast 1940.aasta riigipööret ja nõukogude okupatsiooni algas Virumaal sunniviisiline ühismajandite ja suurettevõtete loomine. Teise maailmasõja järel moodustati Virumaal väikesed rajoonid. 1962.aastal liideti väikesed rajoonid kaheks suureks: Rakvere ja Kohtla-Järve rajooniks. Nüüd kannavad need nimetust Lääne-Viru maakond ja Ida-Viru maakond. 1990.aasta jaanuaris nimetati eelnevalt Rakvere rajoon ümber Rakvere maakonnaks ja siis sama aasta märtsis Lääne-Viru maakonnaks.

1.4. Looduslikud tingimused

1. Maastikuline liigestus

Lääne-Viru maakonna praegune pinnamood on pärit mandrijää taandumise ajast ligikaudu 12 000 aastat tagasi. Eesti maastikulise liigestuse järgi jäävad siia 5 maastikurajooni: Pandivere kõrgustik, Kirde-Eesti lavamaa, Põhja-Eesti rannikumadalik, Kõrvemaa, Alutaguse (Tudu-Siugu-Kaukvere piirkond).

Pandivere kõrgustik on ordoviitsiumi ja siluri ladestu settekivimeist moodustunud aluspõhjalise tuumikuga ja valdavalt õhukese pinnakattega reljeefi suurvorm. Pandivere looduslikuks piiriks loetakse soode ja allikate vööndit, mis ümbritseb teda umbes 80m kõrgusel üle mere pinna. Kõrgemad punktid on Emumägi (166m), Kellavere mägi (156m), Ebavere mägi (146m) ja Neeruti mäed (126m). Kõrgustiku territooriumil on ülekaalus lainjad moreentasandikud, mille taustal eristuvad: Porkuni-Neeruti oosistik, Koeravere-Rakvere-Pahnimäe oosistik, Paasvere-Mõdriku oosistik, Inju-Saueaugu-Nurkse oos, Tamsalu otsamoreen, Edru voor, Männikvälja mõhnastik. Pandivere kõrgustik on kõige karstunum piirkond Eestis. Seda on soodustanud tema asend, suur suhteline kõrgus ja lõhelised aluspõhjakiivid. Maapinnal võib näha mitmesuguse suuruse ja kujuga karstilohke ja kurisuid, mis suurvee ajal moodustavad ajutisi järvikuid. Pandivere veekaitseala piires on välja eraldatud 212 karstiala (üldpindalaga 120 km²). Olulisemad neist on: Võhmetu-Lemmküla, Heinjärve, Aniste, Savalduma, Järsi, Saksi karstijärvikud. Maakonnas on rohkelt allikaid, eriti Pandivere kõrgustiku nõlvadel. Enamus neist on seotud karstiga (karstiallikad). Olulisemad allikad ja allikalised alad on: Valgejõe ülemjooksu piirkond, Jupri oja, Lava allikad, Mõdriku allikad, Kilti allikad, Simuna Katkuallikas jne.

Omapärane maastikulise liigestuse element on Põhja-Eesti paekallas ehk klint. Lääne-Viru maakonnas on see mattunud kvaternaarse setete alla ning eemaldunud tänapäevasest rannajoonest (maksimaalselt 20 km), olles maastikul hästi jälgitav. Klindist sisemaa poole jääv Kirde-Eesti lavamaa kujutab endast tasase reljeefi ja õhukese pinnakattega lubjakiviplatood, mida liigestavad mattunud ürgorud. Levinud on alvarid, kus vaid õhukese pinnasekihi all algab juba aluspõhi. Klindist mere poole jääva Põhja-Eesti rannikumadaliku reljeefi ja setete kujunemisel on jääaja-järgse Läänemere tegevusel olnud oluline tähtsus.

Piki rannikut on levinud rannavallid ja luited. Pinnakate koosneb moreenist ja merelistest setetest. Rohkesti esineb rändrahne ja kivikülve. Rannajoon on maakonna läänepiirilt kuni Vergini tugevasti liigestatud. Käsmu ja Vergi poolsaarte ümbrusesse on koondunud hulk saari. Suuremad neist on: Kuradisaar e. Saartneem, Suur ja Väike Krummal, Älvi saar, Vergi saar. Vergist ida pool on rannajoon vähem liigestatud. Letipea poolsaarest põhja jäävad Uhtju saared, Vaindloo saar (Eesti põhjapoolseim punkt).

2. Jõed, järved

Pandivere kõrgustik on veelahkmeks Peipsi järve, Soome lahe ja Liivi lahe vesikondade jõgedele. Kõrgustiku keskosas vooluvete võrk puudub. See algab alles nõlvadel 90 – 150 m kõrguselt. Maakonna jõed ja järved on **lisas 1-2**.

3. Sood

Eesti Geoloogiakeskuse poolt tehtud otsingulis-hinnanguliste tööde järgi (1977-78) on Lääne-Virumaal 78 sood, mille tööstuslasundi pindala ületab 10 ha ning 44 alla 10 ha tööstuslasundiga sood. Soode tööstuslasundi kogupindala on 23368 ha ja turbavaru 90,5 miljonit tonni, s.h. alusturvast 11,2 milj.t. Aktiivsed varud moodustavad 59,0 milj. t, sellest 8,1 milj.t alusturvast. Soode maastikulise liigestuse järgi jäävad nad peamiselt kolme piirkonda: Kirde-Eesti lavamaa, Pandivere kõrgustiku keskosa ja Pandivere kõrgustiku nõlv. Maakonna sood **lisas 3**.

Kirde-Eesti lavamaa, maakonda jääb sellel alal tähtsamatest soodest Varudi (toiterežiimist lähtudes väljunud põhjavee mõjusfäärist ning jõudnud raba arengufaasi) ja Laukasoo.

Pandivere kõrgustiku keskosa on tugevalt karstunud piirkond, kus puudub vooluvete võrk ja soid on vähe. Suurim soo sellel alal on Savalduma samanimelise karstiala läheduses. Ülejäänud on grupiti Neeruti ooside ja Loobu jõe piirkonnas. Pandivere kõrgustiku nõlval olevad rohked allikad on põhjustanud ulatuslike madalsoode kujunemist. Iseloomulikud Lääne-Viru maakonda jäävad selle piirkonna sood on: Peedla, Punasoo, Sämi, Kabala, Tudu, Saara.

Kaitsealused sood (eesmärgiks ja ülesandeks on iseloomulike soomaastike säilitamine ning nende loodusliku arengu kindlustamine kaitseréžiimist lähtudes). Nendeks on: Tudu-Järvesoo, Sämi-Kuristiku, Luusaare, Sirtsu soo, Laukasoo, Uuemõisa soo, Udriku soo, Tuksmani soo, Vohnja soo.

4. Taimkate ja mullastik

Lääne-Virumaa taimestik on üsna eripalgeline nagu Virumaa loodus tervikuna. Valdava osa maakonna territooriumist haarab enda alla Pandivere kõrgustik, mida ilmestavad eelkõige põllumaastikud. Metsad paiknevad siin enamasti tukkadena. Suuremad metsamassiivid jäävad kõrgustiku kaguossa - Tudu ja Paasvere ümbrusesse, veel ka Väike-Maarja, Roela, Triigi, Viru-Jaagupi vahele. Iseloomulikuks metsakasvu kohatüübiks on laane- ja palumets, kõrgematel kohtadel - vallseljakud - surjamets. Puuliikidest on ülekaalus kuusk ja mänd, lehtpuudest kask, saar, haab, hall lepp.

Põldude ja metsade vahele jäävad niidud, kuivad nõlvad, kõrgustiku servaaladele sood, igäiks omase taimestikuga, kust ei puudu ka taimeharuldused, mida Pandivere mail on 45 liiki. Mitmes kohas võib leida kauneimat käpalist - punast tolmpaad. Teistest taimedest veel varju püsiklustest, valget vesiroosi, eesti soojumikat, põdrajuure soomukat.

Lääne-Virumaa muldadele on iseloomulik massiivse pae olemasolu mullaprofiilis. Maakonna mullad jagatakse 4 valdkonda: I - lõuna- ja keskosas leostunud ja leetunud kamarkarbonaatmullad, mis on enamasti Pandivere kõrgustikul ja peetakse parimaks mullakoosluseks üldse (kuivendamist mittevajavad, kõrge huumusesisaldusega); II - põhjaosas kuni paekaldani tüüpilised kamarkarbonaatmullad ja soostunud mullad; III - paekalda ja ranniku vahelisel alal kivised leetmullad ja IV - loodeosas soostunud leet- ja soomullad. Rakke ja Rägavere ümbruses esinevad kohati ka erodeeritud ehk ärauhete ja deluviaal ehk pealeuhete mullad, mille teket on soodustanud põlluharimine ja põldude kallakus.

1.5. Rahvastik

Lääne-Virumaa rahvaarv oli 01.01.99 seisuga 71991 inimest, s.h. 33548 meest (47%) ja 38443 naist (53%).

Põhiosas on tegemist maarahvastikuga (56%), kuid see tendents on mööduv, oluliselt on kasvama hakanud linnad ja keskasulad, seega toimub linnastumine. Paralleelselt linnastumisega on saanud valdavaks pendelränne (pendeldaja – oma elukohast õppimis- või töökohta regulaarselt liikuja). Rahvastiku ulatuslikum koondumine linnadesse on seni olnud seotud põhiliselt kahe perioodiga. Linnastumise esimene laine (19. saj. lõpul 20. saj. algul) oli põhjustatud maarahvastiku kiire kasvuga ja tööstuse arenemisega linnades. Linnastumise teine laine (pärast II maailmasõda) oli põhjustatud suurriiklikust ümberrahvastamispoliitikast (tõi juurde kümneid tuhandeid uusi inimesi). Praegu toimub linnastumine majanduslik-sotsiaalse olukorra muutumise tulemusel.

Tuleviku prognoose selles protsessis on kahte liiki: esiteks veelgi suurem tung linnalistesse asulatesse ja teiseks inimeste väärtushinnangute muutumise tulemusel suund maale (puhas keskkond, rahulik jne.).

Elanike arv haldusjaotuse järgi

Haldusjaotus	01.01.98			01.01.99		
	Kokku	Mehed	Naised	Kokku	Mehed	Naised
Kunda linn	4137	1869	2268	4055	1828	2227
Rakvere linn	18096	8061	10035	17654	7842	9812
Tamsalu linn	2856	1326	1530	2865	1324	1541
Tapa linn	7177	3241	3936	7193	3244	3949
Avanduse vald	1159	588	571	1136	576	560
Haljala vald	3167	1527	1640	3159	1528	1631
Kadrina vald	5522	2654	2868	5436	2622	2814
Laekvere vald	2166	1044	1122	2129	1024	1105
Rakke vald	2352	1117	1235	2321	1101	1220
Rakvere vald	2393	1162	1231	2391	1174	1217
Rägavere vald	1059	532	527	1065	536	529
Saksi vald	1297	627	670	1272	619	653
Sõmeru vald	4032	1921	2111	3972	1871	2101
Tamsalu vald	2334	1108	1226	2308	1101	1207
Vihula vald	1740	880	860	1729	861	868
Vinni vald	6212	2917	3295	6085	2889	3196
Viru-Nigula vald	1560	747	813	1559	748	811
Võsu vald	693	312	381	701	317	384
Väike-Maarja vald	5038	2386	2652	4961	2343	2618
Maakond	72990	34019	38971	71991	33548	38443

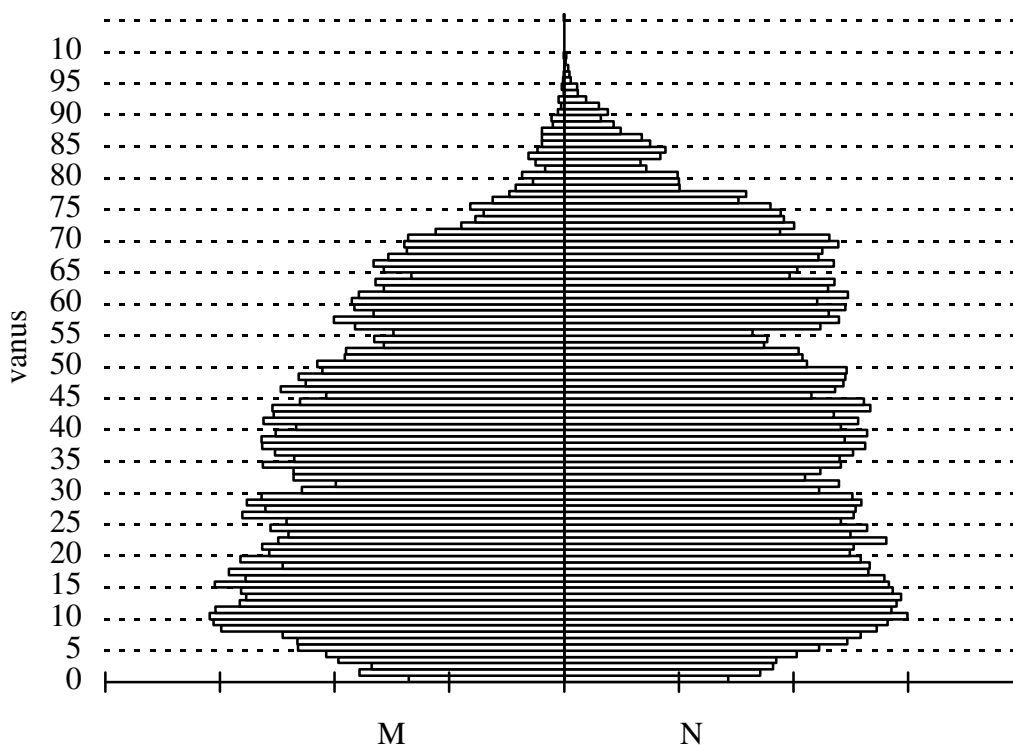
* maakonna rahvastikuregistri andmetel

Rahvastik vanusegrupiti haldusüksuste lõikes

Haldusüksus	El. arv kokku	0 - 6	7 - 18	19 - 35	36 - 64	65 ja üle
Avanduse vald	1136	70	223	279	378	186
Haljala vald	3159	217	672	808	1083	379
Kadrina vald	5436	376	1126	1407	1763	764
Kunda linn	4055	240	681	940	1431	763
Laekvere vald	2129	160	429	504	667	369
Rakke vald	2321	157	432	535	727	470
Rakvere linn	17654	969	3059	4446	5980	3200
Rakvere vald	2391	148	446	613	845	339
Rägavere vald	1065	69	228	268	316	184
Saksi vald	1272	80	299	362	356	175
Sõmeru vald	3972	278	787	1050	1323	534
Tamsalu linn	2865	167	559	658	991	490
Tamsalu vald	2308	177	445	573	748	365
Tapa linn	7193	433	1128	1732	2464	1436
Vinni vald	6085	353	1304	1505	2000	923
Viru-Nigula vald	1559	112	281	401	483	282
Võsu vald	701	34	124	160	237	146
Väike-Maarja vald	4961	308	963	1229	1652	809
Maakond kokku	71991	4450	13511	16997	24870	12163

* maakonna rahvastikuregistri andmetel seisuga 01.01.99.a.

Lääne- Virumaa rahvastiku soolis - vanuseline struktuur 1998. aastal

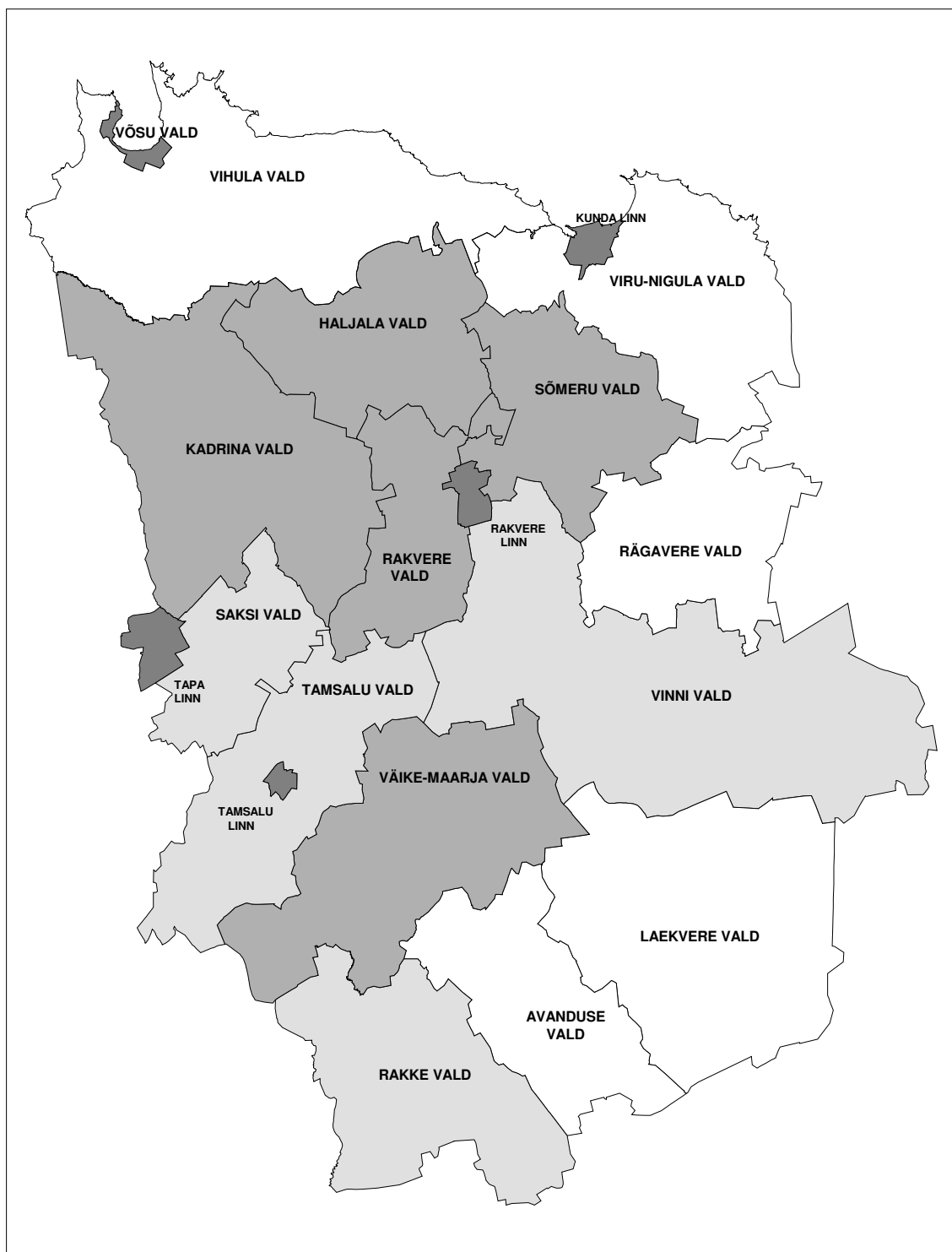
* maakonna rahvastikuregistri andmetel seisuga 01.01.99

Lääne-Virumaa rahvastiku vanusstruktuur on ühtlane, mis näitab stabiilsust, kuigi domineerivaks saab olema vananev rahvastik. Pärast Teist maailmasõda saabunud on tänaseks pensionile jäänud (olles 60–65 aastased). Järgmine suurem pensionile jäämise laine saab alguse 10–15 aasta pärast. Tänaseks on juba tööikka jõudnud või lähema 10–15 aasta jooksul jõudmas 5–15 aastaste varasemast oluliselt suurem põlvkond. Nii toimub tööealise elanikkonna noorenemine, kuid seejuures toimub hõivekoormuse (töötavate ja ülalpeetavate inimeste arvuline suhe) suurenemine (ülalpeetavaid rohkem kui töötavaid). Sellest tulenevalt suurenevad tulevikus investeeringud elamumajanduse-, hoolekande- ja tervishoiusüsteemi kohandamiseks vanuritele veelgi.

Rahvastiku tihedus linnades ja valdades 1998. a.

Haldusüksus	Elanike arv 01.01.1999	Pindala km ²	Rahvastiku tihedus el/km ²
Avanduse vald	1136	177,2	6,4
Haljala vald	3159	183,0	17,3
Kadrina vald	5436	329,3	16,5
Kunda linn	4055	10	405,5
Laekvere vald	2129	352,4	6,0
Rakke vald	2321	225,9	10,3
Rakvere linn	17654	10,6	1665,5
Rakvere vald	2391	128,2	18,7
Rägavere vald	1065	173,7	6,1
Saksi vald	1272	109,3	11,6
Sõmeru vald	3972	168,6	23,6
Tamsalu linn	2865	3,9	734,6
Tamsalu vald	2308	210,7	10,9
Tapa linn	7193	17,4	413,4
Vihula vald	1729	357,9	4,8
Vinni vald	6085	486,6	12,5
Viru-Nigula vald	1559	233,3	6,7
Võsu vald	701	6,4	109,5
Väike-Maarja vald	4961	280,1	17,7
KOKKU	71991	3464,6	20,8

Rahvastiku tihedus (el/km²)

2. LÄÄNE-VIRUMAA 21. SAJANDIL

Lääne-Virumaa on traditsioonide- ja ressursisiderikas piirkond. Meil on olemas peamised loodusressursid - inimesed, maa, mets, vesi jne. Lääne-Virumaa on majanduslikult mitmekülgsest arenev regioon; kultuuripärandit hoidev ja arendav maakond.

Lääne-Viru maakonna arenguvision:

Pandivere kõrgustikul laiuv ideede ja vete allikas kogu Eestile. Puhas loodus, hea tervis, kõrge haridustase on eesmärgid ja eeldused tulutoova majanduse arendamiseks. Meie tarkus ja ettevõtlikkus peab saama selleks mootoriks, mis teeb ja viib Lääne-Virumaa tooted ja teenused maailmakaardile.

Lääne-Virumaa arengu eeldused:

1. Geograafiline asend (merepiir; Tallinna lähedus jne.).
2. Keskkonnasõbralik (Lahemaa Rahvuspark, rannik, Pandivere kõrgustik jne.).
3. Hea teedevõrk (hea ühendus teiste piirkondadega; kõige rohkem kõvakattega teid, Via Viroonia trass jne.).
4. Tugevad kultuuritraditsioonid (Viru Säru, Rakvere Teater, mõisad jne.).
5. Majanduslikult mitmekülgne (kalandus, põllumajandus, metsandus, tsemendi tootmine, põllumajandussaaduste ümbertöötlemine, turismindus jne.).
6. Turvaline, puhas ja avatud elukeskkond.
7. Konkurentsivõimelisus.
8. Hariduse ja tervislike eluviiside väärtustamine.
9. Hästi arenenud sotsiaalne infrastruktuur.
10. Tugev maakonna keskus koos soodsa asukohaga (keskel) – Rakvere linn.
11. Investeeringute juurdesaamine tänu pealinna lähedusele.

Lääne-Virumaa arengu takistused:

1. Tallinna lähedus – elanikkonna äravool, eriti “ajude” ja noorte inimeste lahkumine.
2. Looduskeskkond – seab piirid tegeleda tööstusega teatud piirkondades (Vihula vald jne.).
3. Pandivere kõrgustik – eelkõige mahepõllumajanduse arendamine.
4. Liigne enesekindlus ja kriitilisus – pole mõtet rabeleda, kõik on niigi olemas.
5. Vähe kõrgtehnoloogilisi töökohti.
6. Inimeste passiivsus ideede rakendamisel – oodatakse kala, mitte õnge.
7. Kartus uuenduste suhtes ning kapseldumine.
8. Maakonna nimi Lääne-Virumaa – millal üks osa Ida-Virumaast, millal Läänemaa.
9. Ääremaadel süvenev sotsiaalse taseme langus.

Maakonna piire ületava tähtsusega objektid, piirkonnad:

Tallinn-Narva maantee

Tallinn-Narva ja Tallinn-Tartu raudtee koos Tapa raudteesõlmega

Kunda sadam koos planeeritava laienduse ja raudtee pikendusega

Pandivere Riiklik Veekaitseala

Lahemaa Rahvuspark ning kogu rannikupiirkond

Põlula Kalakasvatuskeskus

Väike-Maarja Päästekool koos harjutusväljakuga

Tapa lennuväli

Tapa viadukt

Rakvere Teater

Rakvere Haigla

Mõedaku Spordibaas

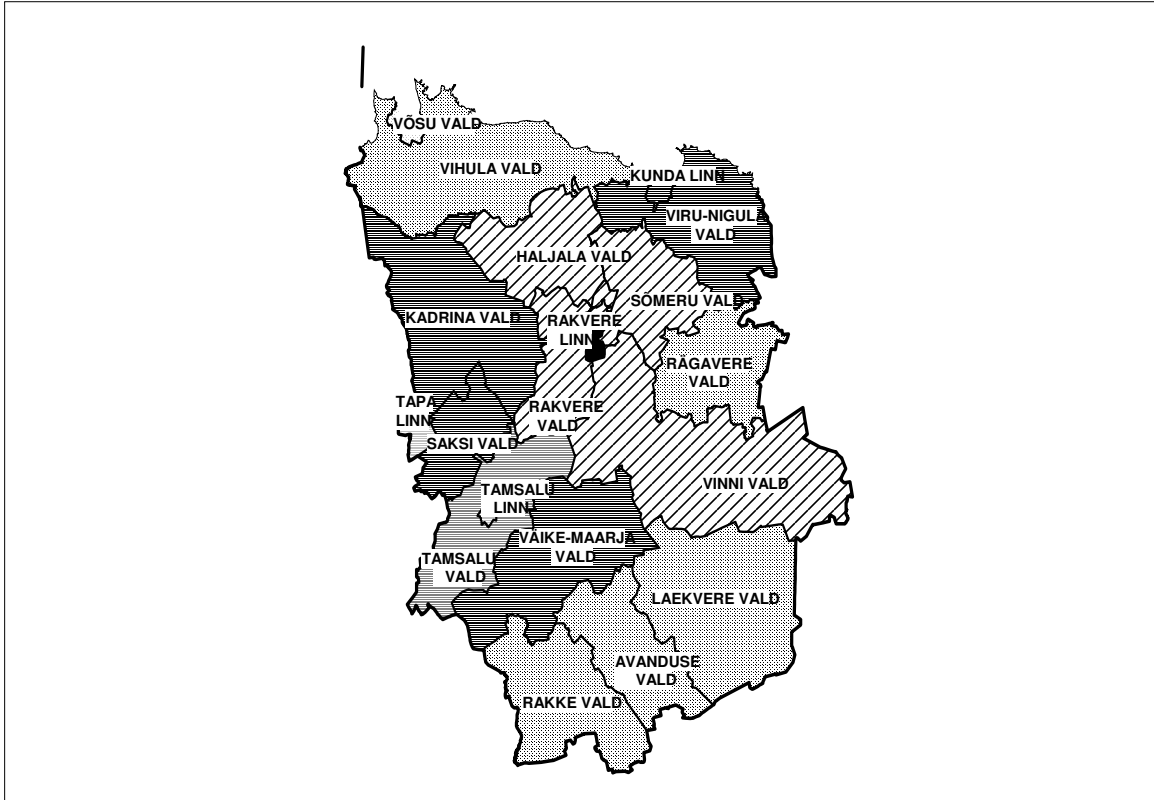
Moe ja Rakvere piiritusetehased

Kunda tsemenditehas

Rakke Lubjatehase AS

2.1. Regionaalne areng

Lääne-Viru maakonna regionaalsest arengust annab kõige parema ülevaate maakonna skemaatiline tzoneering (**Kaart: Lääne-Virumaa skemaatiline tzoneering**).

Joonis 3. Regionaalne areng

Maakonna omavalitsusüksused saab tinglikult jagada nelja erinevat tüüpi regioonideks, arvestades kohalikku ettevõtlustaset, rahvastiku tihedust piirkonnas ja kaugust maakonna keskusest. **Omavalitsused saab sellisel juhul jaotada järgmiselt:**

- **Rakvere linn**
- **Põllumajanduslik Rakvere lähiumbruskond** (Rakvere vald, Haljala vald, Sõmeru vald, Vinni vald)
- **Kohalikud keskused koos tagamaadega** (Tapa linn ja Saksi vald; Kunda linn ja Viru-Nigula vald; Kadrina vald; Tamsalu linn ja Tamsalu vald; Väike-Maarja vald)
- **Ääremaad** (Avanduse vald, Rakke vald, Rägavere vald, Laekvere vald, Vihula vald ja Võsu vald)

Maakonna arengu eeldustest tulenevalt on määratud maakonna erinevates piirkondades prioriteetsed tegevusalad. **Järgnevalt ülevaade omavalitsuste arengueeldustest ning tegevusaladest:**

- ✓ **Rakvere linn** – Maakonnakeskusena soodsa asukohaga (keskel). Tegevusalad: kaubandus-teenindus, toiduainete- ja õmblustööstus, ehitus, transport, turism. Peamiseks suunaks on linna jätkusuutlik ja tasakaalustatud areng, pöörates võrdset tähelepanu ettevõtluskliimale ja üldisele elukeskkonnale.

- ✓ **Avanduse vald** – Maakonna lõunaosas asuv tugevalt ääremaalise iseloomuga piirkond. Põhiliseks tegevusalaks on põllumajandus.
- ✓ **Haljala vald** – Maakonna põhjaosas kahel pool Tallinn-Narva maanteed. Hea strateegiline asukoht, väljakujunenud infrastruktuur, tugevad traditsioonid. Tegevusalad: õlle tootmine ja turustamine, transport, põllumajandus, õmblus ja ehitus.
- ✓ **Kadrina vald** – Maakonna läänepoolseim vald. Tegevusalad: puidu- ja metallitööstus, põllumajandus.
- ✓ **Kunda linn** – Asub Soome lahe ääres klindiastringul. Arengueeldused on seotud sadama ja väikeste tootmisettevõtete arenguga (raudtee, teedevõrk, sadam). Põhiliseks tegevusalaks on tsemendi tootmine.
- ✓ **Laekvere vald** – Maakonna lõuna-kagu osas. Tähtsamateks tegevusaladeks on põllu- ja metsamajandus.
- ✓ **Rakke vald** – Maakonna lõunapoolseim vald. Arengueeldusteks on vaba energia olemasolu (elekter, maagaas), hea raudtee- ja maanteeühendus Eesti suuremate keskuste ja sadamatega, energiamahukate ettevõtete rajamise võimalus. Tegevusalad: lubja ja lubjakivi tootmine, põllumajandus, ehitusmaterjalide tootmine, turismi arendamine.
- ✓ **Rakvere vald** – Asub poolkaarena läänepool Rakvere linna. Põhilised tegevusvaldkonnad on põllumajandus, toiduainete- ja puidutööstus.
- ✓ **Rägavere vald** – Maakonna idaservas. Tegevusalad: põllumajandus, metsamajandus.
- ✓ **Saksi vald** – Lääne-Viru- ja Järvamaa piiril. Tähtsamateks tegevusaladeks on piirituse tootmine, põllumajandus, metsandus, kalandus.
- ✓ **Sõmeru vald** – Asub Rakvere linna külje all. Tähtsamad valdkonnad on põllumajandustoodete ümbertöötlemine, puidutööstus, ehitus, toitlustus.
- ✓ **Tamsalu linn** – Maakonna edelaosas ning on ümbritsetud Tamsalu vallaga. Arengu eelduseks on tööstuse areng (olemasolevate säilimine ja laienemine, uute tekkimine). Tähtsamad tegevusvaldkonnad on ehitusmaterjalide tootmine, metalli-, puidu- ja toiduainetetööstus, auto- ja raudteetransport, teenindus, kaubandus.
- ✓ **Tamsalu vald** – Maakonna lääneservas. Tähtsamad valdkonnad on lubjakivi kaevandamine, turism (puhkamisvõimalused Porkunis).
- ✓ **Tapa linn** – Maakonna läänepiiril, tähtsate raudteeharude Tallinn-St.Peterburg ja Tallinn-Tartu-Pihkva lõikumispunkt. Arengu eelduseks on linna muutumine arenenud ja sõbralikuks tööstuslinnaks. Tegevusvaldkondadeks on raudteega seotud majandustegevus, metalli- ja pagaritööstus, puidutöötlemine.
- ✓ **Vihula vald** – Maakonna põhjarannikul. Arengueelduseks on tegelemine turismiga. Tähtsamateks tegevusaladeks on turism, kalapüük, põllumajandus.
- ✓ **Vinni vald** – Maakonna keskosas. Tegevusaladeks on põllumajandussaaduste tootmine, puidu ülestöötamine ja ümbertöötlemine, puhkemajandus, turism.
- ✓ **Viru-Nigula vald** – Maakonna idapiiril, piirnedes põhjast Soome lahega. Arengu eeldusteks on valla asukoht (Tallinn-Narva maantee ja raudtee), sadama lähedus, puhkemajanduse arenguks 22 km rannajoont ja Padaorg. Tegevusaladeks on puidutööstus, õlle tootmine.
- ✓ **Väike-Maarja vald** – Maakonna lõunaosas Pandivere kõrgustikul. Tähtsamad majandusvaldkonnad on põllumajandussaaduste tootmine ja ümbertöötlemine, puidu ülestöötamine ja ümbertöötlemine, ehitus, tehnika remont, kaubandus.
- ✓ **Võsu vald** – Asub Käsma lahe kaldal. Tähtsaimaks tegevusvaldkonnaks on turism.

3. TEEMAVALDKONDADE PÕHISUUNAD AASTANI 2010+

3.1. INFRASTRUKTUUR

3.1.1. Teedevõrk ja (ühis)transport – maanteed, raudtee, sadamad, lennuväljad

Kvaliteetne transpordisüsteem on riigi teiste majandusharude (tööstus, põllumajandus, energeetika jne.) konkurentsiedukuse üheks eelduseks. Sellest johtuvalt on **vajalik poliitiline kokkulepe**, mis sätestaks transpordisüsteemi prioriteetsuse taseme riigi majandusarengus. **Transpordipoliitika** peamisteks võtmesõnadeks tänapäeva Euroopas on “juurdepääs” ning “keskkonna- ja inimsõbralikkus”. **Transpordipoliitika elluviijaks on riik** ning transpordi arengu alusteks on transpordisektori **juhtimise riiklikud mehhanismid**. Transpordi arenguks vajalikud meetmed tagatakse seadustega, Riigikogu otsustega, Vabariigi Valitsuse määrustega, riikidevaheliste autoveo kokkulepetega ja rahvusvaheliste konventsioonide ja kokkulepetega, millega Eesti on ühinenud ning muude õigusaktidega, mida on maakonna planeeringu koostamisel arvesse võetud.

Teede- ja Sideministeeriumi haldusala investeeringute kava (**Lisa 4**).

1. Maanteed

Riigiteede arengukava koostamisel on lähtutud Eesti Vabariigis ja maakonnas väljakujunenud majanduslikest suunistlustest. Lääne-Viru Teedevalitsuse riigimaanteede arengukava aastateks 1999-2006 (**Lisa 5**).

Maakonnas on riigimaanteid 1142 km, sellest põhimaanteid (autoteed Tallinn-Narva ja Pärnu-Rakvere) 109 km, tugimaanteid 165 km ja kohalikke teid 868 km. Vallateede pikkus on 1622 km ja linnateede pikkus 206 km. Maanteehoiu (teede hooldus, remont, uute teede ehitus, sildade ehitus ja remont jm.) ülesanded lasuvad teede valdajal. Teehoidu rahastatakse Vabariigi Valitsuse kinnitatud teehoiukava lausel.

Eesmärgid riigimaanteede arengustrateegias:

- **Tallinn-Narva maantee väljaehitamine riikliku projekti alusel.**
- **Sõidetavuse ja ohutu liikluse tagamine, s.h. jalgrattateede väljaehitamine.**
- **Transiitliikluse vähendamine Rakvere linnas.**
- **Suuremat majanduslikku ja kultuur-ajaloolist tähtsust omavate kohalike teede korrashoidmine.**
- **Teehoiukava riiklik kinnitamine.**

Eesmärgid mitteriiklike maanteede arengustrateegias:

- Olemasoleva teedevõrgu ja selle infrastruktuuri säilitamine ja renoveerimine.
- Teede tehnilise täiuse saavutamine (elanikkonna ohutu liikluse tagamiseks).
- Jalgrattateede väljaehitamine.
- Teehoiukava koostamine omavalitsuste poolt.

Probleemid:

- raha nappus nii riigi kui ka kohalike omavalitsuste poolt finantseeritavatel töödel;
- teedevõrgu arvestuse puudulikkus (osa endisi ametkondlike teid on arvele võtmata);
- puudused tööde korraldamisel (ehitusorganisatsioonide töö koordineerimatus);
- ebaõige maanteehoid (hooldust ja taastusremonti ei tehta õigel ajal);
- maantee ja selle infrastruktuuride kehv olukord;
- vale riigieelarvepoliitika ja majandusliku madalseisu tõttu riiklike projektide teostamise pidurdumine.

Tegevused ja abinõud:

- ✓ vajalik korrastada teede arvestus - võtta arvele kõik seni arvel mitteolevad võrguvälised või ametkondlikud teed;
- ✓ täpselt piiritleda teede omaniku ja haldaja kohustused teede arvele võtmisel ja teede hooldamisel;
- ✓ igas omavalitsuses peab olema töötaja, kes on kursis teedehoiu probleemidega;
- ✓ korraldada maakonna teedevalitsuse abiga maanteehoiu alaseid seminare ja õppusi;
- ✓ vallateedel tehtavad hooldus-, remondi- ja ehitustööd anda välja vähempakkumisel;
- ✓ teedel tehtavate tööde mahtude fikseerimisel ja kvaliteedi hindamisel teha koostööd teedevalitsusega;
- ✓ piirata raskete veokite liiklust munitsipaal- ja erateedel, mida ei jõuta piisavalt hooldada;
- ✓ korrastada jalgrattateede ja turismiobjektide viidamajandus.

Finantseerimine:

- riigieelarve;
- valla- ja linnaeelarved;
- fondid;
- erasektori vahendid.

2. Transiitvedu

Tallinna piirkonna sadamad koos Tallinn-Narva raudtee ja maanteega moodustavad osa **Via Virooniast**, praegu tähtsaimast läbi Eesti minevast Venemaa ja Lääne-Euroopa vahelisest transpordikoridorist. Praegu tähtsuselt teiseks, Moskva suunda kulgevaks koridoriks on **Via Estonia**, millesse kuulub meie maakonnast Tapa-Tartu-Petseri raudtee.

Kaks kolmandikku rahvusvahelisest kaubaveoliiklusest kulgeb Tallinn-St.Peterburi suunal, sellest 90% raudteel. Transiiditrassid on Eestis ühtlasi tähtsaimad riigisisesed ühendusteel suurimate keskuste vahel. Kommunikatsiooni parandamine transiiditrassidel võimaldab parandada suuremate keskuste ühendust omavahel, Tallinnaga ning rahvusvaheliste turgudega.

Eesmärgid :

- **Juurdepääsu tagamine peamistele transiidisõlmedele- ja trassidele.**
- **Raudtee moderniseerimine ida-lääne koridoris - Tallinn-Tapa-Narva raudtee koos Narva piirijaamaga, Tapa-Tartu-Koidula raudtee, Tapa-Tartu-Petseri piirijaam.**
- **Tallinn-Narva maantee, kui osa Via Virooniast, väljaehitamine.**
- **Kunda sadama arendamine transiidifunktsioonide täitmiseks.**
- **Keskonnakaitse seisukohalt peaks maanteetranspordi asendada raudteetranspordiga või multimodaalse ehk kombineeritud (mere/maantee) transpordiga.**
- **Logistikafirmade tekke soodustamine.**

Probleemid :

- raudtee ja selle infrastruktuuride kehv olukord;
- maantee ja selle infrastruktuuride kehv olukord;
- Kunda sadamal puudub raudteeühendus tsemenditehase- ja riigiraudteega;
- rahaprobleemid Tapa viadukti projekteerimisel ja väljaehitamisel;
- raudteeülesõidukohtade halb seisukord;
- vale riigieelarvepoliitika ja majandusliku madalseisu tõttu riiklike projektide teostamise pidurdumine.

Tegevused ja abinõud :

- ✓ raudtee ja selle infrastruktuuride moderniseerimine;
- ✓ seoses põhilise transiidiveoga Tallinn-Narva raudteel vajalik Tapal eritasapinnaline raudtee ja linnatänava ristmiku väljaehitamine;
- ✓ raudteeharu väljaviimine Kunda sadamasse võimaldaks Kunda sadamale eksportfunktsiooni kõrval ka transiidis osalemise;
- ✓ renoveerimistööd Tallinn-Narva maanteel Tallinn-Pikaristi lõigul.

Finantseerimine:

- riigieelarve;
- fondid;
- valla- ja linnaeelarved;
- erasektori vahendid.

3. Ühistransport

Maakonna ühistranspordi planeerimise ja korraldamise lähtealuseks on piirkonna ja mistahes maakasutuse ning teede ehituse, rekonstrueerimise või kapitaalremondi planeeringul arvestada ühistranspordi korraldamise ja vastava liinivõrgu arengu vajadusi.

Eesmärgid:

- Ühistransporditeenuste pakkumise vastavus veonõudlusele, mis tuleneb elanike ja nende eri kategooriate (puuetega inimesed, vanurid, õpilased) liikumisvajadustest.
- Transpordi ja liikluse negatiivse välismõju vähendamine (keskkonnakahjustused, liiklusõnnetused ja liiklusummikud).
- Transpordiühenduse parandamisega arendada maakonna ääremaid ja piirialasid.
- Edendada ühistranspordi konkurentsivõime tõstmist, et ära hoida tema osakaalu põhjendamatut vähenemist sõitjateveol ning saavutada optimaalse isiklike ja ühissõidukite kasutamise vahekord.
- Ühistranspordi piletihind ei või kasvada rohkem kui inimeste sissetulekud, hind peab jääma soodsamaks sõiduauto kasutamise hinnast.
- Riiklikult välja töötada näitajate kompleks ja nende hilisem kontrollisüsteem ning rakendada abinõud, mille alusel saab pidevalt anda hinnangut loodust säästva transpordi arengule ning selle põhimõtete ellurakendamisele.

Peamised ülesanded maakonna ühistranspordis :

- ✓ ühistranspordi riikliku ja kohaliku juhtimise otstarbeka struktuuri väljaarendamine ja õiguslike aluste kujundamine;
- ✓ ühistranspordi ratsionaalse liinivõrgu kujundamine ning teenindustaseme normatiivide määratlemine;
- ✓ ühistransporditeenuseid pakkuva ettevõtluse arengu soodustamine;
- ✓ ühistranspordi arengu finantseerimine ning vastavate teenuste subsideerimine riigi- ja kohalikest eelarvest;
- ✓ hinnakujunduse ning -soodustuste mehhanismi kujundamine, mis stimuleerib ühistranspordi eelistatud kasutamist ning teeb teenused kättesaadavaks ka madala sissetulekuga elanike gruppidele;
- ✓ ühissõidukitele ohutuks ja kiireks liiklemiseks vajalike tingimuste loomine;
- ✓ Rakvere bussijaama kaasaajastamine;
- ✓ õpilastele tasuta sõidukaardite kindlustamine kooli- ja kojusõiduks;

- ✓ valdade õpilasliinidele liinilubade väljastamine;
- ✓ ebaterve konkurentsi kaotamine.

Probleemid :

- Hõreasustatud ja piirialade transpordi infrastruktuur ja ühistransport vajavad toimimiseks, korrashoiuks ja arenguks tegeliku kasutusintensiivsusega võrreldes suhteliselt rohkem rahalisi vahendeid võrreldes tiheda liiklusega piirkondadega.
- Ühistranspordi tehnilise baasi oluline ja süvenev mahajäämus tänapäeva vastuvõetavast tasemest.
- Tugevate transpordifirmade konkurentsi puudumine.
- Väikefirmade suutmatus investeerida.
- Väikefirmade võimalikud pankrotid.
- Riigipoolse dotatsiooni vähenemine.
- Sõiduautode kasutamist soosiv transpordi fiskaalpoliitika.
- Talvine teehoolitus.
- Rakvere bussijaam ei vasta kaasaja nõuetele.
- Vale riigieelarvepoliitika ja majandusliku madalseisu tõttu riiklike projektide teostamise pidurdumine.

Tegevused ja abinõud :

- ✓ Liiklusuuringute läbiviimine.
- ✓ Liiniregisteri loomine; materjali kaardistamine.
- ✓ Vedajate kohustamine seadusega teatud kategooria reisijaid tasuta vedama (kuni kuue aasta vanused lapsed, I grupi invaliidid, lapsinvaliidid).
- ✓ Toetuse suurendamine vedajatele riigieelarvest ja kohalike omavalitsuste eelarvetest nii piletitulu katteks, kui ka sihtotstarbeliste investeeringutega veeremisse ja infrastruktuuri.
- ✓ Vedajad peavad võimaldama õpilastele tasuta sõidu load kooli-ja koju sõiduks.
- ✓ Tasuta sõidu kaartide väljastamine subsideerida vedajale riigieelarvest ja kohalike omavalitsuste eelarvetest.
- ✓ Rakvere bussijaama hoone remontimine või ehitamine, teeninduse kaasajastamine.
- ✓ Väikefirmade ühinemine.
- ✓ Pikemaajalised ühiskondliku teeninduse lepingute sõlmimine vedajatega.
- ✓ Vedajatele kütuseaktsiisi tõusu kompenseerimine.
- ✓ Valdade õpilasliinid peavad üle minema vedajatele koos masinapargiga.
- ✓ Transpordifirmad peavad tagama bussikasutajale olulise teenuse kvaliteedi (autobusside mugavus, puhtus, vajalik temperatuur salongis; bussijuhtide välimus, suhtlemis- ja sõidu oskus; liikluse korralduslik tase (graafikujärgne liikumine, informatsiooni kättesaadavus, peatuste teatamine, ohutu liiklemine)).
- ✓ Võtta tarvitusele seadusele vastavad meetmed ebaterve konkurentsi, (nn. piraatbusside) vastu.
- ✓ 2002. aastaks peab lõpule jõudma kõigi senikasutatud ning täielikult amortiseerunud Ikarus, LiAZ, LAZ ja PAZ busside kasutamine.
- ✓ Maakonnaliinidele on ette nähtud Lääne päritoluga kasutatud (second hand) busside soetamise jätkamine, mille keskmine vanus 13-15 aastat, hind ligi 10 korda uuest bussist odavam ning nende ressurss mõõduka remondimahu vajaduse juures ulatub 4-5 aastani.
- ✓ "Autobussiliinide sõiduplaani" uuendamine.
- ✓ Kunda ja Tapa ootepaviljonide kaasajastamine.

- ✓ Väiksema liiklusintensiivsusega piirkondades võtta tarvitusele väiksemad autobussid kohtade arvuga 18-30 või 9-17.

Finantseerimine :

- vedaja omavahendid;
- piletitulu;
- riigieelarve;
- valla- ja linnaeelarved.

4. Raudtee

Aktsiaselts Eesti Raudtee (moodustatud 1997.a. senise RE Eesti Raudtee reorganiseerimise tulemusel) kuulub Eesti riigile.

Riigisisest reisijatevedu teostab Edelaraudtee AS.

Raudtee Kaubavedude AS, mis on moodustatud Eesti Raudtee AS baasil, majandab ja haldab raudtee infrastruktuuri.

Lääne-Virumaa raudteeliini kogupikkus 93 km. Maakonda läbivad **Tallinn-Tapa-Narva** ja **Tapa-Tartu-Valga** liin. Peatuskohad avalikul raudteeliinil Lääne-Viru maakonnas: Kabala, Kadrina, Kiltsi, Nõmmküla, Rakke, Rakvere, Tamsalu, Tapa, Vaeküla.

Rahvusvahelisel reisijateveol liinil Tallinn-Moskva saab pileti osta Tapa jaamast, lisaks on võimalus osta pilet Rakveres rongist.

Kaubaveo kommertsoperatsioonideks on avatud maakonnas järgmised raudteejaamad: Kadrina, Kiltsi, Rakke, Rakvere, Tamsalu, Tapa.

Rakvere jaamas asub konteinerterminaal kuni 3 t ja 5 t konteineritele, Tapa jaamas asub 8-realine sorteerimismägi rongide koostamiseks-lahutamiseks.

Tapat võib lugeda Eesti keskseks sõlmjaamaks, seal asub ka veduridepoo.

Lääne-Virumaal on seisuga 01.01.1999 23 raudteeülesõidukohta, millest 11 automaatsignalisatsiooniga, 9 automaatsignalisatsioonita, 2 valvega ja 1 signalistasiooniga ülesõidukoht.

Eesmärgid raudtee arengustrateegias :

- Koostada raudtee ja selle infrastruktuuride moderniseerimise ja selle edasise hooldamise riiklik programm ja- finantseerimine.
- Raudtee moderniseerimine ida-lääne koridoris, rõhuga nii transiitliiklusele kui ka regionaalarengule (Tallinn-Tapa-Narva raudtee koos Narva piirijaamaga, Tapa-Tartu-Koidula raudtee, Tapa-Tartu-Petseri piirijaam).
- Kehtestatud kiiruse saavutamine raudtee moderniseerimise läbi.
- Rongide liikumiskiiruse suurendamine teede ja piirijaamade renoveerimise läbi.
- Raudtee läbilaskevõime suurendamine kiiruse suurenemise läbi.
- Rongide ohutu liikluse tagamine kehtestatud kiirusega.
- Raudteeületuskohtade ohutuks muutmise tagamine.
- Raudteeharu väljaviimine Kunda sadamasse transiitvedude arendamiseks.
- Tapa raudtee viadukti väljaehitamine;
- Raudtee vaksalihoonete (Tapa, Rakvere jt.) moderniseerimine.
- Kaubaveo kommertsoperatsioonide teostamise säilitamine Lääne-Virumaa raudteejaamades (NB! Kiltsi, Kadrina).
- Veeremipargi moderniseerimine.
- Raudtee riigisisese reisijateveo riiklik doteerimine.

Eesti taasiseseisvumisest alates on mitmed konsultatsioonifirmad, erinevate riiklike ja rahvusvaheliste organisatsioonide toel, viinud läbi uuringuid selgitamaks Eesti raudtee investeringuvajadusi, mis võimaldaksid taastada raudtee normaalse seisundi ja transiidile ning teistele vedudele vajaliku läbilaskevõime. **Olulisemad uuringud on investeringute vajaduse osas tulnud järgmistele järeldustele** (summad USA dollarites):

- DanRail, \$135 miljonit Tallinn-Narva põhiliinide remondiks ning ümberehituseks.
- Transconsult, \$33 miljonit Tallinn-Narva raudteesõlmede remondiks aastani 2000, pärast seda \$38 miljonit Tallinn-Narva raudteeliini raudteesõlmede remondiks.
- CIE, \$16 miljonit Tapa-Petseri vahelise põhiliini remondiks ning ümberehituseks ja koridori muudeks taastustöödeks.

Probleemid :

- raudtee ja selle infrastruktuuride kehv olukord;
- amortiseerunud ja moraalselt vananenud veeremipark;
- rongide aeglane sõidukiirus;
- reisijate pidev vähenemine seoses raudtee kehva olukorraga;
- Tapa viadukti projekteerimise ja ehitamise rahastamise küsimus;
- raudteeülesõidukohtade halb seisukord;
- vale riigieelarvepoliitika ja majandusliku madalseisu tõttu riiklike projektide teostamise pidurdumine.

Tegevused ja abinõud :

- ✓ Seadusandluse täiendamine, selle järgimine.
- ✓ Raudtee uuendamine - (liiprid, rööpad ja kinnituskonstruktsioonid) väljavahetamine, pöörmete vahetamine, killustiku puhastamine või selle väljavahetamine Rakvere - Kadrina ja Rakvere - Vaeküla vahel.
- ✓ Kadrina jaamas kolme harutee väljavahetamine.
- ✓ Rakvere- ja Vaeküla jaamas ühe harutee väljavahetamine.
- ✓ Seoses põhilise transiidiveoga Tallinn-Narva raudteel vajalik Tapal eritasapinnaline raudtee ja linnatänava ristmiku väljaehitamine. Tapast kui Eesti sõlmpunktist peaks kujunema tulevane peamine raudtee sorteerimisjaam ja logistikakeskus Tallinna jaamade kõrvale.
- ✓ Piletimüügisüsteemi korraldamine rahvusvahelistele rongidele.

Finantseerimine:

- riigieelarve;
- linna- ja vallaeelarved;
- fondid;
- erakapital;
- piletitulu.

5. Lennuväljad

Lennuvälja kasutamiseks õhusõidukite lennutegevuse korraldamisel peab lennuväljal olema sertifikaat, mis kinnitab selle vastavust õhusõidukite ohutu käitamise nõuetele. Lennuvälju sertifitseerib ja sertifikaate väljastab lennuamet.

Tapa lennuväli on üks kümnest Eestis sertifitseeritud lennuväljadest. Tapa lennuvälja haldab Kaitseministeerium.

Lennuameti lennuohutusteenistuse juures tegutseb lennundusettevõtete litsentsikomisjon, kelle otsusega on antud lennukoolitusluba **Nurmsi lennuklubile**, mis tegutseb Tapa lennuväljal. Põhiline tegevus – puri- ja mudellennundus. 1997.aastal sooritasid Nõo Reaalgümnaasiumi VII lennu õpilased oma eksamilennud purilennukil Tapa lennuväljal.

Rutja lennuväli

Endist Rutja lennuvälja haldab Kaitseministeerium. Lennundusalane rakendus lennuväljal puudub.

Tulevikuperspektiivis tuleks meil olemasolevaid lennuvälju ära kasutada turismindusest lähtudes, s.t. tingimuste loomist eralennukitele.

6. Sadamad

Veeteede Amet haldab üldkasutatavaid laevateid territoriaal- ja sisemerel. Tema ülesannetesse kuulub ka navigatsioonimärkide paigaldamine ja hooldamine.

Laevaliikluse Juhtimise Keskuse ülesandeks on laevaliikluse ohutuse tagamine Eesti territoriaal- ja sisemerel nõuetekohase lootsiteenistuse, jäämurdeteenuse ja laevaliikluse radarjuhtimisteenuse osutamisega.

Kõigi veeteede hoiu ja laevaliikluse juhtimisega seotud tööde finantseerimine toimub riigieelarvest.

Tehniline järelvalve paatide ja väikelaevade (pikkusega kuni 12m) sõidukõlblikkuse üle ning mootorpaadijuhtide väljaõppe korraldamine ja atesteerimine kuulub Keskkonnaministeeriumi valitsemisalas tegutseva Riikliku Mereinspektsiooni pädevusse.

Sadamate arengut reguleerib meresõidu ohutuse seisukohalt Sadamaseadus, mis kehtib kõikide sadamate suhtes. Väikesadamate suhtes on võimalik rakendada leebemaid nõudeid.

Teede- ja Sideministeeriumi eestvedamisel töötatakse välja väikesadamate arengukava.

Eestis on aastatel 1999-2003 esmase tähtsusega järgmised riigi poolt finantseeritavad projektid:

- ✓ Ohutu laevaliikluse tagamiseks:
 - Eesti vete navigatsioonitulede automatiseerimine ja ühtsesse monitooringusüsteemi viimine.
 - Hüdrograafiateenistuse moderniseerimine (digitaalse hüdrograafilise andmebaasi loomine, elektronkaartide koostamine ja navigatsioonikaartide väljaandmine ning hüdrograafiliste mõõdistustööde kaasaegsel tasemel läbiviimine).
 - Ühtse meresidesüsteemi väljaehitamine, laevaliikluse juhtimise ja kontrollisüsteemi (VTMIS) väljatöötamine ja rakendamine.
- ✓ Rahvusvaheliste, rannasõidu ja laevatatavate siseveeteede ning sadamate renoveerimine, uute projekteerimine ja rajamine ning hooldamiseks vajalike baaside väljaarendamine.
- ✓ Tervikliku jäämurdeprogrammi väljatöötamine, uute efektiivsete jäämurdjate soetamine.
- ✓ Vabariigi Valitsuse poolt heakskiidetud mereohutuse programmis ettenähtud muude projektide teostamine.

Lääne-Viru maakonnas on Eesti üks perspektiivsem (Muuga ja Paldiski sadamate kõrval) sadam - **Kunda sadam**. Lähtuvalt Eesti territoriaal-majanduslikust kontseptsioonist on Kunda sadamal aastaks 2010 rahvusvahelises transiidis osalemine kindlustatud, kui valmib Kunda-Rakvere vaheline raudteeharu.

Kunda sadam taasavati 1994.aastal AS Kunda Nordic Tsemendi poolt. Sadama kavandatud võimsus on 500 tuhat tonni tsementi ja klinkrit ning 1 miljon tonni muid kaupu aastas. Sadamas võivad randuda kuni 8000 tonnise veeväljasurvega laevad. Praegu käivad tööd sadama laienduse osas, eelkõige laoplatside ja –hoonete osas. Lootsiteenistus on Eestis territoriaalselt jaotatud viieks piirkonnaks. Kunda sadam kuulub lootsiteenistuse “Loksa ja Kunda sadamad” piirkonda. Kunda sadamas on jäämurdetöödega riiklikult tagatud aastaringne navigatsioon.

Lääne-Viru maakonnal on umbes 55 km merepiiri (rannajoone pikkus umbes 100 km), seega on tagatud eeldused sadamate ning eelkõige väikesadamate arenguks. **Maakonna väikesadamad on: Eisma, Eru, Karepa, Rutja, Toolse, Vergi, Vainupea, Käsmu, Võsu, Mahu.** Väikesadamatest on arengukava olemas Eisma, Vergi ja Eru sadamal. Teiste sadamate tegevus piirdub kohalike kalurite tegevusega. Maakonna väikesadamad on tehniliselt amortiseerunud, ilma korralike navigatsioonimärkide ning rannaehitisteta. Väikesadamate arengusuundade aluseks on muuta sadamad aktiivselt tegutsevateks üksusteks, kus kõrvuti mere- ja tavaturistide teenindamisega säiliks kohalikele harrastuskaluritele võimalus paatide hoidmiseks ning remondiks.

Eesmärgid:

- **Riikliku väikesadamate arengukava väljatöötamine.**
- **Majanduse ja infrastruktuuri arendamine rannikupiirkonnas.**
- **Aidata kaasa transiidi- ja kaubavoogude otstarbekamale suunamisele läbi Eesti ja Lääne-Viru maakonna (Kunda sadam) – sadama laiendus jne.**
- **Uute puhkamisvõimaluste loomine, mereturismi arendamine.**

Konkreetsed eelistused:

- Kunda sadama arendamine;
- Eisma sadama rekonstrueerimine;
- mere(puhke)turismi edendamine väikesadamates, eelkõige vastava infrastruktuuri arendamise suunas.

Probleemid:

- Kunda sadamal puudub raudteeühendus tsemenditehasega ja riigiraudteega;
- Kunda sadamale lootsi puksiiri soetamine;
- vee-, kanalisatsiooni-, kütuse- ja elektrivõrgu rajamine Eisma sadamas ning teistes väikesadamates;
- nõrgalt arenenud infrastruktuur sadamate piirkonnas;
- rajatiste puudumine kütuse ja muude sanitarjätmete töötlemiseks;
- rannikualade madal asustus – vähe aktiivseid ja ettevõtlikke elanikke;
- kohustus säilitada kaitsealad;
- kohalikel omavalitsustel ning sadamate haldajatel puuduvad arengusuunad (väike)sadamate arendamiseks;
- vale riigieelarvepoliitika ja majandusliku madalseisu tõttu riiklike projektide teostamise pidurdumine.

Tegevused:

- ✓ Kunda sadama raudtee väljaehitamine.
- ✓ Kunda sadama kaisüsteemi laiendamine ja laohoonete ning –platside juurde ehitamine.
- ✓ Kunda sadamas pilsivete kogumise ja utiliseerimise küsimuste lahendamine.
- ✓ Jäätmete kogumise ja jäätmete töötlussüsteemide rajamine.
- ✓ Eisma sadama akvatooriumi süvendamine, sisse- ja väljasõidutee tähistamine.
- ✓ Veesõidukite teenindamiseks vajalike rajatiste ehitamine, remont.
- ✓ Sadamatesse maapealsete tehnovõrkude rajamine ning remont.
- ✓ Klientide teenindamiseks mõeldud infrastruktuuri rajamine (majutus, toitlustus, merevarustuse ja toiduainete müük, saun, pesulad).
- ✓ Väikesadamate keskkonnakaitselise uuringu läbiviimine.
- ✓ Turismifirmade kaasamine väikesadamate arendamisse.
- ✓ Eru sadama endisel asukohal randumissilla taastamine kooskõlastatult Lahemaa Rahvuspargi ja Eesti Vabariigi Mereinspeksiooniga.
- ✓ Sadamate ümbruse säilitamine võimalikult looduslikuna ja ehitusel looduslike materjalide kasutamine.

Finantseerimine:

- riigieelarve;
- EU programmid;
- AS Kunda Sadam;
- erakapital;
- omavalitsused.

3.1.2. Elektrivõrk

6. märtsist 1998.a. jõustus Vabariigi Valitsuse poolt vastu võetud kütuse- ja energiamajanduse pikaajaline arengukava, kus on määratletud kütuse- ja energiamajanduse arengusuunad arvestades Euroopa Liidus (AGENDA 2000) kehtivaid ja kehtima hakkavaid norme ning soovitusi. Arengukava seab aastani 2005 peaülesandeks tagada stabiilne ja kvaliteedinõuetele vastav energiavarustus optimaalsete hindadega ning kütuse- ja energiamajanduse selline areng, et tekiks võimalused Eesti sisemajanduse koguprodukti suurendamiseks Euroopa Liiduga ühinemiseks vajaliku tasemeni. Arengukava realiseerimine toimub turumajanduse regulatsiooni põhimõtteid järgides.

Energeetikat peaks tulevikus iseloomustama:

- ökonoomsus;
- keskkonnasõbralikkus;
- ressursisäästlikkus.

Perioodil 2000–2030.a. tuleb põlevkivijaamade kõrval järk-järgult ehitada muudel kütustel töötavaid jõujaamu – eeskätt elektri ja soojuse koostootejaamu. Need tasuks ehitada suuremate soojatarbijate – linnade ja tööstusettevõtete – juurde. Põhiliseks kütuseks sellisel juhul saaks maagaas, kuid samas on koostootejaamad peamiseks kohaks, kus elektri tootmisel võib olla ühiskondlikult otstarbekas kasutada kohalikke taastuvaid kütuseid – turvast, puitu ja olmeprügi. Kuna peamiseks kütuseks saaks maagaas, siis on kõige otstarbekam rajada koostootejaamad sinna, kus on olemas (või tasub ehitada) gaasitrass. Perspektiivseks koostootejaama asukohaks oleks Lääne-Virumaal Rakvere linn, väiksemaid jaamu on aga võimalik ehitada kõikjale olemasolevate gaasitrasside lähedusse, kus on soojatarbijad (suuremad kasvuhooned või tehased).

Lääne-Viru maakonna tarbijaid (27 410 füüsilist isikut ja 1 340 juriidilist isikut) kindlustab elektrienergiaga Eesti Energia Viru Elektrivõrkude Rakvere Elektrivõrk.

Elektrienergia tarbimised:

Elektrienergia tarbijad	1995.a. (MWh)	1996.a. (MWh)	1997.a. (MWh)
Füüsilised isikud	36970	56006	52424
Juriidilised isikud	312896	277399	283339

Elektriliinid:

330kV	220kV	110kV	35kV	6-10kV	0,2-0,4kV
60km	105km	225km s.h. kaabelliinid	204km 97km	1712km 43km	2586km

Alajaamad:

Nimipinge	110/10kV	35/10kV	6-10kV/0,4kV
Arv (tk)	10	7	1252
Võimsus (MVA)	250	58	274

Arengustrateegia:

- kindlustada tarbijatele elektrienergia varustus, lähtudes selle kättesaadavusest sotsiaalselt talutava konkurentsivõimelise hinnaga (VV 27.10.1998.a. istungi protokoll nr. 55 päevakorra punkt nr. 9);
- arvestada regionaalseid ja sotsiaalseid aspekte ning lahendada elektrivarustuse probleeme komplekselt;
- propageerimida alternatiivsete energialiikide kasutamist;
- propageerimida elektri- ja soojuste koostootmise nn. kombijõujaamade ehitust;
- Euroopa Liidu ühisturu (Single Market) saavutamiseks tuleb kõrvaldada turgude integreerumise takistused ja luua elektrienergia siseturg.

Eesmärgid:

- **Taastuvate energiaressurside laialdasem kasutamine (tuule- ja hüdroenergia).**
- **Tarbija informeerimine elektri kasutamise viisidest ja sellega seotud tegelikest kuludest.**
- **Võimaldada energiatarbimist tarbijal ise reguleerida ja valida erineva tariifiga elektrienergia tarbimise vahel (öine, päevane tariif jne.).**
- **Kvaliteetse elektrienergia kättesaadavus maakonna tarbijatele.**
- **Elektrienergia ülekandmise ja tarbimise ohutuse tagamine.**
- **Elektrienergia arvelduse mugavus.**
- **Elektrituru avamine Euroopa Liidu ja liituvate liikmesriikide territooriumil (arvestades kehtivat seaduaandlust).**

Tegevused:

- ✓ Tarbijate informeerimine elektrisektoris toimuvatest elektri hinnamuutustest.
- ✓ Tarbitava ja kasutamata elektrienergia võimsuste mahu andmebaasi ning kaardi koostamine piirkonniti.
- ✓ Kohalike omavalitsuste arengukavade alusel elektrienergia tarbimise koormuse muutuse prognoosimine piirkonniti.
- ✓ Luua regionaalpoliitika põhimõtted ja täiendavate finantsvahendite kaasamine külade ning talude elektrivarustuse parandamiseks.
- ✓ Ohutustehniline järelvalve.
- ✓ Elektritarbimise kontrolli tõhustamine ja kadude vähendamine müügivõrgus.
- ✓ Energiasäästulase informatsiooni levitamine (säästulambid; sagedusmuundurid; automaatjuhtimisblokkide (kellad, valgusandurid jne.) kasutamise efektiivsuse selgitus; energiat säästvate kodumasinate kasutamise efektiivsus ja keskkonnasõbralikkus jne.) ning vastavate seadmete kasutamise tutvustamine ja tasuvusaja hindamine.
- ✓ Hüdroenergiaressurside andmebaasi ja kaardi koostamine.
- ✓ Tuuleenergiaressurside territoriaalne hindamine ja vastava andmebaasi ning ülevaate koostamine.
- ✓ Taastuvate energiaallikate kasutamise eeliste selgitamine elanikkonnale.

Lääne-Virumaa elektri koormuste prognoos aastani 2020:

Omavalitsus	Vajalik võimsus aastani 2020		
	Täiendava võimsuse vajadus (MW)	Kasutamata võimsused MVA	Märkused
Avanduse vald		0,8	
Haljala vald		2,0	**
Kadrina vald		6,0	
Kadrina vald; Viitna		2,0	
Laekvere vald	0,2	1,5	
Rakke vald		1,5	*
Rakvere vald			
Rägavere vald		1,5	
Tamsalu vald	0,78	1,8	
Sõmeru vald; Uhtna		2,0	
Vihula vald			*
Vinni vald		2,0	
Vinni vald; Roela		1,2	
V-Nigula vald			
Saksi vald			
V-Maarja vald		17,0	
Võsu vald		4,4	
Rakvere linn		8,0	
Rakvere linn (Põhja)		2,0	Britannic - Eesti soov 2,0MVA
Tapa linn			
Kunda linn	1 kuni 1,5	10,0	Sadama piirkonnas
Tamsalu linn		2,6	

KOKKU: 66,3 MVA

Märkused: * on vajalik jaotusvõrgu rekonstrueerimine
** alajaamad töötavad alakoormusega

Finantseerimine:

- riigieelarve;
- tootja omavahendid;
- erakapitali kaasamine;
- PHARE ja rahvusvahelised fondid.

3.1.3. Gaasivarustus

Maagaasi tarbimise oluline kasv vabariigi primaarenergia bilansis peaks tõusma 2005 aastaks 16-18%-ni ning 2010 aastaks 22%-ni.

Lääne-Viru maakonnas asub Rakvere Gaasile kuuluv maagaasi jaotustorustik, millega on ühendatud:

- Rakvere linn,
- Rakvere – Näpi – Sõmeru,
- Rakvere – Vinni – Pajusti,
- Haljala,
- Väike-Maarja (Kaarma),
- Rakke,
- Lepna (tarbijate puudumise tõttu ei ole töös).

Maakonda läbivad Eesti Gaasile kuuluvad ülekandetorustikud ja gaasijaotusjaamad asukohaga Roodevälja, Haljala, Rakke, Väike-Maarja, Lepna, Kunda (ehitamisel).

Ligi 80% gaasitarbimise üldmahust langeb Roodevälja jaotusjaamast väljuvale torustikule (Rakvere, Vinni, Pajusti, Sõmeru, Näpi).

Tarbijate üldiseloostus:

Tarbijate grupp	Klientide arv	Tarbimise osakaal (%)
Elanikkond	1 759	1
Kommertstarbijad	4	0,1
Tööstustarbijad	23	62
Kaugkütte tarbijad	9	37

Arengustrateegia:

Euroopa Liidu ühisturu (Single Market) saavutamiseks tuleb kõrvaldada turgude integreerumise takistused ja luua maagaasi siseturg.

Eesmärgid:

- Maagaasi müügi suurendamine elektri- ja soojuse koostootmiseks (nn. kombijõujaamades).
- Maagaasi müügi suurendamine tööstustarbijatele eriti tehnoloogiliseks otstarbeks.
- Maagaasi müügi suurendamine lokaalkütteks kommertstarbijatele ja elanikkonnale.
- Olemasolevate jaotustorustike baasil tarnetorustike väljaehitamine ja lokaalkütte projektide edasiarendamine.
- Kunda linna varustamine maagaasiga.
- Täpse mõõtesüsteemi paigaldamine.
- Maagaasituru avamine Euroopa Liidu ja liituvate liikmesriikide territooriumil (arvestades kehtivat seadusandlust).

Eelistused:

- ✓ keskkonnasõbralikkus;
- ✓ kasutuslihtsus;
- ✓ stabiilne gaasi hind (tarbijatel on võimalik teha majandusanalüüsi ja seadmete kaasajastamiseks investeeringuid);
- ✓ kõrge kasutegur soojuse tootmisel;
- ✓ tarbitud gaasi koguse täpne arvestamise võimalus;
- ✓ stabiilselt arenev turg;
- ✓ õige omandivormi ja osanike valik.

Probleemid:

- Gaasitarbimine on suunatud suur- ja kontsentreeritud (linnad) tarbijale.
- Gaasitrasside ehitus ja rekonstrueerimiskulud kallid.
- Väiketarbijate gaasijaotusvõrgud on amortiseerunud.
- Gaasitarnija on monopol. Maagaas saadakse Venemaalt.
- Kriisiolukorraks reservi loomise võimaluse puudumine.
- Kõrge riskiaste talvel, kui katkeb gaasivarustus.

Riiklikud abinõud:

- riigieelarve;
- riiklikud regulatsioonimeetmed;
- sõlmida Läti gaasihoidla kasutamise leping;
- liituda Euroopa gaasivõrguga.

Finantseerimine:

- riigieelarve;
- valla- ja linnaeelarved;
- tootja omavahendid;
- erakapitali kaasamine;
- PHARE ja rahvusvahelised fondid.

3.1.4. Soojavarustus

Alates 1992.a.-st on Lääne-Viru maakonna soojuse tootmisega, ülekandega ja tarbimisega seotud inimeste mõtlemises toimunud põhjalikud muutused. Loobutud on mõttest, et riik, maakond, kohalik omavalitsus peavad kindlustama tarbijale madala hinnaga soojuse (keskküte, soe vesi).

Soojusenergia on kaup, mis peab olema kättesaadav kõigile, arvestades turumajanduslikke reegleid. Kulutused investeringutele ja efektiivsele soojusenergia tootmisele peab kinni maksma tarbija.

1.jaanuarist 1998.a. jõustus energiaseadus, mis reguleerib soojusenergiat müüva ettevõtte turuloo saamise, pikendamise, tühistamise ja järelvalve korda, soojusenergia hinna kujundamist, - müüki ja kütuste soetamist.

Soojavarustuse kulude arvestamise ja jaotamise meetodika on kinnitatud majandusministri käskkirjaga nr. 86 11.augustist 1997.a., mis on soovituslik.

Eesmärgid:

- **Atmosfääri paisatavate kasvuhoonegaaside emissiooni vähendamine.**
- **Taastuvate energiaressurside laialdasem kasutamine (turvas, biokütus, päikeseenergia jne.).**
- **Maagaasil töötavate elektri ja soojusenergia koostootmise nn. kombijõujaamade ehituse propageerimine arvestades tipptehnoloogia saavutusi.**
- **Soojusenergia tootja peab järgima turumajanduslikke reegleid ja mitte takistama konkurentsi tekkimist.**
- **Soojusenergia ülekandmine tootjalt-tarbijale peab toimuma võimalikult väikeste kadudega.**
- **Lõpetada ristsubsideerimine erinevate tarbijate gruppide vahel (asutused, ettevõtted ja elanikkond).**
- **Soojusenergiat tootvad, ülekandvad ja mõõtvad seadmed peavad olema töökindlad.**
- **Tarbija kindlustamine soojaga.**
- **Tarbija peab saama mõõta ostetud soojuse kogust.**
- **Tarbija peab saama ülevaate, millest soojuse hind koosneb.**
- **Soojusenergia ost-müük peab toimuma turumajanduslike reeglite alusel.**
- **Soojusenergia tootmine peab olema keskkonnasäästlik.**

Tootmise eesmärgid:

- Soojustootja rajada tarbijatele võimalikult lähedale.
- Automatiseerida soojustootmise, ülekandmise ja tarbimise protsess.
- Tõsta soojustehnilisi seadmeid remontivate, hooldavate ja eksploateerivate inimeste kvalifikatsiooni.
- Koostada soojust tootva (katlamaja, soojussõlm jne.), ülekandva (trassid, soojussõlm jne.) ja tarbiva (soojussõlm, soojust jaotava, ülekandva jne.) valdkonna lühiajaline ning pikaajaline arengukava.

Probleemid:

- Puudub soojustootja, tarbija lühiajaline ja pikaajaline tootjale jõukohane ning tarbijale vastuvõetav vastastikku kooskõlastatud arengukava.
- Soojustootjad on üledimensioneeritud.
- Kuni 50% kasutatavaid seadmeid on 15 kuni 25 aastat vanad.
- Vähene tähelepanu energia efektiivsele kasutamisele ja keskkonna saastamisele.
- Teenindava personali madal kvalifikatsioon.
- Madal katlamaja automatiseerituse tase.
- Suured soojuskaod jaotusvõrgus.
- Puudub täiuslik sooja tootmise ja ostmise mõõtesüsteem.
- Energiasäästualane vähene reklaam.
- Puudub riiklik väikeenergia tootjat soosiv reklaam.
- Tarbijate maksejõuetus ja suured võlad soojustootjale.
- Võlgade suurenemine kütteperioodi ajal.

Tegevused:

- ✓ Koostada soojatootja ja -tarbija vahel kooskõlastatud investeringute arengukava.
- ✓ Kaasata spetsialiste soojatootja ja -tarbija arengukava koostamisel.
- ✓ Koolitada remonti teostavat ja teenindavat kaadrit.
- ✓ Soojatootmisega, -ülekandmisega ja -tarbimisega seotud seadmete automatiseerimise taseme tõstmine.
- ✓ Tutvustada energiasäästumeetmeid (reklaam).
- ✓ Enne soojatootmist, -ülekannet ja -tarbimist puudutava projekti käivitamist teostada erapooletu auditeerimine.
- ✓ Tõsta energiatootmise efektiivsust ja vähendada keskkonnanasaastatust.

Finantseerimine:

- riigieelarve;
- valla- ja linnaeelarve;
- tootja omavahendid;
- erakapitali kaasamine;
- PHARE ja rahvusvahelised fondid.

3.1.5. Telefoniside

Lääne-Virumaa telefoniside osas teenindab kliente Eesti Telefoni Teleteenuste Lääne-Virumaa Esindus ja OÜ Eleks Haljalas. Maakonnas on 54 telefonijaama, neist 50 analoogtelefonijaama ja 4 digitaaljaama. Analoogjaamad jagunevad tüüpide järgi:

- 2 ATC-54 tüüpi sammdekaad telefonijaama Rakveres ja Tapal (6700 numbrit);
- 14 ATCK 100/2000 tüüpi koordinaat telefonijaama (6500 numbrit);
- 33 ATCK 50/200 tüüpi koordinaat telefonijaama (3000 numbrit).

Kaugvalimist võimaldavad Rakvere ja Tapa, Arkna, Kullaaru, Palmse, Kadrina, Roela, Vinni, Võsu, Uhtna, Laekvere, Moe, Tamsalu, Väike-Maarja, Simuna, Vao, Haljala analoogjaamad ja kõik digitaaltelefonijaamad. Kaugvalimist võimaldavate telefonijaamade monteeritud maht moodustab 77% kogu telefonijaamade monteeritud mahust.

Telefoniliinide iseloomustus ja jaamade vahelised ühendusliinid:

Jrk. nr.	Liin	Transmissioonaparatuur	Telefonijaamade arv	Telefonijaamade mont. maht.	% kogu mahust
1	optiline kaabel	Digitaalaparatuur	2	434	2,5
2	link+opt.kabel	Digitaalaparatuur	1	900	5,1
3	vaskkaabel	Digitaalaparatuur	15	4432	25,1
4	vaskkaabel	Analoogaparatuur	18	10450	59,1
5	õhuliin	Analoogaparatuur	17	1450	8,2

Abonentliinidest ca 70 % on kaablites ja ca 30% on õhuliinidel.

AS Eesti Telefon koostöö mobiilside firmadega:

Praegu on koostöö sisuks kanalite ja traktide rentimine EMT-le ja Radiolinjale. EMT-ga kasutatakse ühiseid maste. EMT ja Eesti Telefoni vahel toimuvad läbirääkimised nn. stantsionaarsete raadiotelefonide kasutamiseks kohtades, kuhu Eesti Telefoni võrgud ei ulatu ja kuhu võrgu ehitus on väga kallis.

Ehituse, eksploatatsiooni tehnilised- ja riiklikud piirangud:

Eesti Vabariigi Sideseaduse §15-s on antud elektrivõrgu kaitsevööndi määratlus. 1998.a. investeeriti 23,987 milj.kr Lääne-Viru sidesüsteemide parandamiseks.

Telefonijaamade numbrimahu laiendused:

- Rakvere DLU (digi) +1370 numbrit.
- Näpi DLU (digi) + 350 numbrit.
- Tapa (digi) +2000 numbrit.

Maakonna põhitelefoniinide arv oli seisuga 01.01.1999.a 18 831, neist Rakveres 7 250 numbrit. 22% põhitelefoniinidest olid digiliinid. Klientide abonentliinide juurdekasv 1999.a oli 1 820 numbrit

Rahuldamata telefonitaotlused:

☐ kuni 5 aastat	3 293
☐ 5-10 aastat	584
☐ üle 10 aasta	960

Maakonnas on kaarditaksophone 126, neist 85 linnas ja 41 maal.

Eesmärk:

- **Maakonnasisese andmesidevõrgu Külatee projekti väljaehitamine, s.o. kohalike omavalitsuste ja riigiasutuste magistraalvõrgu PeaTee vahelise püsiühenduse loomine.**
- **Haridusasutuste kaasajastamise programmi Tiigrihüpe väljaehitamine.**
- **Igal taotlejal oleks võimalik saada oma telefon.**
- **Võimalus saada INTERNET-iühendus.**
- **Teostada andmevahetust, omada elektronposti ja võimalus olla aktiivselt seotud infoühiskonnaga.**
- **Analoogtelefonikeskjaamade väljavahetamine digitaaljaamade vastu.**
- **Sideteenuse parandamine hajaasustusega piirkonnas (fiksmobiilvõrgu väljaehitus).**

Tegevused:

- ✓ Külatee projekti, s.o. kohalike omavalitsuste ja riigiasutuste magistraalvõrgu PeaTee vahelise püsiühenduse loomine;
- ✓ haridusasutuste kaasajastamise programmi Tiigrihüpe realiseerimine;
- ✓ digitaaljaamade võrgu kiire areng, suur töökindlus ja lai kasutamisevaldkond;
- ✓ telefoniliinide signaali läbilaskevõime ja -kvaliteedi parandamine valgusoptilise kaabli kasutuselevõttuga;
- ✓ hajaasustusega piirkondade telefoniseerimise lahendamise; koostöös Eesti Mobiiltelefoniga püütakse olemasolvaid maste kasutada raadiopikenditega töötava telefonivõrgu arendamiseks;
- ✓ telefonikõnede maksustamissüsteemi rakendamine; kõneminuti pikkuse mõõtmine ja automaatne fikseerimine;
- ✓ kaugvalimisaparatuuri olemasolu;
- ✓ arenev liinide-, side-, remondi- ja klienditeenindus;
- ✓ andmeedastusliinide evitamine töösse;
- ✓ ääremaade väljaehitusprogrammi välja töötamine.

Sideteeninduse ja – arenduse perspektiivid :**1. Sideteenuse areng tiheasustusega piirkonnas :**

- Linnades ja suuremates maa-asulates toimub areng telefonijaamade kaablivõrgu mahtude suurendamisega. Vanemate analoogtelefonijaamade vahetamine digitaaltelefonijamade vastu.

2. Sideteenuste areng hajaasustusega piirkonnas :

- olemasolevate kaablite ja liinide tihendamine ning uute ehitamine;
- radiotelefonijaamade kasutamine (RAS 1000);
- EMT statsionaarsete mobiiltelefonide kasutamine;
- olemasoleva võrgu kvaliteeti parandatakse põhiliselt telefonijaamadevahelise transmissiooniaparatuuri uuendamisega ja abonentõhuliinide vahetamisega kaabelliinide vastu;
- sidesüsteemide valmisolek astumiseks infoajastusse.

Finantseerimine:

- riigieelarve;
- valla- ja linnaeelarve;
- tootja omavahendid;
- erakapitali kaasamine;
- PHARE ja rahvusvahelised fondid.

3.1.6. Andmeside

Riiklikult on käivitatud maakonnasisene andmesidevõrgu Külatee projekt. Külatee projekti raames finantseeritakse kohalike omavalitsuste püsühenduse loomine riigiasutuste magistraalvõrguga PeaTee.

Eesti Telefon kui kaabelliinide omanik kindlustab kohalikele omavalitsustele püsühenduse liitumiseks PeaTee võrguga ühe kuni kuue kuu jooksul andmeedastuskiirusega 128 kuni 512 kbit/s. Väikefirmadele, eraisikutele ja piiratud ajaga kasutajatele võimaldab Eesti Telefon liituda INTERNET'iga ISDN kaudu ja selleks on koostanud Atlas andmeside paketid mitmes versioonis ja hinnas.

Praeguse sisuga puudub Lääne-Viru maakonna ja omavalitsuste andmeside arengukava. Omavalitsuste andmeside kasutatakse ainult elektronposti teenust. Paremas seisus on tiheasustusalad, eelkõige linnad (Rakvere, Tapa), kuna andmesideks vajamineva füüsilised rendiliinid ja väiksemad vahemaad võimaldavad kasutada andmeside püsühendusi nii omavalitsustel kui ka omavalitsuse territooriumil asetsevatel üldhariduskoolidel. Üksikutes valdades ja linnades (Kunda linn, Rakvere linn, Tamsalu linn, Tapa linn, Vinni vald, Viru-Nigula vald, Väike-Maarja vald) on võimalus saada püsühendust (olemas on liinid, mida rentida). Probleemiks on pigem vajalikuks investeringuks vahendite leidmine. Enamuses valdades kasutatakse elektronposti teenust ja sissehelistamist Internetti läbi Eesti Telefoni. Suuremate andmehulkade korral jääb aga tavaline telefoniliini andmete edastuskiirus väikeseks. Sissehelistamise kasutamine on kallis, kuna igal objektil on selleks tarvis omaette sissehelistamisteenust ja sinna juurde veel modemeid.

Eesmärk:

Väljaehitada valdade ja linnade andmesidevõrgu püsühendus.

Andmesidevõrgu väljaehitamisel valdadesse on võimalus kasutada kolme erineva Interneti teenusepakkuja vahel:

- Eesti Telefon AS (probleemiks kõrged interneti teenuste ja ka rendiliinide hinnad).
- EENET (ainult hariduslike objektide ühendamine interneti püsühendusega).
- PT Mikro (interneti püsühenduse pakkumine kasutades raadioühendust).

Andmeside püsühenduste lahenduse seisukohalt tundub kõige otstarbekam lahendada eelkõige valda sissetulev andmeside püsühenduse otspunkt, mis looks võimaluse püsivalt andmesideteenuseid kasutada. Teiseks sammuks peaksid vallad võimaluse korral lahendada püsi- ja lokaalvõrkude ühendamise.

Arvestades Lääne-Virumaa omavalitsuste suurusi (nii otsese kui ka andmeside mõttes, andmesidest huvitatud objektide järgi), võiks teostada osade valdade (näit. Väike-Maarja, Rakke, Avanduse, Laekvere) puhul ühise andmeside püsühenduse lahenduse, mis tähendab, et ühte valda üüritakse püsiliin ning teine vald ühendub esimese külge kas kasutades mingit teist üüriliini või ka raadioühendust. See vähendaks oluliselt

tekkivate andmeside püsiühenduste hulka Rakvere linnaga ja võimaldaks tulevikus vähendada valdade poolt püsiühenduse liini rendile tekkivaid kulusid.

Tekiksid nn. eraldiseisvad andmesidepiirkonnad, mis oleksid järgmised:

- Tapa linn ja Saksi vald;
- Tamsalu linn ja Tamsalu vald;
- Võsu vald ja Vihula vald;
- Kunda linn ja Viru-Nigula vald;
- Sõmeru vald ja Rägavere vald;
- Väike-Maarja vald, Avanduse vald, Rakke vald ja Laekvere vald.

Ülejäänud omavalitsuste puhul on otstarbekas kasutada omaette püsiühendusi.

Tehnilise külje pealt tuleb iga omavalitsuse puhul vaadelda kõige otstarbekamat varianti sõltuvalt tema asukohast, üüriliinide olemasolust ning raadioühenduste võimalikkusest. Sellisel juhul näiteks võiks Tapa linnani tuua püsiühenduse kasutades Eesti Telefonilt üüritud fiiberoptilist kaablit, sealt edasi Saksi valda raadiopikendust. Väike-Maarja, Avanduse, Laekvere ja Rakke puhul võiks lahenduseks olla Väike-Maarja alevikku toodav püsiliini otspunkt, kust edasi viidaks ühendus raadiopikendusega Avandusele, kust jälle omakorda tekitatakse raadioühenduste hargnemine Laekverre ja Rakkesse.

Lähtudes eelpoolt toodud püsiühenduste jaotumisest tuleb kõigepealt välja ehitada püsiühendused omavalitsustele, kellest hiljem satuvad sõltuvusse teised omavalitsused ning neile omavalitsustele, kes on täiesti eraldiseisvalt vajavad eraldi püsiühenduse lahendamist. Seejärel saab hakata arendama püsiühenduse võrku edasi nii omavalitsuste siseselt kui ka edasi neile omavalitsustel, kes on teistest omavalitsustest sõltuvuses välisühenduse mõttes.

3.2. MAJANDUS

3.2.1. Ettevõtlus

Maakonnas on piirkonniti rohkem ettevõtteid Rakvere linnas ning Vinni ja Kadrina vallas, vähem aga Avanduse, Rägavere ja Laekvere vallas. Maakonnas on tegevuse järgi enam teenindus- ja kaubandusettevõtteid 568 (44%) ja 247 (30%) tööstusettevõtet (ehitus, energeetika, töötlev tööstus jne.), primaarsfääri ettevõtete osakaal on 11% ja kõrgemate teenuste osakaal 15%. Maakonna ettevõtete ja asutuste hulgas on kõige enam kuni 10 töötajaga ettevõtteid. Maakonna suurimad tööandjad on Rakvere Lihakombinaat, AS Kunda Nordic Tsement, AS Virulane, AS Tamsalu TERKO ja OÜ Rakvere Põllumajandustehnika. Suurettevõtete tegevusalad on seotud töötleva tööstuse ja põllumajandusliku tootmisega.

Eesmärgid:

- SKP suurendamine, stabiilne ja jätkusuutlik tööstuse areng, mis on suunatud ekspordile ja vähendab olemasolevat tööpuudust.
- Konkurentsivõimelise, kõrgtehnoloogilise ja suure lisandväärtusega toodangu ning teenuste osakaalu suurendamine töötlevas tööstuses. Uute konkurentsivõimeliste tehnoloogiliste väike- ja keskmiste ettevõtete arendamine ja selleks soodsa keskkonna loomine ettevõtluskeskuste baasil regioonides.
- Majanduse paindlikkuse ja konkurentsivõime suurendamine ressurside otstarbekama kasutamise ja arengu suunamise teel, s.h. ka kutsekoolituse, täiend- ja ümberõppesüsteemi arendamise tulemusena.
- EL-s kehtivate toodete ja teenuste ohutusnõuete ning vastavushindamise ja -tõendamise tagamine.

Tegevused:

- ✓ Ettevõtluse arenguks soodsa keskkonna arendamine, s.h. kinnisvara, infrastruktuuri, sobivate rahastamisinstrumentide jms. väljaarendamise baasil.
- ✓ Piirkonna vaimse potentsiaali sihipärane tugevdamine koolituse, täiend- ja ümberõppe kaudu.
- ✓ Koostöövõrkude loomine erinevate regioonide ja keskuste vahel.
- ✓ Turundusuuringute läbi viimine.

Väike- ja keskmise suurusega ettevõtete probleemid:

- Maksud (nii töötasult makstavad maksud kui ka ettevõtte tulumaks) liiga kõrged. Väike- ja keskmise suurusega ettevõtluse kasvu soodustamiseks tuleks vabastada investeeringud maksust.
- Finantseerimisprobleemid (laenude kõrged intressimäärad, investeerimislaenude kättesaadavus, finantsistitutsioonidele vastuvõetava tagatise leidmine ja käibekapitalilaenude kättesaadavus).
- Bürokratia ja paberitöö.
- Oskustööjõu kättesaadavus.

- Maksejõulise kodumaise turu väiksus.
- Valitsuse poolne toetus (maksusoodustused, juurdepääs teabele, laenud, eksporditoetus, toetus tehnoloogia uuendamiseks).
- Ettevõtluskeskkond on muutlik.
- Info liikumine (konsultatsioonifirmad, riiklikud programmid, krediivõimalused).
- Ärikeskkonna tundmine.

3.2.2. Põllumajandus

Haritava maa poolest on Lääne-Viru maakond Eesti suurim maakond. Kui Eesti iseseisvumise algusaastatel toimus põllumajanduse allakäik, siis alates 1995. aastast on põllumajanduses märgata stabiliseerumise märke. Põllumajanduslikust maast on uuesti kasutusel 90% ringis.

Maakonnas kasvatati 1998. aastal tera- ja kaunvilja 44 tuh. hektaril. Loomade arv seisuga 1.01.98: veiseid 35,6 tuh. pead, neist lehmi 16,5 tuh. pead, sigu 33,6 tuh. pead. Jõudluskontrolli andmetel oli keskmine piimatoodang aastalehma kohta 1996.a. 4107 kg ja 1997.a. 4641 kg piima. Lehmade arv on aasta-aastalt vähenenud, produktiivsus aga tõusnud.

Maakonna rahvastikust elab 56% maal.

Põllumajandusstruktuuri on mõjutanud sellised protsessid nagu omandi-, maa- ja põllumajandusreform. Maareformi eesmärk oli taastada esimese Eesti Vabariigi aegne omand; tagajärg on maaomandi killustatus, mis ei võimalda efektiivset tootmist. Põllumajandusstruktuuri saab paremuse suunas mõjutada ainult maaga, mis ei ole tagasitaotletav. Põllumajandusreformi eesmärk oli teatud sotsiaalse õigluse järgimine põllumajanduslike tootmisvahendite erastamisel; tagajärg on majanduslikust seisukohast ainult üksikute tootmisvõimeliste struktuuriüksuste teke ja tootmisüksuste killustatus.

Põllumajandus omab toiduainete ja taastuvate energiaressursside tootmisel ning looduslike reservide tootmispotentsiaali säilitamisel strateegilist tähtsust. Põllumajandusstrateegiat ei saa käsitleda omaette nähtusena; on tihedalt seotud teiste strateegiatega: majandus-, regionaal-, sotsiaal-, haridus- jne.

Eesmärgid:

- **Maaelanike elatustaseme tõstmine ja elukvaliteedi parandamine.**
- **Tagada omatoodetud toiduainetega kindlustamine.**
- **Looduslike reservide maa, metsa ja loomade tootmispotentsiaali säilitamine.**
- **Maa asustamine elanikkonnaga ja maale kultuurse väljanägemise andmine.**
- **Selliste tootmismeetodite kasutamine põllumajandustootjate poolt, mis ei kahjusta inimeste või loomade tervist ega degradeeri keskkonda, kaasaarvatud bioloogilist mitmekesisust.**

Põllumajandusliku tootmise arendamine ja säilitamine keskkonnasõbralikul tasemel on mõjutatav järgmiste poliitikatega:

- hinna ja kaubanduspoliitika,
- struktuuripoliitika,
- töötleva tööstuse arengupoliitika,
- riiklik põllumajanduse ja maaelu finantseerimise poliitika,
- põllumajandust ja maapiirkonda toetavate teenuste, tugisüsteemide ja infrastruktuuri poliitika,
- sotsiaalpoliitika,
- põllumajandushariduse, -teaduse ja -nõuandepoliitika.

Maakonna põllumajanduse eelistused:

- Põllumajanduslik maa peab olema kasutuses.
- Keskkonnasäästlikkus.
- Piimakarja- ja teraviljakasvatuse suund.
- Vähelevinud põllukultuuride- ja marjakasvatus.

Probleemid:

- Põllumajandusstatistika ja analüüsi nõrkus.
- Põllumajanduse arengukavade puudumine omavalitsustes ja riigis.
- Omandi- ja maareformi aeglane areng.
- Masinate, seadmete ja tehnoloogia vananemine.
- Põllumajandussaaduste müügihindade mittevastavus kulutustele.
- Investeeringute vähesus põllumajandusse ja vähene võimalus saada laenu (talupidamist alustajatel puuduvad tagatised, pankade poolt antavate laenude intressid on liiga kõrged).
- Põllumajandustootjate koolituse ja täiendõppe puudulikkus (ei vasta kiiresti muutuva maailmamajanduse tasemele).
- Põllumajandussaaduste turu puudulik riiklik reguleerimine.
- Põllumajandussaadusi ümbertöötleva tööstuse supermonopolide tekkimine.

Tegevused ja abinõud:

- ✓ Maalise infrastruktuuri arendamine, kõrgkvaliteetse elustandardi loomisele kaasaaitamine maapiirkondades ning säästva põllumajandustootmise arendamiseks vajalike majandustingimuste arendamine.
- ✓ Testetevõtete võrgu arendamise soodustamine omavalitsuste kaasabil ja selleks riiklike finantsvahendite taotlemine.
- ✓ Omavalitsuste arengukavade koostamine ja nendest lähtuvalt teatud põllumajandusliku tootmise jätkamine antud piirkonnas.
- ✓ Maa- ja omandireformi kiire lõpuleviimine.
- ✓ Keskkonda säästvate tehnoloogiate rakendamine, mahepõllumajanduse soodustamine, riskide vähendamine taimekaitsevahendite kasutamisel.
- ✓ Teravilja seemnekasvatuse süsteemi parandamine ja põhiliselt Eestis aretatud ning meie kliimas kohanenud teraviljasortide arendamine.
- ✓ Toidunisu ja herne tootmise laiendamine ning nende kasvatustehnoloogiate tundmaõppimine.
- ✓ Lepingute sõlmimine vähelevinud kultuuride (köömned, maitsetaimed) ja marjade kasvatamiseks ning turustamiseks.
- ✓ Lepingute sõlmimise laiendamine Soome firmaga Myldola OY rapsi ja rüpsi kasvatamiseks ja realiseerimiseks.
- ✓ Farmiseadmete kaasajastamine ja söodatootmis- ning söötmistehnoloogia parandamine.
- ✓ Kõrgeväärtusliku tõukarja säilitamine ja jõudluskontrolli ning tõuaretuse tõhustamine.
- ✓ Tootmiskulude vähendamine ja toodangu kvaliteedi tõstmine.
- ✓ Toidukaupade tootmise soodustamine oma (Eesti) toorainest.

- ✓ Pinna- ja põhjaveevarude kaitse põllumajandusega hõlmatud aladel (potentsiaalse) joogivee vajaduse rahuldamiseks.
- ✓ Bioloogilise mitmekesisuse ja maapiirkonna maastike alalhoidmine.

Riiklikud abinõud:

• krediitide kättesaadavuse parandamine:

äriplaanide koostamiseks vajaminev nõuandetegevus;
laenude intresside hüvitus;
pikaajalise laenuressursi loomine;
kapitalitoetused.

• hästi funktsioneeriva turu kujundamine:

turustruktuuri arendamine;
läbipaistvuse kujundamine (hinnad, tootja ja töötleja turusituatsiooni seosed, kvaliteedinõuded nõudmisel-pakkumisel);
kvaliteedikontroll, standardite kehtestamine;
kõlvatu konkurentsi tõkestamine;
importtollide kehtestamine ja tolliküsimuste lahendamine;
eksportturgude leidmine.

Finantseerimine:

- tootja omavahendid;
- erakapitali kaasamine;
- riiklikud otsetoetused põllumajandustootjatele (teravilja-, piimalehma otsene toetus);
- happeliste muldade lupjamise toetus;
- maaparandussüsteemide hooldamise riiklik finantseerimine;
- mootorikütuseaktsiisi kompenseerimine;
- toetus tõuaretusele;
- kapitalitoetus investeeringutele;
- põllumajandusliku nõuandeteenistuse finantseerimine.

3.2.3. Puhkamisvõimalused ja turism

1. Sissejuhatus ja mõisted

Maailmas muutub üha määravamaks turismi sihtkoha valikul keskkonna kvaliteet, sealjuures mitte ainult puhas õhk ja vesi, vaid ka koha sotsiaalne ja kultuuriline atraktiivsus, arhitektuuriline ligitõmbavus jne.

Lääne-Viru turismiarengu strateegiliseks eesmärgiks on:

Suurendada Lääne-Virumaale saabuvate turistide arvu kesktlääbi 15% aastas ning turismist tulenevaid laekumisi. (Turismiameti statistikal põhinev prognoos).

See mõjutab otseselt majanduslikku ja sotsiaalset arengut Lääne-Virumaal, aitab kaasa piirkonna elanike majandusliku heaolu kasvule ning tagab turismitoodete mitmekülgsema arengu suurendades omakorda kohalike omavalitsuste tulubaasi.

Turismitoote tundmine, selle oskuslik ja koordineeritud arendamine ning pakkumine kujundab turismist tõhusa vahendi, mis aitab kaasa Lääne-Virumaa arengule, andes kohalikule elanikule võimaluse lisatulu saamiseks ning muutes piirkonna elukeskkonnana ja turismi sihtpaigana atraktiivsemaks.

Probleemiks võib pidada regionaalselt ebahühtlaselt arenenud turismimajandust.

Hoolimata väiksusest on Lääne-Virumaa keskuse ja äärealade arengutase (ka tööhõive) väga erinev. Kiire areng linnas ja turismi piirkonnana eelistatav rannapiirkond koos halvenevate põllumajandustingimustega maal tekitab kontrastide rohkust veelgi.

Turismiga tegelevad Lääne-Virumaal 5 reisibürood, millest 4 asuvad Rakvere linnas, samuti Turismiklubi, Turismiinfokeskus ja Lahemaa Rahvusparki Külustuskeskus. Majutust pakkuvaid ettevõtteid on 37 (atesteeritud 7), kokku 1300 voodikohaga (seisuga 01.11.97).

2. Üldised eesmärgid

- Vaba aja veetmise võimaluste mitmekesistamine ja kvaliteedi parandamine.
- Lääne-Virumaa elanike üldise elukeskkonna ja –kvaliteedi parandamine (keskkonna säilitamine).
- Küllastajate julgustamine tulema Lääne-Virumaale aastaringselt, tutvustamiseks neile piirkonna loodust, huviväärsusi ja vaba aja veetmise võimalusi.
- Lagunevate turismiobjektide restaureerimine, konserveerimine ja atraktiivseks muutmine.
- Rannikualadel sadamate ja väikesadamate arengu soodustamine.
- Majanduse arendamine, soodustades uute majutus- ja toitlustuskohtade teket vähemaktiivsetes piirkondades (tööhõive suurendamine) – ümber ehitades nõukogudeaegseid rajatisi (ka spordikeskusi) ning rakendada neid vaba aja veetmise eesmärgil.
- Piirkondlike tegevusplaanide kavandamine, kindlustades maksimaalse kohaliku kasu ja kohaliku majanduse stabiilsuse.
- Taluturismi arendamine kasutades ära looduslikku omapära, nii rannikualadel kui ka sisemaal ning puutumatut-hästisäilinud loodust.

- Infovahetuse parandamine ja uute kontaktide otsimine nii piirkonnasiseselt kui ka teiste regioonide- ning naaberriikidega.
- Lääne-Viru Turismiklubi kinnitamine maakonna turismi koordineerivaks ühenduseks.
- Alternatiivturismi arendamine, et mitte sõltuda liialt Eestimaa lühikesest suvest ja ebakindlast kliimast.
- Turismi arendamisel lähtuda jätkusuutliku arengu põhimõtetest.

3. Lääne-Virumaa, kui turismi sihtkoha tutvustamise strateegia:

Lääne-Virumaa põhilisteks eeldusteks on:

- ✓ hea geograafiline asend;
- ✓ pikk rannikuala – sadamate ja väikesadamate rajamise võimalused;
- ✓ hästi säilinud loodus ja looduslik keskkond;
- ✓ rikkalik ajaloo ja kultuuripärand;
- ✓ hästi toimiva infrastruktuuri olemasolu;
- ✓ arenev ettevõtetus – tuntud kaubamärgid (Lahemaa, Kunda Nordic Cement jne.);
- ✓ suhteliselt heal tasemel majutus ja toitlustuskohtade olemasolu;
- ✓ turvaline ümbruskond;
- ✓ olemasolevad rahvusvahelised koostöösidemed projektide näol ja välispartneritega (Blue Corridor, Phare jne.);
- ✓ turismiga tegelevad ühendused – Turismiklubi, Turismiinfokeskus, Giidideühing, Lahemaa Külastuskeskus.

Potentsiaalsed sihtturud Lääne-Virumaale on:

- 1) Kogu Eesti territoorium;
- 2) Skandinaavia riigid;
- 3) Balti riigid;
- 4) Saksamaa;
- 5) Lähi-Venemaa;

Tuleb välja töötada strateegia Lääne-Viru maakonna tutvustamiseks sihtturgudel lähtudes järgnevatest soovitudest:

- Eestis - tutvustada Lääne-Virumaad läbi mitmete turismitoodete (taluturism, matkarajad, ekskursioonimarsruudid, aktiivne puhkus, kultuuri- ja spordiüritused);
- Välisurgudel - lähtuda printsibist, et Lääne-Virumaa on üks lüli tervikust (Eestist). Pakkuda kompakset turismipaketti, kaasates erinevaid turismiettevõtteid ja naabermaakondi. (3+3 projekt, BTC).

Tegevuskava aastani 2001:

- ✓ Töötada välja ja viia ellu iga-aastane reklaami- ja turundusplaan, mis sisaldab Lääne-Virumaal pakutavate turismiteenuste ühtset paketti, müügistrateegiat ja kommunikatsioonisüsteemi, mis ühtlasi oleks aluseks ka järgmiste aastate plaanidele.

- ✓ Viia läbi uuringuid konkurentide ja sihtturgude paremaks tundmaõppimiseks, osaledes turismimesseidel ja testides konkureerivaid tooteid.
- ✓ Korraldada sihtüritusi Lääne-Virumaa kui turismipiirkonna tutvustamiseks erinevatel sihtturgudel
- ✓ Aidata luua ja arendada välja Lääne- Virumaa maine (negatiivse ümber lükkamine – Tapa vesi, Kunda tolm, mitte turvaline keskkond).
- ✓ Tõsta teenindustaseme kvaliteeti koolituse kaudu.
- ✓ Teha koostööd ajakirjanike ja reisikorraldajatega, tutvustamaks Lääne-Virumaad, kui potentsiaalselt turismipiirkonda.
- ✓ Luua turundusalane koostöö erasektoriga, et teavitada neid Lääne-Virumaa, kui turismitoote ühtse sisulise ja visuaalse pildi loomise vajalikkusest ja arenduskoostöö võimalikkusest.
- ✓ Viia Rakvere Turisminfokeskus kesklinna.
- ✓ Trükkida Lääne-Virumaad tutvustavaid infomaterjale ja täiendada turismialast interaktiivset kodulehekülge internetis (interaktiivne kaart).
- ✓ Töötada välja turismistatistika kogumise ja töötlemise viisid maakonnas.
- ✓ Valmistada ette uusi giide olemasolevate ja tulevaste Lääne-Virumaad läbivate turismimarsruutide jaoks, viia läbi giidide täiendõpet ja atesteerimisi koostöös Viru Giidide Ühingu ja Eesti Giidide Liiduga.

Eesmärgid infrastruktuuri ja reisiühenduste parandamiseks:

- ✓ Lääne-Virumaa väikesadamate arengu edendamine ja nende aktiivsem kasutusele võtmine.
- ✓ Maanteede äärsete teeninduskohtade väljaarendamine (toitlustus-, majutusasutused, bensiinijaamad jne.).
- ✓ Avalike käimlate rajamine, prügikastide paigaldamine ja nendele nõutava seisukorra kindlustamine.
- ✓ Liikluskorralduse, teemärgistuse ja viidamajanduse parandamine.
- ✓ Teha investeeringuid parandamiseks turistide teenindamist Lääne-Viru raudtee- ja bussijaamades, s.h. tagada mitmekeelne teenindus ja infomaterjalide kättesaadavus.
- ✓ Märgistatud jalgrattateede ja matkaradade rajamine, uisutamiseks ja rulluisutamiseks võimaluste leidmine, investeeringud leidmine, et paremini ära kasutada juba olemasolevaid spordirajatisi.

Lähimad ülesanded:

- Tõsta turismiteenuse ja -toote kvaliteeti.
- Viia läbi majutusasutuste atesteerimine, kindlustada turistidele heatasemeline majutus üle kogu maakonna.
- Rekonstrueerida ja paremini eksponeerida ajaloo- ja kultuuriobjekte.
- Motiveerida elanikkonda ja rõhuda külalislahkusele.
- Soodustada vaba aja veetmise võimaluste mitmekesisist arengut.
- Tõsta turvalisust.
- Suurendada Lääne-Virumaa, kui atraktiivset sihtkohta tutvustavate reklaamtrükiste väljaandmist.
- Luua ilmastikutingimustest sõltumatuid vaba aja veetmise võimalusi keskendudes koolinoortele ja peredele.

Maakonna TOP-20 kuuluvad objektid:

1. Palmse mõis	11. Muuseumid ja kirikud
2. Sagadi mõis	12. Samma hiis
3. Rakvere linnus ja Rakvere linn	13. Vao linnus
4. Käsmu ja Altja kalurikülad	14. Kiltsi loss
5. Oandu jt. tähistatud matkarajad	15. Muuga mõis
6. Toolse linnus	16. Äntu järved
7. Porkuni ja Paemuuseum	17. Viitna järved
8. Viru-Nigula	18. Kulina veski
9. Emumägi	19. Mõedaku spordibaas
10. Vihula mõis	20. Kadrina

Praegune hetkeseis Lääne- Virumaa vaatamisväärsuste ja turismiobjektide korrasoleku ja ohutuse seisukohast on kohati hea ja kohati väga halb. Turismi arendamiseks on esmatähtis, et objektid oleks turistile ohutud, loomulikult ka atraktiivsed. Alustada tuleks just korrasolevate objektide reklaamimisega ning kõrvuti sellega leida võimalusi teiste renoveerimiseks.

4. Lääne-Viru Turismiklubi

Lääne-Viru Turismiklubi loodi 1997.aasta alguses; 28.oktoobril 1997.a. moodustati mittetulundusühing Lääne-Viru Turismiklubi, mille eesmärgiks on turismielu edendamine Lääne-Virumaal. Turismiklubi teeb tööd sihtturgudega, korraldab koolitusi, tegeleb atesteerimisega, infomaterjalide kogumisega, valmistab ette piirkonda tutvustavaid trükiseid, koordineerib rahvusvahelisi projekte. Otsib uusi finantseerimisvõimalusi ja koostööpartnereid ja osaleb erinevate käimasolevate projektide töös. Turismiklubisse kuuluvad mitmete Lääne-Viru majutus- ja toitlustusasutuste esindajad, reisibüroode, valdade esindajad ja muidu turismihuvilised inimesed. Koostöös Eesti Turismiametiga avati Rakveres Turismiinfokeskus ja on korraldatud ja osaletud erinevatel koolitustel. 2 aasta jooksul on käidud piirkonda tutvustamas turismimesidel Tallinnas, Helsingis, Riias, Peterburis ja Gdanskis.

Praegu käimasolevatest turismiga seonduvatest projektidest võib nimetada järgmisi:

- Phare turismiprojekti, mille käigus ehitatakse Palmse mõisa Õppe ja Külustuskeskus, paigutatakse üle maakonna 50 infotahvli/viita, tehakse 20 minutiline turismifilm, trükitakse Lääne-Virumaad tutvustav brošüür ja paigaldatakse 24 tualetti, maakonna erinevatesse paikadesse.
- Blue Corridori projekti, mis on 3 Eesti ja 3 Soome maakonna sh. ka Lääne-Virumaa ühistöö. Projekti tulemusena on valmimas kuut maakonda ühendavad turismimarsruudid.

Koostööpartneriteks on veel BTC (Baltimereäärsete maade turismiühendus, Baltimereäärsete Kindlusmuuseumide Assotsiatsioon).

3.2.4. Metsamajandus

Maakonna metsamaa pindala on 163712,7 ha (Eesti Maakatastri Aastaraamat 1993.a. andmetel). Seisuga 17.12.98 oli maakonnas maakatastrisse kantud 115262,9 ha ehk 70,4% metsadest. Praegu on metsakorraldustööde teostamine jäänud maha erastamistempost üle 6000 ha võrra.

Tegevuskava:

- ✓ Maareformi lõpuleviimine, s.o. tagastamistaotlusteta või kompetseeritud endiste talumetsade erastamine või riigistamine.
- ✓ Õigustatud objektide ja metsade inventeerimine. Erametsadele metsamajandamise soovitude andmine ja riigimetsa haldajale metsade majandamise kavade koostamine.
- ✓ Kaitstavate loodusobjektide (paiknevad peamiselt metsades) piiritlemise ja tsoonierimise lõpetamine ja neile kaitse-eeskirjade kinnitamine.
- ✓ Tulundusmetsadesse võtmebiotoopide loomine ohustatud, ohualdiste või haruldaste liikide kaitseks. Lülitumine Eesti-Rootsi ühisprojektiga "Metsa võtmebiotoopide inventeerimise programm".
- ✓ Metsaomanike ja riigimetsa haldajaga kaitsekohustuse teatiste sõlmimine loodusobjekti valitseja poolt kaitse-eeskirjade täitmise tagamiseks kaitstavatel loodusobjektidel ja võtmebiotoopides.
- ✓ Metsavalvelise tegevuse tõhustamine metsaomanike, Riigimetsa Majandamise Keskuse, Lahemaa Rahvuspargi, keskkonnainspektsiooni, politsei, päästeameti, kohalike omavalitsuste ja maakonna metsaameti vahel.
- ✓ Metsakaitse tegevuse tõhustamine metsa omanike, Riigimetsa Majandamise Keskuse, Lahemaa Rahvuspargi, maakonna metsaameti ja Eesti Metsakaitse ja Metsauuenduskeskuse vahel.
- ✓ Kontrolli tõhustamine metsa omanike üle metsa uuendamise kohustuse täitmisel ning vajadusel sundmetsastamise rakendamine metsaseaduse §11 kohaselt.
- ✓ Metsastamiseks sobivate jäätmaade väljaselgitamine maakonnas. Liitumine lehtpuumetsade säästva majandamise Eesti-Rootsi koostööprojektiga.
- ✓ Metsaomanike koostöö hoogustamine metsateede (sihtide) ja kuivendusvõrgu korrashoiu, metsamaade kuivendamise, metsaraie ja metsamaterjalide realiseerimisküsimuste valdkonnas läbi ühistegevuse (metsaühistute loomine).
- ✓ Maakonna riigimetsades korralise metsakorralduse läbiviimine 2001.a. Selleks tagada metskondade piiride täpsustamine, metskondadele kaardimaterjali alusel tagastatud ning metsakatastrisse kantud metsamaadel piiride lahtiolek ning põlismetsadel ettevalmistustööde lõpetamine 1.05.2001.a.
- ✓ Riigimetsa Majandamise Keskusel tagada metsade majandamiskavade elluviimine ning võimalike riiklike eriprogrammide täitmine.
- ✓ Maakonda metsanõukogu moodustamine.
- ✓ Riikliku metsandusliku registri (metsade pindala, tagavara, paiknevus, seisund) pidamise alustamine.

3.2.5. Kalandus ja jahindus

1. Kalandus

Säästev kalandus on saavutatud siis, kui on tagatud nii kalapopulatsioonide pidev taastootmine neile sobivas keskkonnas kui ka stabiilsed ja optimaalsed majandustingimused kalanduses hõivatud isikutele ja organisatsioonidele. Eesti keskkonnastrateegia tegevuskava alusel on kalandusstrateegia põhieesmärk siseveekogude ja rannikumere ökoloogilise tasakaalu tagamine ning kalavarude ja vee-elustiku looduslik taastootmine.

Kaalumisel on võimalus Kunda jõe hüdroelektrijaama tammile kalatrepi rajamine, mis võimaldaks suurendada siirdekalade looduslike koelmute arvu. Praegusel hetkel toimuvad kalatrepi vajalikkuse ja tasuvuse kohta eeluuringud Eesti Mereinstituudi eestvedamisel.

Kalakasvatused

- Põlula Kalakasvatusteskus – lõheliste (lõhe) taastootmiskeskus Eestis.
- ✓ Viiakse lõpule kalakasvatuse rekonstrueerimine ja arendatakse välja taastootmise õppekeskus;
- ✓ Luuakse lõhe sugukalade geenipank Soome lahte suubuvate lõhejõgedes kalapopulatsioonide kaitseks.

Põlula Kalakasvatusteskust finantseeritakse riigieelarvest ja Eesti Keskkonnafondi kalanduse sihtkapitalist.

- AS Salmo Aravusel
- ✓ suurendatakse lõhe, jõe- ja meriforelli ning harjuse kunstliku taastootmist;
- ✓ edendatakse kalandusturismi.

- Äntu, Imastu ja Kärveski kalakasvatused on seotud põllumajandusliku tootmissüsteemi ja ettevõtetega:
- ✓ Samale tasemele jääb tööstuslik kaubakala (vikerforell) tootmine. Välistatud ei ole ka tootmise langus tugeva väliskonkurentsi (Norra lõhe) tõttu.
- ✓ Vähesel määral tegeletakse ka kalaturismiga, kuid probleemiks on asukoht nn. ääremaadel.

Kalapüük, kalurid

Lääne-Virumaa siseveekogudel toimub vaid harrastuslik (sportlikud püügivahendid) kalapüük. Senini on aastas väljastatud keskmiselt 600 tasulist kalastuskaarti. Seoses kalapüügieeskirja muutusega suureneb arvatavalt tasuliste kalastuskaartide kasutajate arv kuni poole võrra. Saadud tasu laekub Eesti Keskkonnafondi kalanduse sihtkapitali.

Kutselise kalapüügi osas on kalurite arv stabiliseerunud jäädes 60–70 vahele. Rannapüügi kogusaak, mis eelnevatel aastatel on olnud 30-50 tonni jääb samale tasemele püügivahendite piirarvude kehtestamise tõttu.

Rannaelanikel on kalapüügiseaduse kohaselt õigus kala püüda kuni kolme võrguga või kuni 1m ääremõrraga või kuni 250 õngekonksuga põhjaõngejadaga.

Püügipiirkondadest kasutatakse vaid rannikulähedasi piirkondi vääriskala püügiks. Kalavarude saagikusi liigiti on väga raske ette ennustada ja rannakalanduse

arengusuunda ei ole selletõttu võimalik kindlalt planeerida. Näiteks on oodata lähiaastatel tursa arvukuse järsku tõusu, mis suurendab oluliselt rannaelanike ja kalurite sissetulekuid ning investeeringuid kalapüüki.

2. Jahindus

Maakonnas on hetkel 7 jahindusorganisatsiooni:

- Rakvere Jahindusklubi;
- Jahiühistu Ranna;
- Jahiühistu Viitna;
- Jahiühistu Nugis;
- Jahiühistu Uluk;
- MÖIK (Metsamajanduse Ökonoomika ja Infokeskus) Rakvere Talitus;
- MÖIK Tudu Talitus;

Jahindusorganisatsioonide suurenemist maakonnas ette näha ei ole.

- Üle-eestiliselt on oluline jahindusalaste teadusuuringute teostamine, mille peakoordinaatoriks ja rahastajaks on Eesti Metsakorralduskeskus. Eesmärgiks on põdrapopulatsiooni taastootmise süsteemi käivitamine. Samuti toimub igaaastane suurulukite loendus, proovide võtmine ja analüüsimine, mille alusel esitatakse maakonda küttimissoovitused.
- Maakonnatasandil jätkub endiselt igaaastane huntide arvukuse reguleerimine. Lähiaastatel tuleb asuda kobraste arvukuse vähendamisele.
- Jahimeeste laskekatsete sooritamiseks ehitatakse lõpuni lasketiirud Kundas ja Laekveres.

3.3. SOTSIAALSFÄÄR

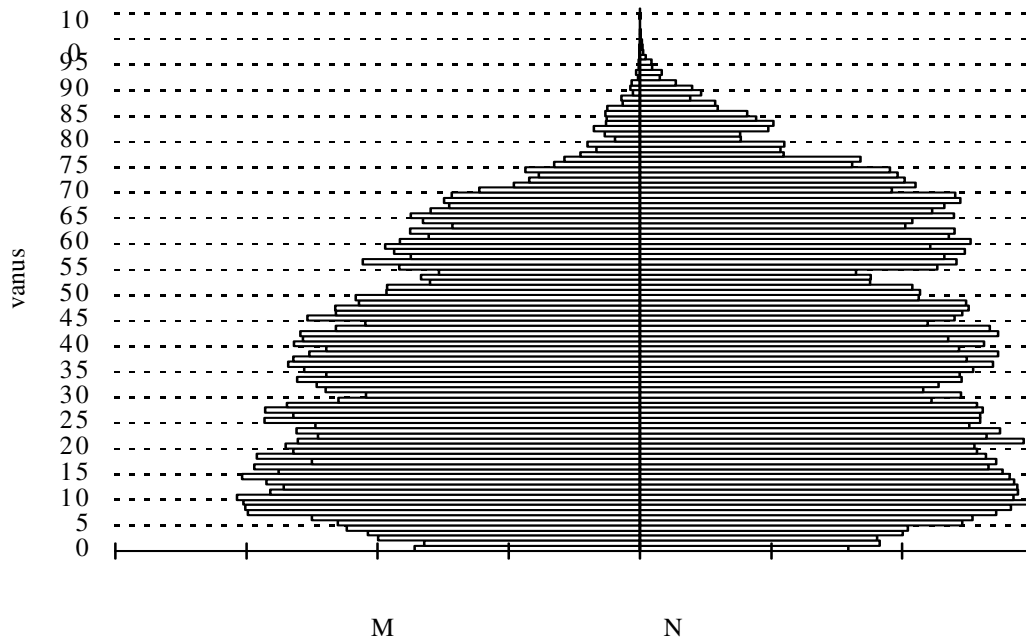
3.3.1. Rahvastik ja tööhõive

Lääne-Viru maakonna rahvastiku strateegia koostamisel on lähtunud nii globaalsetest, üleriigilistest demograafilistest suundumustest kui ka maakonna teemagrupi vastavateemalistest ettepanekutest. Inimressursside planeerimine on üks raskemaid ülesandeid, sest inimese käitumist on väga raske ette planeerida ning tulevikuarenguid kavandades lähtutakse väga sageli eeldusest, et jätkuvad seni toimunud protsessid. Rahvaarv ja koosseis asulates on toodud **lisas 7**.

1. Lääne-Virumaa rahvastiku demograafiline käitumine

Et Lääne-Virumaa elanikest paremat ülevaadet saada, vaatame rahvastiku kujunemist ajaloolises perspektiivis:

- Rahvaarvu kujunemist (vähenemine 20. sajandi algul ja 1990-ndatel) on mõjutanud ilmselt see, et nii 1920.a. kui ka 1991.a. vähenes oluliselt Venemaaga suhtlemine ja see mõjutas ka Lääne-Virumaa rahvastikku, peamiselt sisse- ja väljarände kaudu.
- Esimesed asulakohad tekkisid 7 aastatuhandel e.m.a. Lammasmäel. Rahvastik paiknes põhiliselt mereääres, hakates vanemal rauaajal (1.-5. saj.) sisemaa suunas liikuma. Esimestest linnadest saab rääkida 14. saj. alguses, kui linnaõigused sai Rakvere (1302). Põhiosas on tegemist maarahvastikuga, kuid see tendents on mööduv, oluliselt on kasvama hakanud linnad ja keskasulad, seega toimub linnastumine. Paralleelselt linnastumisega on saanud valdavaks pendelränne (pendeldaja – oma elukohast õppimis- või töökohta regulaarselt liikuja).
- Rahvastiku ulatuslikum koondumine linnadesse on seni olnud seotud põhiliselt kahe perioodiga. Linnastumise esimene laine (19. saj. lõpul 20. saj. algul) oli põhjustatud maarahvastiku kiire kasvuga ja tööstuse arenemisega linnades. Linnastumise teine laine (pärast II maailmasõda) oli põhjustatud suurriiklikust ümberrahvastamispoliitikast (tõi kümneid tuhandeid uusi inimesi). Praegu toimub linnastumine majanduslik-sotsiaalse olukorra muutumise tulemusel. Tuleviku prognoose selles protsessis on kahte liiki: esiteks veelgi suurem tung linnalistesse asulatesse ja teiseks inimeste väärtushinnangute muutumise tulemusel suund maale (puhas elukeskkond, rahulik jne.).
- Lääne-Virumaa rahvastiku vanusstruktuur on ühtlane, mis näitab stabiilsust, kuigi domineerivaks saab olema vananev rahvastik. Pärast Teist maailmasõda saabunud on tänaseks pensionile jäänud (olles 60-65 aastased). Järgmine suurem pensionile jäämise laine saab alguse 10-15 aasta pärast. Tänaseks on juba tööikka jõudnud või lähema 10-15 aasta jooksul jõudmas 5-15 aastaste varasemast oluliselt suurem põlvkond. Nii toimub tööealise rahvastiku noorenemine, kuid seejuures toimub hõivekoormuse (töötavate ja ülalpeetavate inimeste arvuline suhe) suurenemine (ülalpeetavaid rohkem kui töötavaid). Sellest tulenevalt suurenevad tulevikus investeeringud elamumajanduse-, hoolekande- ja tervishoiusüsteemi kohandamiseks vanuritele veelgi. Üks suundumustest, mis on kõikide protsesside tulemus (sündimuse vähenemine, linnastumine jne.) on koolide sulgemine, millega kaasnevad sügavad ja negatiivsed sotsiaalsed muutused (see puudutab eriti maapiirkondi).

Joonis 4. Lääne-Virumaa rahvastikupüramiid 1998. aastal

- 1980-ndate lõpuni oli sisserränne suurem kui väljaränne. Sisserrännanute seas olid domineerivad noored. Nii püsis sündimus pidevalt kõrgel tasemel ja surmade arv oli absoluutarvudes väike. Alates 1990-ndatest on kiirenenud rahvastiku vananemine – noorte sisserrände vähesus ja sealt sündimuse vähenemine. Muidugi on sündimuse vähenemine seotud ka laiemate ühiskondlike protsessidega (näiteks sündide edasilükkamine), sellest tuleneb iibe tõstmise vajadus. Riigil puudub vastav rahvastikupoliitika, mis soodustaks sündimuse suurenemist.
- Sündimus saavutas kõrgtaseme 1987-1988. aastatel. Edasi hakkas sündimus drastiliselt langema (1988. aastast tänaseni), mis on kaasa toonud rahvastiku vähenemise ja keskmise vanuse suurenemise. Näiteks Lääne-Virumaal vähenes sündimus sel perioodil 1988 – 1993 aastatel 1300 sünnilt 900 sünnini. Selliste protsesside jätkudes rahvastikukadu võimendub veelgi. Sündide arv sõltub sündimustaseme kõrval ka mitmesugustest struktuuriteguritest, eelkõige sünnitusealiste naiste arvust, millega Lääne-Virumaal probleeme pole. Probleemid on nende käitumismuutustes (langenud on teiste ja kolmandate laste sündide arv, samuti esmasündide arv). Praeguses riigi poliitikas pole väärtustatud eesti rahva taastootmisvõime ega laste kasvatamine. Mõeldakse oma isikliku elu kindlustamise ja rahulolu peale.
- Lääne-Virumaa rahvastiku suremuse kõige olulisemaks tunnuseks on 1960-ndate aastate esimesest poolest tänaseni kestav stagnatsioon. Selle ligi kolmekümneaastase perioodi jooksul pole keskmine eluiga praktiliselt üldse pikenenud, vaid pigem vähenenud. Meeste keskmine eeldatav sünnieluiga on 63,30 aastat ja naistel 73,98 aastat. Eestis tervikuna olid vastavad näitajad meestel 65,72 ja naistel 75,04 aastat. Suremuserisused viitavad asjaolule, et vahe on põhjustatud esmajoones nn. välistest surmapõhjustest (õnnetusjuhtumid, enesetapud ja tapmised, nakkushaigused jms.).
- Tööjõuline elanikkond väheneb iga aastaga, hõivekoormus (töötavate ja ülalpeetavate inimeste arvuline suhe) on suurenenud ligi poole võrra. See näitab rahvastiku majandusaktiivsuse vähenemist ja töötuse tekkimist. Töötavale elanikkonnale täiendavaks koormuseks on leviv asotsiaalsus.
- Domineerivad uued perekonnatüübid, nagu ametlikult registreerimata elukaaslased ja üksikvanemaga perekonnad, mis näitab perepoliitika puudulikkust. Siinkohal

tuleks meenutada Lääne riike, kus on aru saadud, et selline perepoliitika ei tule ühelegi rahvusele kasuks (perekonna traditsioonide peatumine, millest tuleneb koheselt kultuuri nõrkus).

2. Tegevused:

2.1 Et meid oleks palju:

- tõsta iivet;
- kasutada meetmeid, mis soodustaksid inimesi tulema Lääne-Viru maakonda (näiteks paremate elamistingimuste loomine, kinnisvara hinnad jne.);
- suurendada sündimust, väärtustades kodu ja lapsikasvatava vanema tööd;
- rahvastikupoliitika aluseks peab saama ja jääma perekond, selleks aidata kaasa vastavate otsuste seadustamisele;
- arendada ettevõtlust.

2.2 Et me oleksime noored ja elaksime kaua:

- vananeva rahvastiku probleemi teadvustamine (elujõulise rahvastiku vähenemine);
- inimeste eluea pikendamine – riskifaktorite väljaselgitamine ja nende vähendamine, selleks vastava süsteemi loomine;
- meeste suremuse põhjuste väljaselgitamine ning nende põhjuste vähendamine;
- rahvatervisele enama tähelepanu osutamine, tervisekeskuste loomine ja sportimisvõimaluste leidmine;
- tervislike eluviiside propageerimine (eelkõige meedia kaudu ning tuntud inimeste poolt).

2.3 Et me tahaksime elada Lääne-Virumaal:

- töövõimaluste loomine maakonnas s.t. ettevõtluse arendamine ja soodsa investeerimiskliima loomine (infrastruktuur, tehnorajatised jne.);
- maakonna elanikele kindlustunde loomine, et siin saab elada ka homme (näit. fosforiidi kaevandamise küsimus jne.);
- väliste ohtude mõju vältimine (rahutused, poliitilise kursi muutus, sotsiaalmajanduslikud, tehnoloogilised ja konkurentsialased trendid ja sündmused);
- füüsilise keskkonna parandamine – joogivee omaduste parandamine, elamistingimuste parandamine jne.

2.4 Et meie pered oleksid tugevad ja elujõulised:

- tähelepanu pööramine riikliku perepoliitika arendamisele;
- inimeste väärtushinnangute muutmine (võimaluste piires).

2.5 Et me oleksime töajõuturu konkurentsivõimelised:

- täiend- ja ümberõppe võimaluste loomine inimestele, kellel seda vaja (meil eelkõige naistele vanuses 25-49 (parim tööaeg), keskharidusega töötutele (pole omandanud kindlaid oskusi), põllumajanduses töötanud inimestele, eriti maapiirkondades);
- ettevõtluse soodustamine maapiirkondades ning selleks soodsate tingimuste loomine, mida toetavad maa-arengu projektid, põllumajanduse muutmine paindlikumaks ja mitmekesisemaks, eeldused olemas, mis aitaks lahendada põllumajanduses töötanud inimeste töötuse probleemi;
- haridustasemele senisest enama tähelepanu osutamine nii üldhariduskoolides kui ka kutseõppeasutustes - suurendada innovatiivsust (kool kui paikkonna arenduskeskus).

2.6 Et statistilised andmed meie kohta oleksid kvaliteetsed, s.t. õiged ja võrreldavad:

- aidata kaasa riiklike andmebaaside ja registrite korrastamisele ja ühendamisele, et paraneks ametkondadevaheline andmeside;
- kohalike omavalitsuste tasemel seonduvad andmebaaside probleemid, sest igal tasandil on erinevad andmed – erinevate registritega seonduv töö vajaks ühtlustamist;
- parandada ja luua statistikameetodeid, et oleks võimalik läbi viia valimiprotseduure esinduslike uuringute (küsitluste) tegemiseks;
- luua ja koolitada professionaalne küsitlajatevõrk;
- luua ja kasutada vajalikud rahvastikuandmebaasid, uurida ressursse.

3.3.2. Haridus

Maakonna hariduse arengukava koostamise aega iseloomustab laiaulatusliku ühiskondliku hariduspoliitilise diskussiooni toimumine üleriigilisel tasandil. Avalikuks aruteluks on esitatud kolm erinevat haridusstrateegiat, mille ühisvisiooniks on Eesti ühiskonna kujunemine **õpiühiskonnaks** ning missiooniks **elukestva õppimise** võimaluste loomine kõigile ühiskonnaliikmetele. Haridust väärtustatakse rahvusliku arengu peamise ressursina.

Pärast Eesti iseseisvumist on haridussüsteemis toimunud suured muutused. 1997/98 õppeaastal alustati üleminekut sisult ja struktuurilt uutele õppekavadele üldhariduskoolis. Käivitunud on kutseharidusreform, muutunud haridussüsteemi juhtimise ja finantseerimise põhimõtted.

Visioon aastaks 2010:

Elukestva õppimise ideoloogia rakendamise kaudu on saavutatud maakonna elanike toimetulek ja isiklik heaolu, kusjuures hariduse edendamine on mõjutanud kõigi ühiskonnaelu valdkondade arengut, tõstes elukvaliteeti ja tagades kultuuri-, sotsiaalse- ja looduskeskkonna järjepidevuse.

Missiooniks (peaülesandeks) on luua regionaalseid vajadusi arvestav tulemuslikult toimiv haridusasutuste võrk, mis võimaldab alus-, põhi- ja üldkeskhariduse omandamist ning mitmekesist kutseõpet, täienduskoolitust ja vabaharidust. Finantseerimise kaudu tagada haridusasutuste hea materiaalne baas, kvalifitseeritud kaader ja õppekavade paljusus.

Haridusasutuste võrk

Pikaajalise arengu tulemusena on Lääne-Virumaal välja kujunenud tihe üldhariduskoolide võrk, mis koosneb 45 munitsipaalkoolist (sh. 8 lasteaed-alkkooli, 7 alkooli, 16 põhikooli, 14 gümnaasiumi/keskkooli, neist 3 venekeelset ja üks põhikooli astmes kakskeelne kool) ja 1 erakoolist. Maakonnas töötab 25 lasteaeda/ päevakodu. Lääne-Virumaa neljas kutseõppeasutuses on võimalik omandada 15 eriala. Kutsekoolid osalevad rahvusvahelistes arendusprojektides. Mitmed üldhariduskoolid on arendanud gümnaasiumiklassides akadeemilise haru kõrval kutseõpet, kujundades nn. integreeritud koolitüüpi. Rakvere Pedagoogilise Kooli baasil kujundatakse diplomiopet võimaldavat kõrgkooli. Maakonnas töötab neli kooli erivajadustega lastele, spetsiifiliste õpiraskustega õpilastele on avatud klassid kolmes üldhariduskoolis. Kuues huviharidust andvas koolis õpib umbes 10% maakonna õpilastest. Täiskasvanute koolitusega tegeleb üle 15 kooli ja firma. Haridusasutused **lisas 8**.

Õpilased

Maakonna koolides õpib ~ 11 000 õpilast, klassitäituvus on 18,6 õpilast (vabariigis 18,3). Seoses sündivuse vähenemisega muutub õpilaste arv ning tekib vajadus koolivõrgu reorganiseerimiseks. Aastal 2000 on esimese klassi õpilaste arv 68% 1995. a. 1. klassi õpilaste arvust, klassikomplektide arv väheneb umbes 10 võrra. Sellest

tulenevalt peavad mitmed algkoolid ja põhikoolid moodustama liitklasse. Kutseharidussüsteemi areng ei vasta vajadustele, seetõttu suundub üldhariduskeskkooli(gümnaasiumi) keskmiselt 70% maakonna põhikoolilõpetajatest. Mitmes piirkonnas on probleemiks koolikohustuse täitmine.

Õpetajad

Maakonna koolides õpetab ~ 900 õpetajat, kellest 62% on kõrgem erialane haridus, 70% kõrgem haridus, 10% on üldkeskharidusega. Õpetajaskonna sooline struktuur on tasakaalust väljas – meesõpetajaid on ~ 14 %. Noori kõrgharidusega spetsialiste kooli praktiliselt ei tule, seetõttu halveneb pidevalt õpetajaskonna vanuseline struktuur ning mitmetes koolides on kujunenud olukord, et õpetavad erialase ettevalmistuseta õpetajad. Erialast täiendkoolitust võimaldavad õpetajatele 29 ainesektsiooni, kujunemas on kolm täiendõppekeskust: Lääne-Virumaa Võõrkeeleõpetajate Koolituskeskuse, Rakvere Pedagoogilise Kooli ja Kadrina Keskkooli baasil.

Eesmärgid aastani 2005:

- **Tõsta mõõdetavalt alaealiste haridushõivet, parandada koolikohustuse täitmist.**
- **Tagada hariduse kättesaadavus – koolitee ajaline kestvus ei tohi õpilase jaoks suurenda.**
- **Parandada mõõdetavalt õpetajate kvalifikatsiooni, õpetajaskonna vanuselist ja soolist struktuuri.**
- **Tõsta hariduse kvaliteeti tagamaks kooli lõpetajate konkurentsivõime haridustee jätkamisel ja töajuturul.**
- **Toetada koole nende kujunemisel paikkonna arengukeskusteks.**

Arengustrateegia:

- Omavalitsuste kooskõlastatud arendustegevuse kaudu kujundatakse optimaalne munitsipaalkoolide ja koolieelsete lasteasutuste võrk, mis tagab hariduse kättesaadavuse põhimõttel, et algkool on lapsele võimalikult kodu lähedal ja igas vallas on vähemalt üks põhikool.
- Keskastme õppeasutusi (gümnaasiumid, keskkoolid, kutseõppeasutused) planeeritakse ja kasutatakse regionaalselt, kusjuures viljeldavad õppekavad peavad arvestama piirkondlikke vajadusi ja võimalusi.
- Haridusasutused kujunevad paikkondliku arengu keskusteks, mis läbi täiendõppe ja vabahariduse korraldamise tagavad kogukonna jätkusuutlikkuse ja elukvaliteedi.
- Aktiivse kaadripoliitika ja täiendõppe kaudu kujundatakse kvalifitseeritud õpetajaskond.
- Koolides toimuv õppekavaarendus peaks olema kooskõlas isiksuse arengupsühholoogia ja kiiresti muutuva ühiskonna vajadustega.
- Omavalitsuste kooskõlastatud tegevuse kaudu lahendatakse regionaalseid haridusküsimused, s.h. kutse- ja karjäärinõustamine ning elukestva õppimise võimaluste loomine.

Haridussüsteemi arendustegevuse indikaatorid:

- alaealiste haridushõive (koolikohustuse täitmine);
- hariduse kättesaadavus (koolitee ajaline pikkus);
- õpetajate kvalifikatsioon;
- koolilõpetajate toimetulek eluga – haridustee jätkamine, tööhõive;
- kooliprestiiž ühiskonnas.

Tegevuskava (1999-2005):

□ **Koolivõrk**

- ✓ Omavalitsuste hariduse arengukavade analüüs ning sellest tulenevalt koolivõrgu korrastamine.
- ✓ Hariduse saamine esimestel kooliaastatel säilitada võimalikult kodu lähedal, muuta osa algkoole (Põdruse, Käru, Lahu, Vihula, Venevere) ühe komplektiga kolmeklassilisteks algkoolideks.
- ✓ Põhikoolidest (Salla, Muuga, Põlula, Vajangu) reorganiseerida kuueklassilisteks algkoolideks.
- ✓ Keskkoolidest/gümnaasiumidest (Rakke, Haljala, Kunda 2, Rakvere Vene) reorganiseerida põhikoolideks.
- ✓ Sulgeda Vaeküla ja Kulina Algkool.
- ✓ Koolide reorganiseerimisest tulenev õpilaste koolitee ajalise pikenemise vältimiseks, on vaja luua hästi toimiv koolibusside süsteem.
- ✓ Koolihoonete renoveerimisel **riiklike investeringute programmi** vahenditest jätkata senikasutatud printsiipi. Lõpetada alustatud objektide (Kiltsi, Põlula, Vasta, Võsu, Laekvere) remont.
- ✓ Järgnevatel aastatel suurendada riiklike investeringute eraldamist Rakvere linna, Kadrina, Vinni-Pajusti, Tapa, Kunda, Haljala, Aluvere, Väike-Maarja ja Tamsalu koolidele.

□ **Pedagoogide täienduskoolitus**

- ✓ Pedagoogide täienduskoolitus toimub neljal tasandil – kool, piirkond, maakond, vabariik ning täieneb vastavalt eluvajadustele. Täiendkoolituse märksõnadeks on vastastikune rikastamine, avatus ja paindlikkus, pidevus, päevakajalisus, koostöö.
- ✓ Pedagoogide täiendkoolitus algab tööst kooli ainekomisjonis, kus arutletakse ainekavade realiseerimise tulemuslikkuse, hindamise prioriteetide, ühtsete õppetöö nõuete, õpioskuste, individuaalõppe rakendamise, alternatiivõppekavade teemadel.
- ✓ Mimekesiste kogemuste saamiseks luua piirkondlikud meetoodilise töö ja täiendõppekeskused (1999.a algab vastavate koolitajate väljaõpe):
 - 2001.a – Rakvere, Kadrina, Vinni-Pajusti, Simuna;
 - 2005.a – Sõmeru, Tapa, Väike-Maarja;
 - 2010.a - Haljala, Tamsalu.
- ✓ **Maakonna tasandil** võimaldavad täiendkoolitust 25 ainesektsiooni/-liitu, kus käsitletakse uusi meetoodilisi võtteid ja meetodeid; uue õppekirjanduse vastavust; riigieksameid, lõpueksameid, tasemetöid; ainetevahelist seost.
- ✓ Jätkata maakondlike täiendõppekeskuste (Lääne-Virumaa Võõrkeeleõpetajate Koolituskeskus, Rakvere Pedagoogikakool, Kadrina Keskkool) süsteemi edasiarendamist ja üldprobleemidele suunatud kursuste korraldamist (suhtlemisoskus, õpioskused, õppetund kaasajal, koolisuhted, parandusõpe jm).
- ✓ Säilitada riigikeeleõpetaja ametikoht maakonnas. Vastavalt kooli direktiooni planeerimisele ja koordineerimisele osaleda erinevatel vabariiklikel kursustel (erialane täiendõpe, lisaeriala omandamine, ümberõpe).

□ **Eriõpetus**

- ✓ Säilitada erikoolid (Porkuni Kurtide Kool, Vaeküla Kool, Rakvere Tugikool-kodu, Imastu Kool-kodu).
- ✓ Luua erivajadustega lastele **kutseõppegrupid** ning **noortekodu** maakonnas.
- ✓ Erikoolide säilitamise kõrval luua võimalusi erivajadustega laste integreerumiseks tavakoolidesse (tasandusklassid, parandusõppegrupid, logopeediline teenin-damine, individuaalne õppekava).
- ✓ Analüüsi, mille käigus selguvad eriõppe vajadused, teostab maakondlik nõustamiskomisjon.
- ✓ Eesmärkide elluviimiseks on vaja jätkata õpetajate täiendkoolitust, luua kooli abiõpetajate ja omavalitsustesse logopeedide ametikohad.

□ **Alusharidus**

- ✓ Maakonna 7-aastaste laste kooliküpsuse analüüs ja alushariduse võimaluste loomine lasteasutuste ja koolide poolt vastavalt vajadustele.
- ✓ Töökorralduse paindlikumaks muutmine (arvestades lastevanemate soove erineva ajaga töötavate rühmade suhtes).
- ✓ Lasteaegade muutmine piirkonna lastevanematele nõustamiskeskuseks ning õhtupoolikul lastele tegevuskeskuseks.
- ✓ Kvalifitseeritud lasteaiaõpetajate kaadri kujundamine koolituse kaudu.
- ✓ Võimaluste loomine erivajadustega laste integreerumiseks tavarühmadesse.
- ✓ Omanäoliste lasteaegade väljakujundamine.

□ **Põhiharidus, gümnaasiumiharidus**

- ✓ Elukestva hariduse eesmärgi täitmiseks kujundada koolid **paikkonna arengukeskusteks**. Tegevuse täitmiseks käivitada **projekt “Koolijuht - koolielu võtmeisik”**, tähtsustada aspekti *kool kui paikkonna arengukeskus* koolide arengukavades ning kaasata üldsust arengukeskuste loomisesse.
- ✓ Parandada mõõdetavalt koolikohustuse täitmist – kooli õppekava arendustöös arvestada optimaalsuse, eakohasuse põhimõtteid; organiseerida õppekava koolitusi omavalitsustele.
- ✓ Põhihariduse omandanud õpilaste **õigeaegne nõustamine** (koostöö kooli psühholoogi, kutseõpetaja ja nõustamiskeskuse psühholoogi vahel).
- ✓ 2/3 põhikooli lõpetajatest asuvad õppima kutseõpet andvatesse õppeasutustesse. Hästi välja arendatud kutsekoolide võrk tagab nii kutse- kui ka kutsekeskhariduse.
- ✓ Maa keskkoolides/gümnaasiumides arendada välja integreeritud kool (lisaks üldkeskharidusele kutsealane ettevalmistus).
- ✓ Arendada välja ettevõtete-kutsekoolide – integreeritud koolide koostöövormid.
- ✓ Tagada **võrdne hariduskvaliteet** maa ja linna õpilastele. Eesmärgi täitmiseks kasutada kõiki infotehnoloogiaalaseid võimalusi ning koolijuhtidel ja pedagoogidel osaleda täiendkoolitustes.

□ **Muukeelne haridus**

- ✓ Maakonna muukeelse hariduse olukorra ja vajaduste analüüs.
- ✓ Koolivõrgu reorganiseerimine Tapa, Rakvere ja Kunda linnavalitsuste ning venekeelsete koolide esindajate osavõtul. Muukeelse gümnaasiumihariduse võimaldamine Tapa Vene Gümnaasiumis (Tapa territoriaalne asend annab võimaluse ka naabermaakondade vene keelt kõnelevatele õpilastele saada gümnaasiumiharidus).

- ✓ Kunda II Keskkooli ja Rakvere Vene Gümnaasiumi reorganiseerimine põhikoolideks.
- **Kutseharidus ja kutsekõrgharidus**
 - ✓ Kutseharidusvõrgu analüüs ning piirkondlikele vajadustele ja võimalustele vastava süsteemi väljaarendamine koostöös ettevõtjate ja täiskasvanute koolitusasutustega.
 - ✓ Integreeritud koolitüübi arendamine maapiirkondade keskkoolide/gümnaasiumide baasil.
 - ✓ Integreeritud kooli loomine Väike-Maarja Õppekeskuse ja Väike-Maarja Gümnaasiumi baasil.
 - ✓ Rakvere Kutsekeskkooli materiaalse baasi tugevdamine.
 - ✓ Mõdriku Põllumajandustehnikumi integratsioon Vinni-Pajusti Gümnaasiumiga.
 - ✓ Rakvere Pedagoogikakool alustab 1999/2000 õ.-a vastuvõttu kutsekõrgharidust andvatele erialadele (sotsiaaltöö – eestikeelsed ja venekeelsed rühmad, lasteaiaõpetaja).
- **Noorsootöö, nõustamis- ja teavitamistegevus**
 - ✓ Läbi nõustamis- ja teavitamiskeskuse (Tuleviku 8, Rakvere) tegevuse aidata kaasa sotsiaal-, kultuuri- ja tervisekasvatuse parandamisele.
 - ✓ Ehitada erinevate vaba aja sisustamisega ja täiendõppega tegelevate instantside töövaldkonnad (kutse- ja karjäärinõustamine, psühholoogiline nõustamine, kriminaalpreventiivne töö, noorte liikumiste uurimine, noorelt-noorele nõustamine, süstemaatiline individuaalne nõustamine, teabematerjalide süstematiseerimine ja levitamine, noortejuhtide koolitus, noore pere nõustamine, konflikti nõustamine).
 - ✓ Taotleda riiklikest vahenditest töökoht nõustamis- ja teavitamiskeskuse juhatajale. Töötada välja asutuse struktuur ja juriidilised alused ning konkreetne tegevusplaan, mis kujuneb välja vastavalt nõudlusele.
 - ✓ Noorsootöö arengukavade koostamiseks korraldada koolinoortele mõttetalgud.
 - ✓ Noorsootööseaduse tutvustamine ja ellurakendamine (kasutada erinevate projektide finantsabi, ka Euroopa Liidu haridusprogrammidest).
 - ✓ Noorsootöö koostöölepingu allkirjutamine Ida-Soome lääniga (erilise tähelepanu all noored, kes ei õpi ega tööta).
 - ✓ **Uurimuse “Noored ja huvitegevus”** läbiviimine Lääne-Virumaal, millele järgneb ulatuslik konverents “Noored vabal ajal” ja noorte mess (1999).
 - ✓ Noortekeskuste loomine.
- **Kool kui täiendõppe- ja vabahariduskeskus**
 - ✓ Käivitada **projekt “Kool kui paikkonna arengukeskus”** rakendamaks koolide intellektuaalseid ja materiaalseid ressursse sihipärasemalt täiendõppeks, ümberõppeks ja vabahariduseks ning tõsta koolide mõjukust ja prestiiži ühiskonnas.

NB! Tegevuskava elluviimiseks moodustatakse Lääne-Viru Ühisomavalitsuse ja Lääne-Viru Maavalitsuse haridus- ja kultuuriosakonna poolt töörühmad erinevate valdkondade ülesannete lahendamiseks. Haridusprobleemide kooskõlastatud lahendamiseks on soovitatav moodustada Lääne-Viru Ühisomavalitsuse juures hariduskomisjon või haridustoimkond.

3.3.3. Kultuur

Eesti riigi kultuuripoliitika põhieesmärgiks on tagada eesti rahvuskultuuri traditsioonide ja professionaalse ja rahvakultuuri elujõuline toimimine kõigis kultuurivaldkondades, mis peab tagama eesti rahvuse ja kultuuri säilimise läbi aegade.

Maakonnad on ajalooliselt kujunenud kultuurilised üksused ja on antud regiooni kultuurilise omapära kandjad. Kultuuri ja kultuurielu korralduse aluseks on elanike ja huvigruppide initsiatiiv ning vastutus, mis peab arvestama ka riiklike ja omavalitsuse huvidega.

Kultuuripoliitika kujundamise eesmärgid aastani 2010:

- **Rahvusliku identiteedi alalhoidmine, tugevdamine ja arendamine.**
- **Loovuse arendamine, loometegevuse soodustamine.**
- **Võimaluste loomine kultuuriliseks eneseteostuseks.**
- **Rahvusvähemuste kultuurielu ja tegevuse soodustamine.**
- **Raamatukogude muutumine universaalseteks infokeskusteks.**
- **Kaadripoliitika muutmine.**
- **Infotehnoloogia arendamine.**
- **Rakvere Linnusest kesksete kultuurialaste ettevõtmete toimumise koha kujundamine.**
- **Laiendada laste, noorte ja täiskasvanute kunsti ja muusikakasvatust nii rahvakultuuri kui professionaalse kultuuri kaudu.**
- **Eesti ja Lääne-Viru maakonna tutvustamise teostamine ning teadvustamine maailmas rahvakultuuri kaudu: festivalid, sõpruskohtumised, sõpruslinnade/maakondade päevad.**
- **Hoida, säilitada ja edasi arendada neid liine, mis on kultuuripildis traditsioonilised ühe või teise paikkonna jaoks.**

Läbi nende eesmärkide saavutamise peab maakonnas elu muutuma turvalisemaks, huvitavamaks, kodukandi tunnet stimuleerivamaks. Kogu elukvaliteet seeläbi tõuseb.

Kultuuriasutused lisa 9.

Raamatukogud:

- ✓ Raamatukogud infokeskusteks, kus raamatulaenukuse kõrval on info kättesaadav ka teistel informatsioonikandjatel.
- ✓ Propageerida noorte seas raamatukogunduse õppimist.
- ✓ Arendada infotehnoloogiat (luua ühendus internetiga) Rakvere Keskraamatukogus ja suuremates keskustes (Tapal, Kundas, Tamsalus, Väike-Maarjas, Kadriinas, Rakkes, Vinnis).
- ✓ Luua raamatukogude optimaalne võrk (mitte vähendada).
- ✓ Raamatukogud kui seltsitegevuse keskused kohtades, kus klubi puudub või ei tööta aktiivselt (näit. Tudu, Lepna jne.).

Muuseumid:

- ✓ Taastada koduloomuuseum Rakkes.

- ✓ Laiendada ja kujundada Haljala ajalootoast muuseum.
- ✓ Avada kunstnik R. Sagritsa Majamuuseum Karepal.
- ✓ Rakvere Muuseumi uue ekspositsiooni valmimine.
- ✓ Rajada Rakvere Muuseumi uus fondihoidla koos ajaloouurijate tööruumide ja konverentsisaaliga Rakverre (Tallinna 3a); vanade fondihoidla ruumide asemele peahoonesse valmib vangikong ja muuseumi restoran.
- ✓ Välja arendada Rakvere Linnuse II osa koos arheoloogia väljapanekuga.

Rahvakultuur:

- ✓ Säilitada Rakvere Linna Kultuurimaja rahvakultuuriseltside tegevuse kohana.
- ✓ Taaselustada Vihula valla piirkonnas Võsult-Kundani ühe rahvamaja tegevus.
- ✓ Leida võimalused suuremates keskustes (Kadrinas, Roelas, Laekveres) kahe töötaja töölerakendamiseks paikkonna kultuurielu korraldamise eesmärgil.
- ✓ Muretseda uusi töötajaid.
- ✓ Ühendada Tamsalu linna Kultuurimaja ja Tamsalu valla klubi.
- ✓ Toetada igati maakondlike kunstikollektiivide ja omaalgatuslike kultuuriseltside tegevust: Virumaa Poistekoor, Virumaa Noorteorkester, Virumaa Käsitöö- ja Kunsti Selts, Virumaa Muinsuskaitse Selts, Tarvanpää selts jt.
- ✓ Luua klubide ja rahvamajade optimaalne võrk (mitte vähendada).

Finantseerimine:

- riigi eelarvest;
- kohalike omavalitsuste eelarved;
- valitsusvälised organisatsioonid;
- erakapital.

3.3.4. Sport

Sport, kui Eesti kultuuri lahutamatu osa, on rahva kehalise, vaimse ja moraalse kasvatuses tervik süsteem, mis tugevdab elujõudu ja tervist, võimaldab eneseteostust ja vaba avatud suhtlemist. Sport kasvatab ja järgib säästva arengu põhimõtteid. Sporti korraldavad ja edendavad spordiorganisatsioonid, kohalikud omavalitsused ja riik.

Eesmärgid:

- **Spordisüsteemi põhieesmärk on kogu rahva kehaline vormisolek ja sportlik-tervislik eluviis.**
- **Tervisespordi väärtustamine – sellest sõltuvalt inimeste tervise paranemine, tööjõudluse tõus ja eluea pikenemine.**
- **Võistlus- ja noortespordi organisatsiooniline korraldamine.**
- **Sportimiseks vajalike tingimuste loomine ja finantseerimine.**

1. Mõisted:

- **sport** – mänguline, valdavalt võistlusliku ja kehalise iseloomuga tegevus või vastav õppetegevus.
- **tervisesport** – põhiolemuselt mittevõistluslik liikumisharrastus, mille eesmärk on tervise hoidmine ja tugevdamine.
- **võistlussport** – sportlik tegevus, mis on suunatud edu saavutamisele avalikus sportlikus konkurentsisis.
- **kehaline kasvatus** – kasvatusprotsessi osa, mis on suunatud liikumisvilumuste kujundamisele, kehaliste võimete arendamisele, spordiaadete ja spordialaste teadmiste omandamisele.
- **spordiorganisatsioon** – mittetulundusühing (klubi või selts), mille põhiülesandeks on sportliku tegevuse arendamine.

Spordirajatised **lisa 10**.

3.1. Tegevuskava tervisespordi valdkonnas

- ✓ Kaasata rohkem elanikkonda tervisesporti, pöörates suuremat tähelepanu üle keskea meestele ja naistele, et sporditegevus muutuks harjumuseks.
- ✓ Propageerida lihtsamaid liikumisvorme nagu käimine, jooksmine, suusatamine, ujumine, mägijalgrattasõit ja pallimängud.
- ✓ Korraldada perespordipäevi ja aeroobika- ning liikumisfestivalide.
- ✓ Rajada liikumis- ja terviseradasid.
- ✓ Suurendada tervisespordiga tegelevate klubide arvukust ja tugevdada majanduslikku ning meetodilist nõustamist.
- ✓ Propageerida omaalgatuslikku liikumisharrastust.
- ✓ Tervisespordialase tegevuse juhendajate-vedajate väljaõpe ja tunnustamine.
- ✓ Luua kõikidel kohalikel omavalitsustel tervisespordiks ja liikumisharrastuseks vajalikud tingimused – väljaehitada tervisespordi materiaalne baas.
- ✓ Määrata kohalikel omavalitsustel spordiga tegelevad spetsialistid.

Prioriteetid:

- Tervisespordi objektide ehitamisel: Mõedaku Spordibaas, Kõrgemäe suusakeskus
- Spordihoonete ehitamisel: Rakvere linn, Kunda linn, Tapa linn
- Ujulate ehitamisel: Kunda, Väike-Maarja
- Ujulate renoveerimisel (tähestikulises järjekorras): Kadrina, Tamsalu, Vinni

Tervisespordiks vajalikud spordirajatised (optimaalne):

Linnad	Olemasolevad spordiehitised	Planeeritavad spordiehitised
Kunda	staadion, korv- ja tenniseväljak, spordisaalid (2)	spordikeskus (spordisaal, ujula)
Rakvere	staadion, reaalgümnaasiumi spordiväljak, spordisaalid (6), tennise- (5) ja võrkpalliväljakud (3)	spordikeskus, algkooli võimla, Palermo liikumisrajad, välisujula, korvpalliväljakud ja rularada
Tamsalu	spordihoone, ujula, kooli spordiväljak ja -saal, võrkpalli- ja tenniseväljak, liikumisrajad	rannavõrkpalli- ja tenniseväljak, rularada
Tapa	Männikumäe liikumisrajad, spordiväljakud (3), spordisaalid (3)	spordihoone, laste mänguväljakud, matkarada Kõrvemaale
Valdade keskused		
Avanduse	Simuna Põhikooli spordisaal	jalgpalli- ja tenniseväljakud (2)
Haljala	spordisaal, korvpalliväljak	spordiväljak, tervisespordirada
Kadrina	kooli spordiväljak ja -saal, spordihoone, ujula	tenniseväljakud, Neeruti liikumisrajad
Laekvere	kooli spordiväljak ja -saal	tervisespordirada, korvpalliväljak
Rakke	kooli spordiväljak ja -saal, hüppemägi	valgustatud suusarada, liikumisrajad
Rakvere	Kõrgemäe hüppemägi, slaalomi-suusa- ja liikumisrajad	Tõrma-Kõrgemäe tervisespordikeskus
Rägavere	Mõedaku suusa- ja liikumisrajad, korvpalli- ja tenniseväljak	kooli spordiväljak
Sõmeru	kooli spordiväljak ja -saal	korvpalli- ja tenniseväljakud (2)
Vinni	spordihoone, ujula, kooli spordisaal ja -väljak	korv- ja võrkpalliväljakud, liikumisrajad
Viru-Nigula	kaarhall	kooli spordiväljak
Võsu	kooli spordiväljak, rannavõrkpalli- ja tenniseväljak	kaarhall
Väike-Maarja	spordisaalid (2), korvpalliväljak, Ebavere liikumisrajad	kooli spordiväljak, spordihall, ujula

3.2. Noortespordi valdkonnas:

- **koolieelne sport** – kehaline kasvatus lasteaias;
- **koolisport** – kehalise kasvatus tunde, spordiringid ja koolisisesed võistlused;
- **noortesport** – treeningtöö spordikoolis ja -klubis, maakondlikud ja vabariiklikud spordivõistlused.

Eesmärkide saavutamiseks on vajalik:

- ✓ koolide spordiehitiste kaasajastamine;
- ✓ eriala spetsialistide rakendamine koolide kehalise kasvatus tundides;
- ✓ õpetajate koolitussüsteemi tõhustamine;
- ✓ maakondliku noorte võistlussüsteemi kinnitamine;

- ✓ kohalikel omavalitsustel tingimuste tagamine kehalise kasvatus tunde läbiviimiseks.

Võimlate ehitamise põhimõtted:

- Gümnaasiumide/keskkoolide juurde mõõtmetega 18 x 36m.
- Põhikoolide juurde mõõtmetega 12 x 24m.

3.3. Võistlusspordi valdkonnas:

Eesmärkide saavutamiseks on vajalik:

- koostada maakonna spordikalender;
- töötada välja maakonna meistrivõistluste läbiviimise kord;
- spordialade finantseerimisel lähtuda alade grupeeringust.

4. Finantseerimine:

- sportlaste ja lastevanemate osamaksud;
- firmade ja spordiklubide vahendid ja sponsorlus;
- sihtkapitalide ja fondide toetused;
- kohalike omavalitsuste vahendid;
- riigieelarveline toetus.

3.3.5. Tervishoid

1. Sissejuhatus

Lääne-Viru maakonna tervishoiu arengukava koostamisel on lähtunud Maailma Tervishoiuorganisatsiooni (MTO) kontseptsioonist "Tervis kõigile 21. sajandil. Euroopa tervisepoliitika".(1) "Tervis kõigile aastaks 2000. Euroopa tervisepoliitika"(2) on saavutatud paremaid tulemusi ressursside kasutamisel ja elanikkonna kaasamisel terviseprobleemide lahendamisele. Rahvale hea tervise saavutamine eeldab kollektiivset pingutust hulga tegelaste, institutsioonide ja sektoritega ühiskonnas, et tagada sotsiaalselt ja majanduslikult produktiivne elu. Tervis peab muutuma sotsiaalse arengu tulemusest üheks tema suuremaks ressursiks.

Valides prioriteete ja kujundades strateegiaid võetakse arvesse järgmised baasväärtuseid:

- tervis on sotsiaalse arengu võtme-eesmärk,
- võrdsus ja solidaarsus tervishoius,
- inimesele suunatud tervishoiu areng,
- teaduslik põhjendatus, kaastunne ja vastutus kui eetilised alused tervishoiualase tegevuse kavandamisel ja rakendamisel,
- säästvad tervishoiu arengu strateegiad.

Inimene ei ole ainult tervishoiuteenuse saaja, vaid ka aktiivne enda tervise produtseerija, kes kujundab ja rakendab tervisestrateegiaid enda jaoks. Inimesed jõuavad teadlikkuse ja vastutuse tunnetamiseni läbi tervisehariduse. Kogukonna kompetentsus toimib läbi kollektiivse meditatsiooni mõjutades selliste abistavate süsteemide nagu perekond, naabruskond, kodanike ühendused ja muud valitsusväliste organisatsioonide võimet juhtida laiemat ühiskonda. Kogukonda vaadeldakse kui erinevate huvidega gruppidest koosnevat reaalsust, kes elavad naabruskonnas, kus neid ühendab geograafiline asend. Naabruskonda iseloomustavad füüsilised omadused nagu elamute, ühiskondlike hoonete või teede, tänavate ja teiste kommunikatsioonide seisund ja vaimsed ning kõlblised väärtused, mida seal normina tunnustatakse. Kogukonna määravad inimesed, kes seal elavad ja kellel on ühised huvid, kasu ja kohustused ning nende aktiivsus probleemide püstitamisel ja lahendamisel. (3) Tervisepoliitika on valikute poliitika. Inimesed teevad informeeritud valikuid läbi demokraatliku dialoogi selgete kriteeriumide baasil, mida neile võimaldab mitmekülgne terviseharidus.

Tervishoiu süsteemidel, mille reformid on suunatud 21. sajandisse, on neljajaruline strateegia:

- Tervishoiu juhtimine on tulemusel orienteeritud (hea tervis, pikk eluiga, haiguste vältimine).
- Esmatasandi tervishoid on inimesele tsentreeritud.
- Sobiva ja paindliku haiglate süsteemi loomine.
- Tervishoiu parem kvaliteet ja kulutuste efektiivsus.

Tervishoiu reformi efektiivsust mõõdetakse läbi tervise tulemuse, mis baseerub defineeritavatel kriteeriumidel. Tervise arengustrateegia eesmärk on hoida inimesed ja ühiskond tervena vältides haigusi ja vigastusi ning ravides haigeid parimal võimalikul viisil. MTO soovib elupikkuseid sekkumisstrateegiaid, kus arengu eesmärgid seatakse igale elutsükli staadiumile:

- vastündinud ja nooremad lapsed õpetavas keskkonnas tervislikult kasvamas ja arenemas,
- vanemad lapsed ja noored omandamas kogemusi tervislike valikute tegemiseks elus,

- tööeas mehed ja naised heas tervislikus seisundis,
- pika elu nautijad säilitamas vitaalsust, vabad haigustest ja puuetest.

Väga tugev tervise määraja on indiviidi sotsiaalne klass. Inimese sissetulekul, tööhõivel ja haridusel on suur mõju olukorrale, kus ta elab, toitub, töötab ja omab sotsiaalseid suhteid. Indiviidi sotsiaalne edendamine on hea tervise saavutamise üheks eelduseks.

2. Lääne-Virumaa elanike terviseseisund.

Lääne- Virumaa elanike surmaaegne vanus

Mehed			Naised			Kokku		
1995	1996	1997	1995	1996	1997	1995	1996	1997
60,9	61,8	60,8	72,9	75,6	75,1	66,6	68,3	67,8

Peamised surmapõhjused Lääne-Virumaal 100 000 elaniku kohta

Surmapõhjus	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Vereringeelundite haigused	862	1007	991	1055	813	702	701	863
Kasvajad	237	221	208	184	175	192	198	231
Välispõhjused	119	137	169	195	210	164	186	187

Alla 1-aastaste laste suremus (promillides)

1993	1994	1995	1996	1997	1998
13,3	11,8	17,5	10,6	9,3	11,8

Nakkushaiguste esinemine Lääne-Virumaal (haigusjuhud)

Haigus	1993	1994	1995	1996	1997	1998
tuberkuloos	63	42	51	58	44	47
süüfilis	23	15	52	45	34	53
gonorröa	108	70	35	33	23	28
salmonelloosid		19	4	61	42	39
sügelised	435	394	414	203	100	75
viirushepatiit	1037	148	28	15	14	16
puukentsefaliit		6	9	0	15	8
kõhutüüfus	4	3	1	0	0	0
difteeria	11	0	0	0	0	0

Meeste eeldatav eluiga Lääne-Virumaal on ligi 15 aastat väiksem kui naistel. Rohkem kui kolmandik kõigist südame-veresoonkonna haigustest põhjustatud surmajuhtudest on tabanud mehi vanuses alla 65 eluaasta. Suur on välispõhjustest tingitud surmajuhtude

osakaal, kus tihti üheks teguriks on olnud alkohol. Paljud enneaegsed surmad oleksid välditavad, kui haiguste vältimine ja tervise edendamine toimiks efektiivselt pikaajalises perspektiivis. Haigestumine tuberkuloosi on püsinud kõrgena, põhjusi seostatakse alatoitumuse, kehvade korteriolude, kroonilise alkoholismi ja ravimresistentse tekitaja tüvede esinemisega. Suhteliselt kõrge on haigestumine süüfilisse, mida võiks pidada AIDS-i võimaliku leviku eelduseks. Alla 1-aastaste laste suremuse on kolmel viimasel aastal olnud väiksem Eesti keskmisest.

3. Lääne-Virumaa elanike elustiil (käitumisharjumused)

Elustiil on tähtsaim tervise määraja. Elustiil on seotud riskifaktoritega, mis tervist hävitavad (dieet, suitsetamine, alkoholism, narkomaania, ülekaalulisus, vähene füüsiline aktiivsus, ohtlik seksuaalne praktika, hooletu käitumine liiklussituatsioonides). Maakonna elanike elustiili kohta meil informatsioon puudub. Seni on uuritud vaid Sõmeru valla elanike südamehaiguste riskifaktorite esinemist. Elustiili uurimine ja registreerimine peaks muutuma tavaliseks praktikaks kõigis perearsti nimistutes, et välja töötada strateegiaid olukorra muutmiseks.

4. Esmatasandi tervishoid

Esmatasandi tervishoid on esmase kontakti tasand, kus inimene puutub kokku tervishoiu süsteemiga. Esmatasandi tervishoid pole lihtsalt arstiabi, vaid kompleksne tervishoiualane aktiivsus omavalitsusüksuse territooriumil. Esmatasandi tervishoid on riigi sotsiaalmajandusliku arengu integraalne osa ja tervishoiu süsteemi tsentraalne funktsioon. Esmatasandi tervishoiu struktuurid **lisa 11**.

Teda tuleb vaadelda kui protsessi, kus ühel pool on multidistsiplinaarne tervishoiu professionaalidest meeskond integratsioonis kohaliku omavalitsuse juhitud poliitilise ja intersektoraalse aktiivsusega ja teisel pool inivid, kogukond, kes tervishoiu teenuseid tarbib ja tunnetab vastutust oma tervise eest. Esmatasandi tervishoidu arendatakse mahus, mida riik ja omavalitsus lubada võivad. Igal inimesel peab olema tagatud sinna juurdepääs ja igaüks peab olema kaasa haaratud.(4) Multidistsiplinaarne professionaalidest meeskond koosneb perearstidest ja õdedest, hambaarstidest, apteekritest, füsioterapistidest ja sotsiaaltöötajatest. Meeskonnana töötamine tähendab töötamist üksteist tundes, informatsiooni vahetades ja kohtudes, et kergendada kooperatsiooni.(2) Meeskonnatööd korraldab kohaliku omavalitsuse tervishoiuametnik. Arstiabi, haiguste vältimine e. preventatsioon ja tervise edendamine on esmatasandi tervishoiu loomulik tegevus, mida osutab professionaalne meeskond. Preventatsioon ja terviseedendus on esmatasandi tervishoiu integreeritud funktsioon paljude tegelastega. Arst rakendades kõrge riski strateegiat, viib läbi vaksineerimisi ja söeluuringuid. Avastades inividil riskifaktori, püüab seda ravida või motiveerib riskist vabanema.

Preventiooni populatsioonistrateegia realiseerub läbi omavalitsuse tervisepoliitiliste otsuste ja intersektoraalse aktiivsuse (näit. alkoholipoliitika, kvaliteetse joogiveega varustamine, toetused puudust kannatavale sotsiaalsele grupile jne.).

Tervise edendamine tähendab strateegiat kogu rahva tervise arendamiseks mingil positiivsel moel. Individualistlik lähenemine probleemile on eluviisi keskne ja koondub hariduse idee ümber. Inimesed jõuavad teadlikkuse ja vastutuse tunnetamiseni läbi tervisehariduse, mis on esmatasandi tervishoiu üks ülesannetest. **MTO deviis on: Terviseharidus läbi elu!** Inimestele tuleb anda võimalus teha tervislikke valikuid elusituatsioonides. Parimaid tulemusi saavutatakse siis, kui kogukond aktiivselt osaleb terviseprobleemide lahendamisel. MTO soovitab vastava organi loomist kohaliku

omavalitsuse juurde, kes olukorda hindaks ja kaasaks kogukonna tervist edendavaks tegevuseks. Sinna kuuluksid volikogu esindajad, perearstid, valitsusväliste organisatsioonide esindajad ja tervishoiu ametnikud.

Terviseedenduse strukturalistlik strateegia keskendub seadusandlikele meetmetele ja tervistavate objektide arendamisele ja rajamisele. Osa preventiivseid ja tervist edendavaid projekte finantseeritakse Tervisekaitse Sihtkapitali poolt, mida maakonnas koordineerivad maakonnaarst, haigekassa ja maavalitsuse terviseedenduse koordinaator (projektide nõustamine ja koordineerimine maakonnas ning tervis tedendav intersektoraalne tegevus).

Perearsti süsteemile üleminekuga on loodud personaalsele vastutusele tuginev arstiabi korraldus, kus perearst on lepinguliselt seotud haigekassa ja omavalitsusega. Perearsti ülesanded on määratud sotsiaalministri poolt kinnitatud "Perearsti tööjuhendiga". 1998.a. alguseks oli Lääne-Virumaal kinnitatud 40 perearsti nimistut, kellest perearstipraksise vormis alustas tööd 32 arsti. 1999.a. alguseks olid haigekassaga sõlminud lepingu 39 perearstipraksise vormis töötavat arsti. Neist 14 on perearsti kutsega, teised õpivad või on registreerunud perearsti kursustele. Perearsti kvalifikatsioon peab olema omandatud 5 aasta jooksul süsteemi käivitumisest.

Perearsti ja pereõe perekonnale suunatud teenused hõlmavad järgmiseid elanikkonna gruppe (6):

- ✓ normaalsed, terved inimesed;
- ✓ terved inimesed mingi riskiteguriga;
- ✓ väliselt terved inimesed mingis prekliinilises seisundis;
- ✓ inimesed kaebuste ja sümptomitega, mis viitavad haigusele.

Teised esmatasandi tervishoiu funktsioonid ja teenistused (2):

- Hambaravi teenused, suuõõne tervishoiu edendamine ja hambakaariese preventatsioon lastel ja täiskasvanutel.
- Ravimiabi ja nõustamine apteekides.
- Vaimse tervisega seotud teenused (psühholoogiline nõustamine, psühhoanalüüs).
- Kooli tervishoid.
- Töö tervishoid (spetsiaalne riiklik organisatsiooniline struktuur on loomisel).
- Teenused puuetega inimestele eesmärgiga võimaldada neile elu koduses keskkonnas ja osalemine tööturul kui see on võimalik. Eraldi eluruumiga varustatakse siis, kui see on vajalik, hooldekodusse suunatakse vaid erandkorras. Esmatasandi tervishoiu programm puuetega inimestele on ühine ettevõtmine tervishoiu teenistusele, sotsiaalteenistusele, koolidele, valitsusvälistele organisatsioonidele ja eneseabi gruppidele.
- Keskkonnatervishoid kaitseb kohalikku elanikkonda keskkonna riskide eest. Spetsiaalsed teenused kindlustavad vee, õhu, pinnase puhtuse ja toidu ohutuse.

Siia võib lisada veel uusi teenistusi ja funktsioone kui nad tekivad, tähtis on, et nad teeksid omavahel tihedat koostööd. Otstarbekas oleks taotleda haiguste preventiooni ja tervisehariduse kabineti loomist haigekassa juurde, kes kontrolliks ja arendaks selle alast tööd perearstide praksistes, mis on nende üks lepinguline kohustus. Üks tähtsamaid esmatasandi tervishoiu funktsioone on kiirabi, mis läbi häirekeskuse telefoni 112 peab olema tagatud kõigile maakonna elanikele ja teistele maakonnas viibijatele.

Omavalitsuste tegevus peab hõlmama rida strateegiaid, mis suunatud elanike tervisliku seisundi parandamisele. **Lähtudes MTO soovist on omavalitsusüksusel järgmised tervisepoliitilised ülesanded:**

- elanike aktiveerimine tervist edendavaks tegevuseks;

- igakülgse tervisehariduse andmine koolides ja täiskasvanutele tervist hävitavate käitumisharjumuste muutmiseks;
- tervishoiuteenuste võrdse kättesaadavuse võimaldamine kõigile paikkonna elanikele;
- inimese sotsiaalse seisundi edendamine ühiskonnas ja sotsiaalsete suhete arendamine;
- tervisliku ja ohutu töökoha kindlustamine;
- tervistavate objektide arendamine ja uute loomine (ka erainitsiatiivi toetamine);
- tervisliku väliskeskkonna säilitamine või taastamine.

5. Haiglaravi ja spetsialiseeritud arstiabi

Haigla on organisatsioon, mis koosneb professionaalidest, kellel on kõrgema astme otsustusvõime diagnostika ja raviprotsessi suhtes. Tänu kõrgele professionaalsusele on ressursside kasutamine optimeeritud. Haigla osutab spetsialiseeritud arstiabi statsionaaris ja ambulatoorselt, mis kallite diagnostika ja raviseadmete kasutamise kulu-efektiivsust tõstab. Haigla ja teised spetsialiseeritud arstiabi institutsioonid teenindavad ja toetavad esmatasandi tervishoidu. Haigusseisundid, mida perearst esmatasandil ei saa diagnoosida teadmiste ja seadmete puudumise tõttu suunatakse haiglasse või eriarsti juurde. Esmatasandi tervishoiu areng vähendab haiglas viibimise aega, rida meditsiinilisi manipulatsioone tehakse nn. päevastatsionaarides, tekivad haige lühiajalise haiglas viibimise osakonnad, mis töötavad esmaspäevast reedeni. Manipuleeritud patsiendid võetakse üle esmatasandi institutsioonide poolt, kes alustatud ravi järgivad ja jätkavad. Viimastel aastatel on keskmine ravikestvus haiglates vähenemistrendiga, voodikäive aga tõusnud, mis näitab ravivoodite kasutamise efektiivsuse kasvu.

Keskmine ravikestvus

1993 a.	1994 a.	1995 a.	1996 a.	1997 a.	1998 a.
14,8	12,9	10,5	10,1	9,4	8,7

Voodikäive

1993 a.	1994 a.	1995 a.	1996 a.	1997 a.	1998 a.
21,9	23,7	29,7	28,6	31,1	33,6

Haiglate arengut mõjutavad mitmed tulevikusuundumused. Meditsiinitehnoloogia areng esmatasandil, efektiivsete preventioonistrateegiategi rakendamine ja keskmise ravikestvuse langus haiglates tingib üldise voodifondi vähenemise riigis. Haiglate planeerimisel lähtutakse esmatasandi vajadustest. Perearsti reformi lõppedes ennustatakse perearstidele fondihoidja funktsiooni, mis eeldab nende organiseerumist piirkonniti, maakonniti. Perearstid peavad omama täiuslikku meditsiinilist informatsiooni nimistutes registreeritud isikute tervise seisundi kohta, et spetsiaalset metoodikat rakendades planeerida voodifondi teise tasandi haiglates. Sellise põhimõtte rakendamine viib teise tasandi haiglate populatsioonil baseeruvale regionaliseerumisele, et kontsentreerida spetsialiste ja hinnalisi seadmeid ning tagada personali kõrge kvalifikatsioon.

Spetsialiseeritud arstiabi haiglates (Lisa 12)

Haiglate ülesanded maakonnas:

- Esmatasandi tervishoiu aktiivne toetamine teeninduspiirkonnas.
- Spetsialiseeritud teenistuste, mis nõuavad tehnoloogiat ja oskusi, kontsentreerimine nii, et oleks arvesse võetud kulu-efektiivsust kui kriteeriumit ja tagatud spetsialistide kõrge kvalifikatsioon.
- Hospitaliseerimise ja väljakirjutamise protseduur peab kindlustama efektiivse sideme esmatasandi tervishoiu institutsiooniga.
- Abi organiseerimine integreeritud teenistustes spetsialistide meeskonnatöona.
- Tegevuse hindamine patsiendi terviseseisundi ja rahulolu seisukohalt.

6. Tervishoiu finantseerimise allikad

- Haigekassa tasub raviteenuste, osa preventiivse ja tervistedendava aktiivsuse eest.
- Omavalitsus tasub osa preventiivse ja tervistedendava aktiivsuse eest.
- Patsiendi omavastutus.
- Riigi eelarvest finantseeritakse:
 - tervisekasvatus koolide õppeprogrammid;
 - üleriigilised tervishoiualased programmid;
 - professionaalide koolitus;
 - vältimatu abi.

7. Lääne-Virumaa Tervisekaitsetalitus

Lääne-Virumaa Tervisekaitsetalitus kuulub Sotsiaalministeeriumi valitsemisalasse, teostab tervisekaitse riiklikku järelvalvet ja kohaldab riiklikku sundi seaduses ette nähtud alustel ja ulatuses. Temast kõrgemalseisev valitsusasutus on Tervisekaitseinspeksioon.

3.3.6. Sotsiaalhoolekanne

Lääne-Viru maakonna sotsiaalhoolekande arengukava koostamisel on arvestatud Euroopa Liidu rahvusvahelistes normatiivaktides sätestatud põhimõtteid (1,3). EV Sotsiaalhoolekandeseadus (1995) sätestab sotsiaalhoolekande organisatsioonilised, majanduslikud ja õiguslikud alused ning reguleerib sotsiaalhoolekandes tekkivaid suhteid ja korraldust.

1. Maakonna sotsiaalhoolekande strateegia

- ✓ inimõiguste järgimine;
- ✓ isiku vastutus enda ja oma pereliikmete toimetuleku eest;
- ✓ abi andmise kohustus, kui isiku või tema perekonna võimalused toimetulekuks ei ole piisavad;
- ✓ isiku või perekonna toimetuleku soodustamine.

Sotsiaalhoolekande eesmärgiks on sotsiaalse turvalisuse suurendamine kohalikes omavalitsustes ja abi organiseerimine neile isikutele ja isikute gruppidele, kes ei suuda ilma abita igapäevase elu nõudmistega toime tulla.

Tüüpilisteks abivajajate gruppideks on:

- ✓ lapsed, kes on jäänud vanemliku hoolitsuseta;
- ✓ puudega isikud, kel puuduvad eeldused iseseisvalt toime tulla;
- ✓ pidevat järelvalvet vajavad eakad isikud (vanurid);
- ✓ krooniliste psüühiliste häiretega isikud.

Võtmestrategia:

Elanike sotsiaalse turvalisuse ja individuaalse toimetuleku edendamine, mille tagaksid säästlikkus, inimkesksus, sotsiaalne ja territoriaalne ühtsus.

Eesmärgid:

- turvaline keskkond;
- vaesuse leevendamine ja inimeste toimetulekuoskuse tõstmine;
- tööhõive tõhustamine;
- võrdsete võimaluste loomine puuetega inimestele;
- laste ja lastega perede toimetuleku tagamine;
- avahoolduse ja preventiivse töö edendamine;
- rehabilitatsioon hoolekandeesutustes;
- sotsiaaltöötajate koolitus;
- kinnipidamisasutustest vabanenud isikute rehabilitatsioon.

2.1. Turvaline keskkond

Kaitse vägivalda ja ökoloogiliste ohtude eest. Kohaliku omavalitsuse kaasamine turvalisuse tagamisele (avaliku korra kaitse eeskirjad, kvaliteetne joogivesi, ökoloogiliselt puhas keskkond, toetuste eraldamise võimalus abivajajaile jms.) (1).

Füüsilise keskkonna (ühistransport, tänavad, elamud, muud hooned) kättesaadavaks ja mobiilseks muutmine nii puuetega inimestele kui kõigile teistele oma liikmetele.

2.2. Vaesuse leevendamine ja toimetulekuoskuse tõstmine

Inimese toimetuleku määraja on tema sotsiaalne klass. Inimese sissetulekul, haridusel ja tööhõivel on otsustav mõju olukorrale, milles ta elab, töötab ja omab sotsiaalseid suhteid (2).

Tegevused:

- ✓ Madala sotsiaalse kontingendi kaardistamine.
- ✓ Sotsiaalse perspektiivi kindlaks määramine alkohoolikute, narkomaanide ja hüljatud laste puhul.
- ✓ Võimaluste leidmine õpitud abituse kõrvaldamiseks.
- ✓ Elanike aktiveerimine töise tegevuse leidmiseks.
- ✓ Toimetulekupiiri jätkmine suhteliselt madalale tasemele.
- ✓ Noorte inimeste täiendõppe soodustamine.

2.3. Tööhõive

Tegevused:

- ✓ Mittetöötava elanikkonna kutsenõustamine.
- ✓ Töökohtade loomise toetamine maapiirkondades ja ääremaadel.
- ✓ Tööhõiveameti poolt makstavate toetuste ja koolitusrahade sihipärasem kasutamine.

2.4. Võrdsete võimaluste loomine puuetega inimestele

Puuetega inimeste paremaks integreerimiseks ühiskonda lähtume Eesti invapoliitika kontseptsioonist ja ÜRO Puuetega inimestele võrdsete võimaluste loomise standardreeglitest (3):

Tegevused:

- ✓ Ühiskond peab muutuma puude tekke vähendamist soodustavaks.
- ✓ Tuleb kindlustada haiguste ja vigastuste ravi selliselt, et puute suurus oleks minimaalne.
- ✓ Profülaktikas ennetada kõiki vigastusi ja haigusi, mis võiks tekitada invaliidsust.
- ✓ Võimaluste loomine puuetega inimestele igapäevaelus iseseisvaks toimetulekuks ja aktiivsemaks osalemiseks ühiskonnaelus (4).
- ✓ Puuetega inimestele integreeritud hariduse võimaldamine.
- ✓ Komplekse süsteemi loomine puuetega lastele, võimaldamaks neile eriõpet, arstiabi, taastusravi, puude korrigeerimist ja kompenseerimist.
- ✓ Põhi- ja keskhariiduse omandamise ja kursustest osavõtu soodustamine puuetega inimestele (5).
- ✓ Puuetega inimestele tööturuteenuste (töövahendus, tööturukoolitus) osutamine, töökohtade kohandamine (2).
- ✓ Abivahendite, isikliku abi ja tõlketeenuste kättesaadavuse tagamine.

2.5. Laste ja lastega perede toimetuleku tagamine

Tegevused:

- ✓ Vähekindlustatud perede laste toetamine.
- ✓ Noore pere toetamine ja koolitamine.
- ✓ Lastekodust elluastujate ja erikoolide laste sotsialiseerimine.
- ✓ Tugiisikute koolitamine.
- ✓ Riskitsoonis (alkohoolikute lapsed, hulkuvad lapsed jne.) laste väljaselgitamine ja nendega tegelemine.

- ✓ Tähelepanu pööramine puuetega lastele ja neile hariduse võimaldamisele.
- ✓ Laste päevahoiu korraldamine ja kooliks ettevalmistamine.
- ✓ Huvitegevuse korraldamine riskigrupi lastele.
- ✓ Psühholoogilise nõustamiskeskuse tööle rakendamine.
- ✓ Narkomaania, hasartmängude ja alkoholismi leviku tõkestamine noorte seas.

2.6. Sotsiaaltöötajate koolitus

Tegevused:

- ✓ Sotsiaalnõustajate koolitus ja ametisse asumine kohalikes omavalitsustes.
- ✓ Sotsiaaltöötajate täiendõppe järjepidevuse saavutamine.
- ✓ Lastekaitsetöötaja ametikoha loomine kohalikus omavalitsuses.
- ✓ Avahoolduse ja preventiivse töö edendamine. Avahooldus - inimese elementaarse toimetuleku soodustamine maksimaalselt kodulähedastes tingimustes (7).
- ✓ Detsentraliseerimine - hoolde paigutamine hooldust vajavate inimeste lähikeskkonda.
- ✓ Hoolekanne peab puuetega inimestele kindlustama nii materiaalselt kui ka sotsiaalselt normaalsed elutingimused.
- ✓ Avahoolduskeskuste arendamine, soodustamaks vanurite suhtlemist ja vaba aja sisustamist, nii väheneb stress ja mahajäetuse tunne.
- ✓ Kohalike omavalitsuste sotsiaalkorterite arengu soodustamine.
- ✓ Sotsiaalkorter kui ajutine peavari lastekodudest elluastujatele, vangist vabanenud isikutele, tervislikel põhjustel abi vajavatele vanuritele jne.

2.7. Preventiivne ehk ennetav töö

Tegevused:

- ✓ nõustamine (ka psühholoogiline);
- ✓ rehabilitatsioon;
- ✓ töö õigusrikkumistele kalduvate noortega ja hulkuritega;
- ✓ töö erikooli lõpetanutega ja vanglast vabanenutega;
- ✓ töö lastekodude ja erikoolide lastega;
- ✓ tingimisi vabastatute rehabiliteerimine koostöös kriminaalhooldusametnikega.

2.8. Rehabilitatsioon hoolekandeesutustes

Tegevused:

- ✓ Olemasolevate ressursside hindamine (6).
- ✓ Riiklike hoolekandeesutuste ressursside analüüsimisel munitsipaal- ja erasektori hoolekandeesutustega arvestamine.
- ✓ Erinevate riskirühmade hooldamise ja arendamise ideoloogia väljatöötamine.
- ✓ Prioriteetide kindlaksmääramine ja pingerea koostamine (nii üld-, eri- kui laste - ja noorte hoolekandes). (7)
- ✓ Kriminogeense kontingendi hoolekande tuleviku täpsustamine.
- ✓ Raske ja keskmise puudega inimeste hooldamise ja arendamise üldskeemi määratlemine (sünnist surmani).
- ✓ Hoolekandeesutuste töötajate (üld-, eri-, laste- noortekodud) järjepidev koolitamine.

2.9. Kinnipidamisasutustest vabanenud isikute rehabilitatsioon

Tegevused:

- ✓ Kuritegusid toimepannud isikute resotsialiseerimise süsteemi kujundamine;
- ✓ Eluaseme teenuse arendamine vanglast vabanenutele;
- ✓ Tugiisiku süsteemi väljatöötamine.

Maakonna hoolekandeaasutused lisa 13.

• Riiklike hoolekandeaasutuste areng maakonnas

□ Imastu Koolkodu

Mööduka, raske ja sügava puudega 5-18.a. lastele elamiseks, hooldamiseks, rehabiliteerimiseks ja õpetamiseks loodud asutus. Kompleksi (hooned, personal) olemasolu võimaldab teenindada kuni 100 puuetega last üle kogu Eesti.

Tegevused:

- ✓ Olemasoleva hoonekompleksi kaasajastamine.
- ✓ Laste arenguks vajalike õppe- ja abivahendite muretsemine.
- ✓ Laste elu- ja olmetingimuste jätkuv parandamine.
- ✓ Personali järjepidev koolitamine.

□ Inju Lastekodu

Lastekodu lühi- või pikaajaliseks asenduskoduks orbudele ja vanemliku hoolitsuseta jäänud kuni 18.a. lastele. Laste optimaalseks arvuks on 42.

Tegevused:

- ✓ Laste elu- ja olmetingimuste jätkuv parandamine.
- ✓ Lapsi arendavate õppe- ja abivahendite muretsemine.
- ✓ Personali järjepidev koolitamine.

□ Rakvere Tugikoolkodu

Lasteasutus, kuhu kuulub toimetulekukool ja päevakeskus eriõpetust, korrektsioonilist ja psühholoogilist teenindamist, elukondlikku- ja tööõpetust vajavatele mööduka ja raske vaimupuudega lastele ja noorukitele, kokku 35 hoolealusele. Toimetulekukoolis saavad õpet 7-18.a. lapsed, päevakeskuses leiab tegelust kuni 10 puudelist noort vanuses 18-21.a.

Tegevused:

- ✓ Olemasoleva hoone renoveerimine (akende vahetus, katuse remont, küttesüsteemi vahetus).
- ✓ Ruumide remontimine.
- ✓ Laste arenguks vajalike õppe- ja abivahendite muretsemine.
- ✓ Personali järjepidev koolitamine.

□ Aavere Hooldekodu

Erihooldekodu vaimuhaigetele ja raskete vaimsete puuetega isikutele elamiseks, nende hooldamiseks ja rehabilitatsiooniks. Peamaja hoolealuste arvuks jääb 60 ja avahoolduskorterites hakkab elama 30 hoolealust.

Tegevused:

- ✓ Olemasolevate ruumide remontimine.
- ✓ Avahoolduseks vajalike korterite ostmine ja remontimine.
- ✓ Hoolealuste arenguks vajalike abivahendite ja tööteraapiavahendite muretsemine.
- ✓ Päevakeskuse ruumide sisustamine rehabilitatsiooniks vajalike vahenditega.
- ✓ Personali järjepidev koolitamine.

□ Udriku Hooldekodu

Erihooldekodu vaimuhaigetele ja raskete vaimsete puuetega isikutele elamiseks, nende hooldamiseks ja rehabilitatsiooniks. Peamaja hoolealuste arvuks jääb 78 ja peremajas elab 12 hoolealust.

Tegevused:

- ✓ Olemasolevate ruumide remontimine.
- ✓ Hoolealuste arenguks vajalike abivahendite ja tööteraapiavahendite muretsemine.
- ✓ Personali järjepidev koolitamine.

3.3.7. Turvalisus

Turvalisuse tagamine on mistahes tegevuse lahutamatu osa. Korrakaitse Lääne-Virumaal ja mujal Eestis on riigi funktsioon. Vastavalt kujunenud olukorrale korra tagamisel tuleb kasutada meie võimalusi turvalise elukeskkonna loomiseks Lääne-Viru maakonnas. Loomulikult saab iga inimene selle suhtes kaasa lüüa, et end turvaliselt tunda - põhiliselt enda elukeskkonna parandamise läbi.

Igale inimesele on oluline, et ta tunneks end turvaliselt. Sellest ka turvalisuse suhtelisus. Maakonnas turvalisuse tagamise peamiseks suunaks on erinevate ametite, nagu päästeamet, politsei, piirivalve jne. koostöö tugevdamine. Käesolevast osast on välja jäänud piirivalve ja kaitseliidu tulevikusuunad. Riigi tasemel oleks vajalik riigi kriminaalpoliitika väljatöötamine ning omavalitsuse tasemel välja töötada ennetavad meetmed turvalisuse tagamiseks.

Peamised prioriteedid turvalisuse tagamisel:

- **Turvaline elukeskkond.**
- **Kohaliku omavalitsuse kaasamine turvalisuse tagamisele.**
- **Sotsiaal-majandusliku olukorra parandamine.**
- **Kodanikualgatuse propageerimine.**
- **Vabaaja veetmise võimaluste suurendamine.**
- **Preventiivne ehk ennetav töö.**
- **Hädaolukordades abi andmine ja koostöö koordineerimine erinevate ametite vahel.**

Tegevused:

- ✓ avaliku korra eeskirjad kohalikes omavalitsustes;
- ✓ toetuste eraldamise võimalus abivajajaile;
- ✓ avaliku korra kaitset soodustavate võimaluste rakendamine (tänavavalgustus, heakord, turvasüsteemid jne.);
- ✓ füüsilise keskkonna kättesaadavaks muutmine puuetega inimestele;
- ✓ elanike aktiveerimine töise tegevuse leidmiseks;
- ✓ riskipiiril olevate inimeste väljaselgitamine ja nendega tegelemine;
- ✓ sotsiaalkorterite asutamine kui ajutine elukoht lastekodudest elluastujaile, vangist vabanenud isikutele jne.;
- ✓ huvitegevuse korraldamine riskigrupi lastele;
- ✓ huviringide ja -koolide töö korraldamine;
- ✓ sportimisvõimaluste loomine;
- ✓ koolides klassivälise töö organiseerimine;
- ✓ igasuguse seltsilise tegevuse soodustamine, kultuurimajade tegevuse soodustamine;
- ✓ nõustamine, ka psühholoogiline nõustamine;
- ✓ töö õigusrikkumistele kalduvate noortega ja hulkuritega;

✓ tingimisi vabastatute rehabiliteerimine koostöös kriminaalhooldusametnikega.

1. Päästeamet

Alljärgnev seab eesmärgid määratleda Lääne-Virumaa Päästeteenistuse kodanikukaitse ja päästealase tegevuse põhilised arengusuunad, selle saavutamise vormid ja etapid aastateks 1998-2001 ning päästeteenistuse koha elanikkonna turvalisuse tagamisel.

Kodanikukaitse

Lääne-Virumaa Kodanikukaitse Komisjon on Lääne-Viru maavanema poolt moodustatud komisjon kodanikukaitsega seonduvate ülesannete lahendamiseks. Komisjon juhindub oma tegevuses Eesti Vabariigis kehtivatest õigusaktidest, maavanema korraldustest ja kehtivast põhimäärusest.

Eesmärk:

Elanikkonna turvalisuse tagamine ja vara kaitse erinevate õnnetusjuhtumite korral; kriisieelse olukorra taastamine, tagamaks elutegevuse jätkumise õnnetuspiirkonnas.

Meetmed: kodanikukaitse komisjoni töölerakendamine maakonna tasandil, kodanikukaitse komisjonide moodustamine kohalike omavalitsuste tasandil.

Häirekeskus

Häirekeskus on Lääne-Virumaa Päästeteenistuse struktuurüksus. Häirekeskuse põhiülesandeks on kodanikelt eriliinide kaudu või muudest allikatest saabunud õnnetusteade vastuvõtmine, lahendamise koordineerimine, operatiivside ja infotöötamise korraldamise, info edastamise, dokumenteerimise ning elanikkonna teavitamise funktsioone täitev päästeteenistuse struktuurüksus. Häirekeskuse areng sõltub suurelt Eesti Riigi valitsusside arengusuundadest.

Eesmärk:

Häirekeskuse väljaehitamine ja varustamine tehniliste vahenditega, et oleks tagatud nõuded, mis on sätestatud häirekeskustele ning kinnitatud Vabariigi Valitsuse määrusega.

Meetmed: rahaliste ressursside ja investeeringute olemasolu, koostöölepingute sõlmimine andmebaaside kasutamiseks, tegevuskavade puudumine.

Tuletõrje

Tuletõrjajärelevalve inspeksioon on Lääne-Virumaa Päästeteenistuse struktuurüksus, mida juhib peainspektor. Järelevalve inspeksiooni põhiülesanded on kodanikukaitse ja riikliku tuletõrjajärelevalve kontroll.

Operatiivteenistus

Operatiivteenistus on Lääne-Virumaa Päästeteenistuse struktuuriüksus. Operatiivteenistuse põhiülesandeks on tulekustutus- ja päästetööde juhtimine ja tegemine, operatiivdokumentide koostamine, väljaõppe ja õppuste korraldamine ning läbiviimine, samuti tehnika ning varustuse tehnilise korrasoleku ja teenindamise tagamine.

Eesmärk:

Viia operatiivteenistus vastavusse tulekustutus- ja päästetööde korraldamise nõuetele, mis kinnitatakse Vabariigi Valitsuse määrusega.

Meetmed: rahaliste ressursside ja investeeringute olemasolu, tööd korraldavate juhendite ja eeskirjade väljatöötamine, operatiivgrupi töölerakendamine, operatiivplaanide koostamine.

Koolitus ja väljaõpe

Kaasaegne tuletõrje- ja päästetehnika kasutuselevõtt päästeteenistuses seab üha suuremaid nõudlusi kaadri kvalifikatsioonile. Nõukogudeaegne tuletõrjajate koolitus ei vasta enam tänapäeval vastavatele nõuetele, kus päästeteenistused on muutunud kõige erinevamate hädasituatsioonide lahendajaiks. Ilma väljaõppe arendamiseta on mõeldamatu maakonna päästeteenistuse areng seatud eesmärkide tasemeni ning mõttetuks muutub ka teenistuse tehniline arendamine.

Eesmärk:

Erialase kõrgharidusega või kutseharidusega spetsialistidest ning erialase täiendkoolituse läbinud töötajaskond, kogu maakonna tuletõrje- ja päästeala operatiivtöötajad peavad saama heal tasemel teoreetilise ja praktilise ettevalmistuse tulekustutus- ja päästetööde teostamiseks, töötajad kasutavad saadud teadmisi operatiivtöös ning saavutavad teenistuses olemasoleva tehnikaga tulekustutus- ja päästetöödel ajaliselt ja kvalitatiivselt maksimaalse tulemuse, töötajad teadvustavad maakonnas olevaid riske ning maakonnas olevate jõududega suudetakse likvideerida enamus juhtuda võivaid õnnetusi.

Meetmed: soodustada igati töötajate õpet Eesti Riigikaitse Akadeemia Päästekolledžis ja Riigi Päästekoolis (Väike-Maarjas), suunamine, kursused ja õppimine välismaal, maakonna väljaõppe metoodikaga tegelemiseks võetakse tööle väljaõppe peaspetsialist ja spetsialistid, tugikomandode väljaõppel kasutatakse keskkomando nooremat ja keskastme juhtivkoosseisu ning tugikomandode keskastme juhtivkoosseisu, soodustatakse igati töötajate erialase kvalifikatsiooni tõstmist, olemasolevaga vabariigis peetavatest kursustest muudetakse väljaõppe tuletõrjuja- päästjate igapäevase töö osaks, kasutatakse maksimaalselt ära Riigi Päästekooli paiknemine maakonnas.

2. Politsei

Lääne-Viru Politseiprefektuur on Politseiameti kohalik täidesaatva riigivõimu volitusi omav asutus, kes täidab talle seadustega ja seaduse alusel antud õigusaktidega pandud ülesandeid, teostab riiklikku järelvalvet ning kohaldab riiklikku sündi seaduses ettenähtud korras ja ulatuses.

Lääne-Viru Politseiprefektuuri põhiülesandeks on avaliku korra ja sisejulgeoleku tagamine ning kuritegude ja haldusõigusrikkumiste ennetamine, tõkestamine ja avastamine. Prefektuur on suhteliselt hästi tehniliselt varustatud ja professionaalse personaliga komplekteeritud. Käsil on infosüsteemide väljaarendamine ja arvutivõrgu laiendamine.

Tagasihoidlikum on olukord hoonetega, mis vajavad põhjalikku remonti ja ümberehitamist vastavalt politsei vajadustele.

Eesmärk:

Tagada kuritegevuse jätkuv vähenemine ja elanikkonna turvalisuse ning avaliku korra pidev paranemine maakonnas

Meetmed:

- ✓ Kuriteoteadetele operatiivne reageerimine ja kuritegude kiire avastamine, kriminaalajade kiire ja kvaliteetne kohtueelne uurimine.
- ✓ Kriminaalpreventiivse suunitlusega täiendõppe korraldamine politseiametnikele.
- ✓ Preventiivsete ürituste korraldamine eelkõige kooliõpilastele ja noorte hulgas, pöörates erilise tähelepanu narkomaaniavastasele kasvatustööle.
- ✓ Elanike kriminaalpreventiivse iseloomuga omaabiprogrammide (“Naabrivalve” jms.) propageerimine.
- ✓ Korrakaitse ja kriminaalpreventsiooniga tegeleva politsei osakaalu suurendamine prefektuuri politseipersonali arvkoosseisus.
- ✓ Konstaablite suunamine kriminaalpreventsiooni ja korrakaitsealase töö eestvedajaks oma teeninduspiirkonnas.
- ✓ Politseiprefektuuri teabe- ja analüüsiüksuse väljaarendamine, et tagada prefektuuri operatiivne informeeritus teeninduspiirkonnas toimuvast.
- ✓ Üldsuse informeerimine õiguskorra probleemidest, politsei tegemistest ja koostööst elanikega ning nende abist õigusrikkumiste ärahoidmisel.

3.4 KESKKONNAKAITSE

3.4.1. Veekasutus ja –kaitse

Eesmärgid:

- Tagada maakonnas tarbitava põhjavee (joogivee) hea kvaliteet.
- Pandivere kõrgustiku kui tähtsa põhjavee toiteala tõhus kaitse.
- Renoveerida ja kaasajastada reovee ja joogivee tehnoarajatised ning kommunikatsioonid.

Tegevused:

- ✓ PHARE CBC projekti “Pandivere veekaitseala veekaitse abinõud” elluviimine.
- ✓ Pandivere veekaitseala kaitsekorralduskava koostamine, seire jätkamine ning tulemuste avalikustamine.
- ✓ Põhjavee saneerimistöõde jätkamine Tapal.
- ✓ Põhjaveet ohustava jääkreostuse, samuti peremeheta põllumajandusmürkide ning kütusejääkide hoidlate likvideerimine.
- ✓ Põhjaveevarude hindamine ja ümberhindamine (Tamsalu, Kunda, Haljala).
- ✓ Maakonna põhjaveealase kohteabesüsteemi ja andmepanga loomine.
- ✓ Valgalade kaitsekorralduskavade koostamine.
- ✓ Kohalike omavalitsuste veemajanduse arengukavade koostamine ning nendest tulenevate projektide elluviimine.
- ✓ Tapa uue veehaarde rajamine.
- ✓ Kunda veetöötusjaama käikuandmine.
- ✓ Piira veetöötusjaama ehitamine.

Finantseerimine:

- riigieelarve (riiklike investeeringute programmi raames);
- kohalike omavalitsuste eelarved;
- ettevõtete vahendid;
- keskkonnapond;
- välisabi.

3.4.2. Välisõhukaitse

Eesmärgid:

- Rakendada tööstuses ja soojusenergeetikas parimat võimalikku tehnoloogiat.
- Vähendada transpordist tulenevat õhusaastet tiheasustusaladel.

Tegevused:

- ✓ Ökonoomsemate ja keskkonnasõbralikumate katlaseadmete kasutuselevõtmine.
- ✓ Tiheasustusalade liikluskemide kaasajastamine, liikluse hajutamine, liikluse piiramine kellaajaliselt.

Finantseerimine:

- kohalike omavalitsuste eelarved;
- ettevõtete omavahendid.

3.4.3. Jäätmekäitlus

Eesmärgid:

- **Rakendada maakonnas ühtne jäätmekäitlussüsteem k.a. ohtlike jäätmete kogumine.**
- **Ehitada välja kaks maakondlikku prügilat, ülejäänud väikeprügilad sulgeda.**
- **Vähendada ladestatavate jäätmete hulka ning soodustada teisese toorme kasutamist.**

Tegevused:

- ✓ Ohtlike jäätmete kogumispunktide suurendamine maakonnas.
- ✓ Väikeprügilate sulgemise jätkamine.
- ✓ Klaastaara kogumiskonteinerite arvu suurendamine.
- ✓ Rakke piirkondliku prügila ehituse lõpuleviimine.
- ✓ Kaasaegse maakondliku prügila asukohta leidmine ja väljaehitamine.
- ✓ Jäätmete alase propaganda tõhustamine, trükiste väljaandmine.

Finantseerimine:

- välislaenu ja -abi;
- kohalike omavalitsuste eelarved;
- riigieelarve;
- keskkonnafond;
- teenustasud;
- ettevõtete vahendid.

3.4.4. Looduskaitse

Eesmärgid:

- **Tagada haruldaste liikide säilimine elujõuliste populatsioonidena.**
- **Maastikulise mitmekesisuse tagamine.**
- **Maakonna looduskaitsete väärtuste tutvustamine elanikkonnale.**

Tegevused:

- ✓ Kaitse-eeskirjade koostamine maakonna kaitsealadele.
- ✓ Kaitsealuste üksikobjektide inventeerimine ning kaitse-eeskirjade koostamine.
- ✓ Maaomanike teavitamine kaitse-eeskirjadest ja kaitsekohustuste teatiste koostamine.
- ✓ Kaitsealade ja üksikobjektide tähistamine.
- ✓ Kaitsealade tutvustavate trükiste väljaandmine.

Finantseerimine:

- Keskkonnafond;
- riigieelarvest selleks sihtotstarbeliselt eraldatud vahendid;
- kohalike omavalitsuste eelarved.

3.4.5. Maavarad

Eesmärgid:

- **Rekultiveerida maakonnas omanikuta karjäärid.**
- **Saada piisavat teavet maavarade ja maa-ainese olemasolevatest ja perspektiivsetest varudest.**

Tegevused:

- ✓ Omanikuta karjääride rekultiveerimine ja ohutusse seisundisse viimine aastaks 2005.
- ✓ Ehitusliiva ja –kruusa ning maa-ainese prognoosete varude ümberhindamine maakonna põhjaosas aastal 1999, lähtudes looduskaitselistest ning muudest piirangutest.

Finantseerimine:

- keskkonnafond;
- ettevõtete vahendid.

3.3.8. MUINSUSKAITSE

1. Sissejuhatus ja mõisted

Lääne-Viru maakonnas korraldavad muinsuskaitset Muinsuskaitseinspeksioon (edaspidi MIK) (peakontoriga aadressil: Uus tn. 18 Tallinna linnas) ja kaks järelevalve osakonna töötajat, kelle ülesandeks on riikliku järelevalve teostamine muinsuskaitsealade üle, kultuurimälestistel ning muinsuskaitsealase tegevuse suunamine.

Muinsuskaitseadusest lähtuvalt (RT I 1994, 391; 1996, 49, 953; 86, 1538; 1997, 93, 1559;) korraldavad Eesti Vabariigis muinsuskaitset Kultuuriministerium ja kohalikud omavalitsused. Kohalikud omavalitsused korraldavad muinsuskaitset valla- ja linnavalitsuse kaudu, milline peab arvet oma maa-alal asuvate mälestiste üle. Omavalitsus võtab arvesse ja rakendab mälestistega seotud piiranguid ja eritingimusi territoriaalplaneerimisprojektide ja projektide lähteülesannete koostamisel ning nende kinnitamisel, jälgib, et kultuurimälestistega seotud projektides on arvestatud muinsuskaitse eritingimustega.

Muinsuskaitseadus (edaspidi MKS) on määratletud mälestiste liigid ja mõisted:

Kinnismälestised on:

- ✓ Muinsus- ja keskaegsed asulakohad, linnused, pelgupaigad, kultusekohad, matusepaigad, muistsed põllud, teed, sillad, sadamakohad, veealused rajatised, töödusega seotud kohad;
- ✓ Arhitektuuriajaloolise väärtusega tsiviil-, tööstus-, kaitse- ja kultuseehitised ning nende ansamblid ja kompleksid;
- ✓ Teaduse, tehnika ja tootmise arengut kajastavad ehitised;
- ✓ Monumentaalkunsti teosed;
- ✓ Ajaloolise väärtusega ehitised, mälestusmärgid, kalmistud, paigad (maa-alused), loodusobjektid.

Vallasmälestised on:

- ✓ Kinnismälestisest eemalduvad osad.
- ✓ Arheoloogilised leiud, etnograafilised ja ajaloolised asjad ning nende kollektsioonid.
- ✓ Kunsti- ja kultuuriloolise väärtusega kujutava- ja tarbekunsti teosed ning nende kollektsioonid.
- ✓ Teaduse, tehnika ja tootmise arengut kajastavad masinad ja seadmed.

Mälestised liigitatakse: arheoloogia-, arhitektuuri-, kunsti-, tehnika- ja ajaloomälestisteks (vt. Tabelid).

2. Lääne-Virumaa mälestised

Lääne- Virumaal on 1998.a. seisuga kultuurimälestiste riiklikus registris **2188 mälestist**. Mälestiste arvu poolest oleme maakondadest Harjumaa järel teisel kohal, kus ei ole arvestatud Tallinna linna mälestisi. Nimekirjade täiendav läbivaatamine ja täpsustamine käib pidevalt. Kunstimälestiste osas on Lääne- Virumaa nimekiri täiendaval täpsustamisel kirikuvarade osa, sellest tulenevalt on kunstimälestiste registri objektide arv mittelõplik jne.

3. Rakvere vanalinna muinsuskaitseala

Rakvere vanalinna muinsuskaitseala põhimäärus koos piiri ja kaitsevööndiga on kinnitatud 1.juulil 1997.a., Vabariigi Valitsuse määrusega nr.126. Muinsuskaitseala piiriplaaniga ja põhimäärusega saab tutvuda Muinsuskaitseinspeksioonis, Lääne-Viru Maavalitsuses ja Rakvere Linnavalitsuses.

Kaitseala moodustamisel oli aluseks Rakvere linnuse jalamile ajalooliselt kujunenud linnatuumik, mis on oma suures osas säilinud Eestis ainulaadse linnaehitusliku struktuuri, ajalooliste kinnistuste ja seni veel säilinud ajalooliste hoonetega ning on koos linnusevaremetega oluline osa Eesti linnaehituslikust kultuuripärandist.

Rakvere vanalinna muinsuskaitseala (edaspidi muinsuskaitseala) koosneb ordulinnuse maa-alast, selle kultuurikihi ja linnuse säilinud osadega ning sellega külgnevast vanima asustusala kultuurikihist, koos kloostri ja mõisasüdamega säilinud ehitiste ja nende fragmentidega ning ajaloolisest linnatuumikust, tema tänavatevõrguga, kinnistute hoonestuspõhimõtetega, koos käesoleva ajani säilinud hoonestusega (vt. kaart).

Eesmärk:

Tagada kultuurikihis vanema asustuse ja inimtegevuse kohta leiduva teabe ja säilinud fragmentide kaitse ning linnatuumiku ajaloolise planeeringu, tänavatevõrgu, miljööliste ja topograafiliste iseärasuste, kõigi seal paiknevate kultuuriajalooliselt väärtuslike ehitiste ja rajatiste ning nende ehitusajaloolise omapära ja keskkonna säilitamine, uurimine ja edasiarendamine.

□ Kaitse eesmärgil taotletakse muinsuskaitsealal:

1. Ordulinnuse säilinud ehituskehandite konserveerimist, restaureerimist ja ekspluateerimist ning kultuurikihis avastavate säilimisväärtete konstruktsioonide või detailide eksponeerimist.
2. Ajalooliselt kujunenud linnatuumikule iseloomuliku planeeringu, tänavavõrgu, ehitustraditsioonide ja -materjalide, kujundusvõtete, haljastustraditsioonide järgimist olemasolevate ehitiste ja rajatiste hooldamisel, remontimisel, saneerimisel ja restaureerimisel.
3. Ajalooliselt kujunenud linnaehitusliku struktuuri, tänavatevõrgu, hoonestuse üldise ja kohaliku mastaabi, arhitektuursete võtete, detailide ja ehitusmaterjalide, perspektiivvaadete ja muu vanalinnale eripärase järgimist uusehituste püstitamisel.
4. Ehitusajalooliselt väärtuslike ehitiste fassaadide, interjööride, konstruktsioonide ja detailide uurimist, fikseerimist, taastamist ja eksponeerimist.
5. Muinsuskaitsealale sobimatute funktsioonide (tööstus, laomajandus jne.) järkjärgulist väljaviimist ning ehitusajalooliselt ja tehniliselt väärtusetute ning muinsuskaitseala esteetiliselt risustavate hoonete ja rajatiste lammutamist.
6. Kultuurikihist avastatud ja säilimist väärivate konstruktsioonide või detailide eksponeerimist.
7. Linna tekke- ja arenguajaloo käsitlevate uuringute jätkamist.
8. Muinsuskaitseala eesmärkide igakülgset propageerimist.
9. Muinsuskaitseala piir kulgeb mööda Tallinna, Näituse, Vabriku ja Tiigi tänavat, Vabriku tänava idapoolsete kinnistute piire, Jakobsoni ja Silla tänavat, Pika tänava ida- ja läänepoolsete kinnistute piire, Tõusu tänava lõunapoolsete kinnistute piire kuni Tammikusse viiva teeni ning edasi mööda Tõusu ja Vallikraavi tänavat (vastavalt plaanile).

Kitsendused:

- ✓ Ajalooliselt väljakujunenud tänavavõrgu, ehitusjoone ja kruntide (kinnistute) piiride muutmine ning kruntimine.
- ✓ Ehitiste püstitamine.
- ✓ Ehitistele peale- ja juurdeehitamine, katustealuste väljaehitamine ja õuede katustamine.
- ✓ Ehitiste lammutamine.
- ✓ Kruntide maakasutuse sihtotstarbe muutmine.

Nõuded:

- ✓ Ehitamine, konserveerimine ja restaureerimine muinsuskaitsealal peab toimuma viisil ja materjalidega, mis arvestavad nii ehitise kui ka muinsuskaitseala arhitektuurilist ja ajaloolist väärtust.
- ✓ Muinsuskaitsealal paiknevate või sinna kavandavate ehitiste projekteerimisele peavad eelnema teaduslikud uuringud, mille põhjal koostatavad arhitektuurajaloolised eritingimused on projekteerimise lähtematerjalide kohustuslikuks lisaks. Uuringute programm ja eritingimused kooskõlastatakse Muinsuskaitseinspeksiooniga.
- ✓ Muinsuskaitsealal võib väliuuringuid teha ning seal paiknevate või sinna kavandavate ehitiste projekte koostada ainult vastavat litsentsi omavad isikud.
- ✓ Muinsuskaitsealale püstitatavate ehitiste projektid või seal paiknevate ehitiste konserveerimise, restaureerimise ja remondi projektid, samuti muinsuskaitsealale kavandatavatele mulla- ja ehitustöödeprojektid tuleb kooskõlastada Muinsuskaitseinspeksiooniga.
- ✓ Muinsuskaitseala või selle osa detailplaneeringu lähtetingimuste lahutamatuks osaks on muinsuskaitsealal nõuded, mis kooskõlastatakse Muinsuskaitseinspeksiooniga.
- ✓ Muinsuskaitsealal paikneva ehitise konserveerimine, restaureerimine ja remont võib toimuda ainult projekti alusel ja eriala spetsialisti järelevalve all.
- ✓ Muinsuskaitsealal paiknevat ehitist võib konserveerida, restaureerida ja remontida ainult vastavat litsentsi omav isik.
- ✓ Kultuuriväärtustega asjade(leidude) leidmisel ehitamise, konserveerimise ja restaureerimise käigus peatab järelevalvet tegev erialaspetsialist tööd ning informeerib sellest Muinsuskaitseinspeksiooni ja Rakvere Linnavalitsust.

Kaitsevöönd:

- ✓ Rakvere vanalinna muinsuskaitseala piirab kaitsevöönd, mille piir kulgeb raudteejaamast läänest paiknevast viaduktist piki raudteed kuni raudtee üleminekuni ojast, paralleelselt Kalda tänavaga kvartaliseseid krundipiire mööda raudteest lõunasse kuni 50m kauguseni muinsuskaitseala piirist, 50-70m kaugusel piki muinsuskaitseala ida-, kagu-, ja lõunapiiri sellest väljaspool kuni ristumiseni Õie tänavaga, piki Õie tänavat kuni ristumiseni Mädapea teega, mööda Mädapea teed kuni ristumiseni ristteega, mööda ristteed kuni eespool nimetatud viaduktini vastavalt plaanile (vt. kaart).
- ✓ Kaitsevööndi ülesandeks on vältida muinsuskaitseala vahetusse lähedusse mastaabilt ja kõrguselt sobimatute ehitiste või rajatiste püstitamist ning muinsuskaitsealalt oluliste kaugvaadete sulgemist ehitiste, rajatiste või kõrghaljastusega.
- ✓ Kaitsevööndi või selle osa detailplaneering kooskõlastada Muinsuskaitseinspeksiooniga.
- ✓ Muinsuskaitsealal paiknevatele kinnismälestistele kaitsevööndit ei kehtestata.

Tööjaotus ja järelevalve muinsuskaitseala korraldamisel:

- ✓ Muinsuskaitseala kaitset korraldavad Muinsuskaitseinspeksioon oma Järelevalve osakonna Lääne-Virumaa inspektorite kaudu ja Rakvere Linnavalitsus vastavalt muinsuskaitseaduses neile pandud ülesannetele.
- ✓ Järelevalvet tööde teostamise üle korraldavad Muinsuskaitseinspeksioon objektil järelevalvet tegeva erialaspetsialisti kaudu ja Rakvere Linnavalitsuse oma ehitusjärelevalve kaudu.

4. Restaureerimise põhimõtted, ehitustehnoloogia ja materjalid

Ehitise vananemist tuleb vaadelda kui vältimatut eluavaldust, kui osa selle ilust. Pehme ja parandusi salliva tehnoloogia abil saame vananemist pidurdada, aeglustada ja mida vähem me muudame, seda rohkem on võimalik edasi anda tulevikule. Ehitise väärikas vananemine on esteetiline elamus, mille ees tunneme aukartust.

Restaureerimine ei tähenda sugugi vaid entusiastlikku suhtumist kõigesse vanasse.

Tegemist on hoopis pideva keerulise valikuolukorraga, restaureerimine tähendab suures osas valiku tegemist järgnevate aspektide vahel:

- ✓ funktsionaalsed ja ajaloolised nõuded;
- ✓ põhimõtteline või eetiline valik muutmise ja säilitamise vahel;
- ✓ eri meetodite valik muutmise või säilitamise kasuks;
- ✓ takistada majade ajaloost mittehoolivaid omanikke muudatusi tegemast, enne kui nad mõistavad, milliseid väärtusi kannab endas vananemine. Nimetatu on loetelust kõige tänamatum tegevus.

Võib-olla on siiski võimalik ühendada tehnika, säilitamise põhimõtted ning ajalooline elamus üldise mõiste alla vananemine, mis on pöördumatu protsess, mis tabab iga ehitist ja mille puhul vale tehnika, väär ajalooline ambitsioon ning valed parandamismeetodid viivad selleni, et paratamatult vananeb ehitis vääritumalt ja eemaletõukavamalt, samal ajal kui restaureerimisarhitekti õige sekkumine viib paremal juhul väärrika vananemise jätkumisele.

5. Perspektiiv

Meie soovid ja mured kannavad endas aastasadade traditsioone. Tegelikult on meie enda ideed muutunud 18.sajandist alates üsna vähe. Lagunemisprotsessist saabki aja tajumise konkreetne instrument. See on väga oluline aspekt, kuna vahendab samaaegselt tõelisuse ja autentsuse tunnet, kriteeriumidele, tänu millele usume seda, mida näeme, et päriselt on tegu vana ehitisega, mis on loomulikult kulunud ega pole vana maja äsjaehitatud koopia.

Tegevused:

1. Identifitseerida ja võimendada elamust, ehitise ajaloolise väärtuse või sisu loetavust ning mitte parandada ajaloo vältel tekkinud aastaringe, kuid elamuse kriteeriumid peavad minema sellest sügavamale, tungima tehnika-ajaloo omadustesse ja käsitöö väljendusvahenditesse.
2. Jälgida, et toimuks katkematu läbimõeldud hooldus - see päästab maksimaalse hulga materiat tuleviku tarvis. Pikad vaheajad hoolduses valmistavad ette soodsa pinnase täielikuks asendamiseks. See aga esitab lisanõuded planeerimisele ja majandusele.
3. Hooldada materjalidega, mis vananevad samas tempos ümbritsevaga, mis ei muuda oma ümbruse tehnilisi eeldusi. Paremini, kui parandatud koht rikutakse ära, kui et seda ümbritsev materjal rikutakse. Teiste sõnadega tuleb nõuda materjaliökoloogiat, mis samal ajal eeldab sobivate materjalide kättesaadavust.

4. Koolitada restaureerimisealal pidevalt kaaskonsultante, näiteks insenere ja käsitöölisi, muidu on kõik pingutused asjatud.

Ehitiste säilitamise planeerimine

Aja ja vananemise tajumine - ideaalid ja soovitud - pikaajalise planeerimise nõue - eelarveliste võimaluste kaalumine ja kokkuostu võimalus - kokkuleppe alternatiiv (eeluuring) - nõrga maja tugevus - konstruktsiooni terviklikkus vundamendist katuseharjani - jõutasakaal (krohvi väliskihid) - korduva hoolduse nõue – materjalitundmine. Tänapäevani on säilinud “eestiaegset” kirjandust ehitamiste põhimõtete kohta, mis käsitlevad ehitustraditsioone ning nende hooldamist, kahjustusi. Samuti on tõlgitud taani ja rootsi keelset kirjandust muinsuskaitsealaste eesmärke silmas pidades.

Eestis on Muinsuskaitseinspeksiooni poolt koostatud mitmeid juhendeid, et kergendada ja propageerida muinsuskaitsealast tööd.

Kirikute hooldamine

Refereeritud on tõlget sarjast, mis käsitleb taani kirikute kliimat, ehitusmaterjale ja ehituskonstruktsioone. Raamatus toodud näpunäited on mõeldud piiratud ulatuses läbiviidavate tööde tarvis, mida varemalt nimetati “iga-aastased hooldustööd”. Need juhendid ja nõuded on mõeldud eelkõige vigade vältimiseks hooldustöödel.

Kui juhendis toodud töövõtted ei vii soovitud tulemuseni, tuleb kohapealseid tingimusi lasta hinnata vastava ala spetsialistil. Sellisel juhul tuleb koguduse juhatusel pöörduda Konsistooriumi kunsti- ja arhitektuurinõukogu või maakonna muinsuskaitseinspektori poole, kes aitavad leida vastava problemaatikaga tegelevad arhitektid või insenerid.

6. Finantseerimine

Muinsuskaitsealade seaduses on punkt, kus mälestise säilimise peab tagama mälestise omanik. Kultuurimälestiste omanikel on õigus taotleda mälestistel tehtavatele restaureerimistöodeks toetust Riigieelarvest läbi Muinsuskaitseinspeksiooni alaeelarve. Taotluste esitamise kord on ette nähtud Kultuuriministeeriumi määrusega. Määrusega saab tutvuda muinsuskaitsealade omavalitsustes. Rahalise toetusetaotluse saab esitada omanik. Taotlused peavad olema põhjendatud, ära näidatud omaniku omapoolsed rahalised vahendid, lisatud peab olema tööde teostamise eelarve. Taotlused esitatakse lõppeva aasta detsembris, kaks aastat ette.

Muinsuskaitseinspeksioon koostab vastavalt taotlustele pingerea, mis saab aluseks riigieelarvest eraldatud rahade jaotamisel. Muinsuskaitsealade omanikel on õigus teha omapoolseid ettepanekuid objektide suhtes, lähtuvalt kultuurimälestiste ajaloolisest väärtusest, objekti avariilisest olukorrast. Eelisjärjekorras toetatakse arhitektuurimälestistel avariitöid (katused, avatäited, vundamendid, müüritiste konserveerimine - olenevalt hoone vanusest jne.). Muinsuskaitseinspeksiooni alaeelarve kaudu finantseeritavate objektide avariitöödeks ettenähtud summad on küllaltki piiratud, siis tuleb valikud teha mälestiste säilitamise seisukohast. Viimastel aastatel on arhitektuurimälestistel see summa olnud Lääne-Virumaa restaureeritavatel objektidel 1 miljoni krooni juures.

7. Probleemid

- **kultuurimälestiste kaitsekontseptsiooni ja arengukava puudumine;**
- **vähene muinsuskaitsealase teabe levimine;**
- **mälestiste halb tehniline olukord;**
- **kohalike ja riiklike investeeringute vähesus;**
- **omanikul puudub tihti motivatsioon mälestist hooldada;**
- **muinsuskaitsealase koolituse vähesus.**

Muinsuskaitset tuleb vaadata kui abinõude süsteemi, mis on suunatud kultuuri järjepidevuse, rahva ajaloomälu, ajalooliselt kujunenud väärtushinnangute ja kultuurisõbraliku elukeskkonna kaitsmisele, sealjuures säilitades kultuurimälestised.

4. HALDUSTERRITORIAALNE REFORM JA ASUSTUSE SUUNAMINE.

4.1. Haldusterritoriaalne reform

Haldusterritoriaalsest reformist on hakatud rääkima viimasel ajal üha rohkem (vähemalt Lääne-Viru maakonnas). Eesti riigi tasemel on protsessi suhtumine toimunud lainetena, millal on aktuaalne, millal mitte. Tehtud on rida uuringuid ning asja arutatud nii- ja naamoodi, kuid olulist edasiminekut pole seni toimunud. Samal ajal on nii mõnedki omavalitsused ühinenud (näit. Abja vald ja Abja-Paluoja linn, Lihula vald ja Lihula linn jne.). Igaljuhul on selgunud tõsiasi, et reformi on selles suhtes tarvis ja huvi riigipoolsete seisukohtade vastu on suurenenud.

Lääne-Viru maakonnas on selles suunas edusamme teinud **Võsu vald ja Vihula vald** (võib võtta rõngasvallana), kes peaksid jõudma juba 1999.a. uue ühtse volikogu valimiseni. Ettepanekuid võimalike ühinemiste kohalt on teinud veel **Väike-Maarja vald Laekvere, Rakke ja Avanduse valdadele** ning **Vinni vald Rägavere vallale**. Ettepanekut tehtud veel ei ole, kuid ollakse sinnapoole teel, **Kunda linna ja Viru-Nigula valla** võimaliku ühinemise suhtes. Kindlasti on vajalik **ühinemine Tamsalu valla ja Tamsalu linna** puhul, kuid protsess takerdus kohalike juhtide soovide taha. Lääne-Viru maakonnas tuleks haldusterritoriaalse reformi läbiviimise korral lähtuda järgmistest prioriteetidest:

1. nn. "rõngasvallad" – näit. Tamsalu linn ja Tamsalu vald jne.
2. suuremad väiksematega
3. ja vabatahtlikult ühineda soovijad.

Maakonnas hakkas kohalike omavalitsuste huvi suurenema 1997.a., millal toimus ka esimene selle teemaline seminar Lammasmäel. Seminaril tõmmati uljalt maakonna kaardil võimalikke piire ilma suurema analüüsi ja teoreetilise lähenemiseta. 1999.a. toimus nn. "Lammasmägi 2", kuid seekord oli eesmärgiks maakonna idapoolsete omavalitsuste oma nägemus optimaalsest omavalitsusest lähtuvalt teoreetilisest analüüsist.

Kokkuvõtvalt haldusterritoriaalse reformi läbiviimise kohta Lääne-Viru maakonnas võib välja tuua reformimeelsuse suurenemise, mis näitab, et Lääne-Viru maakonnas on reform reaalselt võimalik ning vajalik. On isegi ettepanek haldusterritoriaalse reformi läbi viimisel Lääne-Virumaa pilootmaakonnaks võtta.

4.2. Asustuse suunamine (tiheasustuslad)

- ✓ **Sõmeru vald** Uhtna küla
Näpi tööstus- ja elamurajoon
Roodevälja küla
Sõmeru alevik
- ✓ **Haljala vald** Aaspere küla
Essu küla
Haljala alevik
- ✓ **Rakvere vald** Taaravainu küla
Lepna alevik
- ✓ **Vihula vald** Võsupere küla
Eisma küla
Vergi küla
- ✓ **Laekvere vald** Laekvere alevik
- ✓ **Vinni vald** Viru-Jaagupi
Roela alevik
Pajusti alevik
Vinni alevik
Tudu alevik
- ✓ **Kadrina vald** Kihlevere küla
Hulja küla
Vohnja küla
- ✓ **Rakke vald** Rakke alevik
- ✓ **Võsu vald** Võsu alevik
Käsmu küla
- ✓ **Väike-Maarja vald** Väike-Maarja alevik
Kiltsi alevik
- ✓ **Avanduse vald** Simuna alevik
- ✓ **Tamsalu vald** Sääse alevik

5. VÄLISKOOSTÖÖ

5.1. Lääne-Viru maakonna sõpruspiirkonnad

- ✓ **Plöni maakond** (Saksamaa LV) - sõpruse- ja koostööleping sõlmiti 2.11.1989, lepingut täiendati 2.11.1994.a. koostööprogrammiga.
Koostöö valdkonnad: tervishoid ja sotsiaalabi
haridus (õpilasvahetus, õpetajate täiendkoolitus)
sõprusühingute ja naisliitude koostöö
omavalitsuste vaheline koostöö
kultuurivahetus
- ✓ **Vest-Agderi maakond** (Norra Kuningriik) - sõpruse- ja koostööleping sõlmiti 12. juunil 1995.a. **Koostöö valdkonnad:** kultuurivahetus
tervishoid ja sotsiaalabi
- ✓ **Kuopio linn** (Soome Vabariik) - sõpruse- ja koostööleping sõlmiti 28.12.1994.a.
Koostöö valdkonnad: haridus ja noorsootöö
EL projektide koostamine
- ✓ **Jönköpingi linn** (Rootsi Kuningriik) - **koostöö valdkonnad:** planeeringute koostamine
tervishoid ja
sotsiaaltöö
keskkond
kultuurivahetus
- ✓ **Gävleborgi maakond** (Rootsi Kuningriik)
Koostöö valdkonnad: ettevõtluse arendamine
kultuurivahetus ja muusikaõpetajate täiendkoolitus

KUNDA LINN

Seinäjäki linn (Soome Vabariik)

Söderhamni kommuun (Rootsi Kuningriik)

RAKVERE LINN

Lapua linn (Soome Vabariik)

Nurmo vald (Soome Vabariik)

Lappeenranta linn (Soome Vabariik)

Sigtuna kommuun (Rootsi Kuningriik)

Senaki linn (Gruusia Vabariik)

TAMSALU LINN

Petäjavesi vald (Soome Vabariik)

Svenljunga kommuun (Rootsi Kuningriik)

Nastola vald (Soome Vabariik)

Lyngdali kommuun (Norra Kuningriik)

TAPA LINN

Toijala linn (Soome Vabariik)

Preetzi linn (Saksamaa LV)

Trosa kommuun (Rootsi Kuningriik)

AVANDUSE VALD

Valle kommuun (Norra Kuningriik)

HALJALA VALD

Dorotea kommuun (Roosti Kuningriik)

Schönbergi vald (Saksamaa LV)

Markeri kommuun (Norra Kuningriik)

Pyhtää vald (Soome Vabariik)

KADRINA VALD

Janakkala vald (Soome Vabariik)

Mora kommuun (Rootsi Kuningriik)

Trøgstadi kommuun (Norra Kuningriik)

RAKKE VALD

Pomarkku vald (Soome Vabariik)

Hudiksvalli kommuun (Rootsi Kuningriik)

RAKVERE VALD

Sandvikeni kommuun (Rootsi Kuningriik)

SÕMERU VALD

Lapua linn (Soome Vabariik)

Nurmo vald (Soome Vabariik)

Hoforsi kommuun

s`-Gravenzande linna katoliku kiriku kogudus (Holland)

TAMSALU VALD

Hohenfelde vald (Saksamaa Liitvabariik)

Siikajoki valdade ühendus (Soome Vabariik)

VINNI VALD

Tuusula vald (Soome Vabariik)

Ljusdali kommuun (Rootsi Kuningriik)

Tynseti kommuun (Norra Kuningriik)

VIRU-NIGULA VALD

Karvia vald (Soome Vabariik)

Amt Plön-Land (Saksamaa LV)

VÕSU VALD

Laboe vald (Saksamaa LV)

Sodanküla vald (Soome Vabariik)

VÄIKE-MAARJA VALD

Hausjärvi vald (Soome Vabariik)

Sonkajärvi vald (Soome Vabariik)

Tommerupi kommuun (Taani Kuningriik)

Sirdali kommuun (Norra Kuningriik)

5.2. Rahvusvahelised projektid

- **3+3 koostööprojekt** - kolme Eesti maakonna (Lääne-Viru, Ida-Viru ja Jõgeva) ja kolme Soome maakonna (Päijät-Häme, Ida-Uusimaa ja Kymenlaakso) koostöö algas 15.09.1995 Jõhvis sõlmitud koostöölepinguga. **Projekt koosneb järgmistest alaprojektidest:**
 - ✓ **3+3 turismiprojekti Blue Corridor** käivitus 1997.a. Projekti raames osaletakse ühiselt turismimesseidel, valmistatakse info- ja reklaammaterjali, viiakse läbi ettevõtjate kontaktseminare ja koolitust, koostatakse 3+3 turismi arenguplaan ja Eesti kolme maakonna turismi ühismarsruut, valmistatakse ühistoodete pakkumiseks rahvusvahelisele turismiturule.
 - ✓ **3+3 maakondade keskkonnakaitse projekt** käivitus 1998.a. mais ning lõpeb 2000.a. Projekti eesmärgiks on kaasa aidata maakondade tasakaalustatud arengule, levitada keskkonnaalaseid teadmisi, käivitada AGENDA 21 tegevus ning luua kohalike omavalitsuste ja õppeasutuste koostöövõrgustik.
 - ✓ **3+3 haridusprojektis "Regionaalse kutseharidussüsteemi arendamine"** käivitus 1997.a. Projekti raames viiakse läbi kuue maakonna õppeasutuste ühisseminare, koostöö toimub viies sektorühendas (turism ja teenindus, ehitus ja remont, sotsiaalala ja tervishoid, toiduainete tööstuslik töötlemine, metallitöötlemine ja elektroonika). Tutvutakse Soome ettevõtete, kutseõppeasutuste ja kohalike omavalitsuste koostööga, teostati Eesti kolme maakonna hariduse juhtimise ja õppeasutuste SWOT analüüsid, koostati projekti infomaterjal.
- **Phare CBC projekt Tourism Development in West-Viru County** - Lääne-Virumaal turismi arendamiseks mõeldud projekt näeb ette Lahemaa Külastus- ja Õppekeskuse väljaehitamist, 20-minutilise Lääne-Virumaad tutvustava filmi loomist, kõikide valdade kohta turismibrošüüri väljaandmist ning enim külastatavatesse kohtadesse biotualettide rajamist.
- **Phare CBC projekt Environmental Infrastructure - Pandivere Water Protection Area** - Keskkonnaseisundi parandamiseks mõeldud projekt (1997-2000, Phare osalus 33 MEEK) näeb ette reoveepuhastusseadmete rekonstrueerimist ja ehitamist Pandivere Riikliku Veekaitseala Lääne-Virumaal asuvas osas ning Rakke prügila rajamist. Projekti põhieesmärgiks on vähendada kanalisatsioonist tulenevat reostust ja parandada reoveepuhastust, et tagada elanikkonna varustamine puhta joogiveega. **Pandivere veekaitseala projekt koosneb 10 allprojektist:**
 - ✓ Kadrina - kanalisatsioonivõrgu laiendamine ja puhastusseadmete ehitus kohta, kus reovesi suubub jõkke.
 - ✓ Tapa - vee- ja kanalisatsioonivõrgu laiendus, et varustada linnaelanikke puhta veega ja võimaldada suuremate reoveekoguste kanaliseerimist olemasolevale puhastusseadmele. Kanalisatsioonisüsteemile on vaja ehitada 4 pumbajaama.
 - ✓ Tamsalu - vee- ja kanalisatsioonivõrgu laiendus, et varustada linnaelanikke puhta veega ja võimaldada suuremate reoveekoguste kanaliseerimist puhastusseadmele, mida momendil rekonstrueeritakse. Ehitada on vaja üks reovee pumbajaam.
 - ✓ Väike-Maarja - sadevetekollektori ehitus, kanalisatsioonitrassi ja puhastusseadmete rekonstrueerimine, Triigi puhastusseadmete rekonstrueerimine, Vao kanalisatsioonikollektori rekonstrueerimine ja

puhastusseadmete aeratsioonisüsteemi väljavahetamine, Kiltsi mõisa kanalisatsioonitorustiku rekonstrueerimine.

- ✓ Lasila - kanalisatsioonitorustiku rekonstrueerimine ning puhastusseadmete ehitamine.
- ✓ Rakvere - vee- ja kanalisatsioonivõrgu laiendus, mis hõlmab Moonaküla, Pika tänava ja Lilleoru.
- ✓ Vinni - Roela, Viru-Jaagupi ja Vinni puhastusseadmete rekonstrueerimine.
- ✓ Sõmeru - kanalisatsioonitrassi, pumbajaama ja puhastusseadmete rekonstrueerimine.
- ✓ Ulvi - uute puhastusseadmete ehitamine endise puhastusseadme territooriumile.
- ✓ Rakke - uue prügimäe ehitamine.

1998. aastal viidi läbi tasuvusuuringud, koostati projektdokumentatsioon ja pakkumisdokumentatsioon.

- **Phare “Regionaalarengu projekt” pilootprojekt "Tapa/Paldiski endiste sõjaväeobjektide ümberstruktureerimine tööstuspargiks"** - Pilootprojekt viiakse läbi EL Phare Eesti Regionaalarengu projekti raames. Projekti eesmärgiks on Tapa ja Paldiski linnade majanduse arendamine loodava tööstuspargi kaudu, mis on ühtlasi mudeliks samalaadsetele projektidele Eestis ja mujal. Projekti käigus on kavas luua tööstuspargi toimima hakkamiseks vajalikud eeldused (info kogumine, juhtorganisatsiooni loomine, võtmeisikute koolitus, õppereiside organiseerimine, partner- ja koostöövõrgustiku loomine, tasuvusuuringu ja detailplaneeringu koostamine Tapal ja Paldiskis, maa munitsipaliseerimine). Luuakse ka vajalikud tehnilised eeldused (teenindava infrastruktuuri ehitus Tapal) ning toimub tööstusparkide osaline väljaarendamine (vajaliku töäjõu koolitus, investorite leidmine, marketing, ühe pilootobjekti ehitamine tööstuspargi maa-alale Tapal lähtuvalt tasuvusuuringust ja detailplaneeringust, kurss on võetud vabatsooni loomisele). Projekt viiakse läbi Tapa ja Paldiski linnades, kuid projekti tulemused mõjutavad ka nende linnade tööjõuareaalide ettevõtteid ja elanikke.

- **Rakvere linna rahvusvahelised projektid**

- 1998.a. alustas tööd **Phare projekt "Energeetika planeerimine ja investeringute ettevalmistamine kohalikele omavalitsustele"**. Projekti üldmaksumus on 200 000 krooni, Rakvere linnast on projekti kaasatud Rakvere Soojus, Rakvere Gaas ja Rakvere Elektrivõrk.
- 1998.aastal jätkus **Kohaliku omavalitsuse keskkonnaprogramm**, kuhu on maakonna linnadest kaasatud ka Tamsalu. Programmi raames investeeritakse aastatel 1996-1999 Rakvere linna vee- ja kanalisatsioonimajanduse arendamiseks 38,04 milj. krooni.
- **Phare väikelinnade keskkonnaprojekti** raames käivitunud Paide, Rakvere ja Rapla veeprojekt kogumaksumusega 6 milj. ECU näeb ette vee- ja kanalisatsioonitrasside rajamise Rakvere linna.

Kasutatud materjalid

1. "Lääne-Viru maakonna aastaraamat 1993". Lääne-Viru Maavalitsus, Rakvere 1994
2. "Lääne-Viru maakonna aastaraamat 1994". Lääne-Viru Maavalitsus, Rakvere 1995
3. "Lääne-Viru maakonna aastaraamat 1995". Lääne-Viru Maavalitsus, Rakvere 1996
4. "Lääne-Viru maakonna aastaraamat 1996". Lääne-Viru Maavalitsus, Rakvere 1997
5. "Lääne-Viru maakonna aastaraamat 1997". Lääne-Viru Maavalitsus, Rakvere 1998
6. "Lääne-Viru maakonna aastaraamat 1998". Lääne-Viru Maavalitsus, Rakvere 1999
7. Projekti "Lääne-Viru maakonna tööhõive ja täiskasvanute täienduskoolituse ja ümberõppe vajadus" aruanne, Tartu 1997
8. "Eesti turbavarud". Eesti Geoloogiakeskus, Tallinn 1992
9. AGENDA 2000
10. "Eesti 2010. Eesti territoriaal-majandusliku arengu kontseptsioon (üleriigiline planeering) aastani 2010". Eesti Tuleviku-uuringute Instituut, Tallinn 1998
11. FAO projekt "Põllumajanduse säästva arengu pikaajaline strateegia"
12. Sotsiaalministri määrus 30.okt. 1997.a. nr. 30. Lisa 1. "Perearsti tööjuhend", Tallinn
13. Lähteuuring "Lääne-Viru maakonna andmeside", Rakvere 1998
14. "Väikeettevõtlaste olukorrast Eestis" aruanne 1998.a. kohta. EL Phare väikeettevõtlaste toetamise programm Eestis, Tallinn 1999
15. Energiaseadus (jõustunud 01.01.1998)
16. Kütuse- ja energiamajanduse pikaajaline riiklik arengukava (Riigikogu poolt vastu võetud 18.02.1998)
17. Keskkonnasõbralikud piirkondlikud energiasüsteemid. Rootsi Riiklik Energia Administratsioon, Eesti Energeetika Instituut, AGENDA 2000
18. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 96/92/ EÜ elektri siseturu üldreeglite kohta 19.dets. 1996.a.
19. Riikliku järelvalve aktid 1994-1999
20. Lääne-Viru maakonna arenguseminaride analüüsid 1997-1998
21. "Health for all targets. The health policy for Europe". World Health Organization, Copenhagen 1993
22. "Health for all for the twenty first century. The health policy for Europe. Working draft". World Health Organization, Copenhagen 1997
23. M. Golt, G. Warren "Neighbourhood health forums: local democracy at work". World Health Forum Vol.12, pp 413-418. 1991
24. "Terminology for the WHO Conference on European Health Care Reforms", pp 54-55. World Health Organization, Copenhagen 1996
25. L. Döbrösy "Prevention on Primary Care" pp 3, Copenhagen 1994